

Pētījums

UZŅĒMĒJDARBĪBAS UN ZINĀTNES SADARBĪBAS PERSPEKTĪVAS

**Daugavpils, LATVIJA
2012**

Pētījums „Uzņēmējdarbības un zinātnes sadarbības perspektīvas” izstrādāts Latvijas-Lietuvas pārrobežu sadarbības programmas 2007.-2013.gadam projekta „Uzņēmējdarbības attīstības kapacitātes veicināšana Latgales – Utenas pārrobežu reģionā”, akronīms REGION INVEST” (identifikācijas Nr. LV-LT/1.1./LLII-119/2010/25) ietvaros.

ArGaumi

Izpildītājs:

SIA „ArGaumi”

Reģ.nr. LV41503049819
Domes iela 3, Līvāni, LV-5316,
Latvija

Izstrādes darba grupa:

M.Env.Sc. Marika Rudzīte-Griķe
Mag.Biol. Ingrīda Veipa
Mag.Paed. Valdis Kudiņš

Tehniskais atbalsts

Ilga Driksne
Rainelda Rubīne-Litauniece

*Šis pētījums ir sagatavots ar Eiropas Savienības finansiālu atbalstu.
Par pētījuma saturu atbild vienīgi Daugavpils Universitāte un tas neatspoguļo
Eiropas Savienības oficiālo viedokli.*

SATURS

IZMANTOTIE SAĪSINĀJUMI	4
IEVADS	5
PĒTĪJUMA AKTUALITĀTES PAMATOJUMS	7
SITUĀCIJAS RAKSTUROJUMS	9
LATGALES REĢIONS	9
UZŅĒMĒJDARBĪBAS ANALĪZE LATVIJĀ UN LATGALES REĢIONĀ	9
UTENAS REĢIONS	19
UZŅĒMĒJDARBĪBAS ANALĪZE LIETUVĀ UN UTENAS REĢIONĀ	19
DATU UN IEPRIEKŠ VEIKTO PĒTĪJUMU APSKATS	24
PĒTĪJUMA METODOLOĢIJA.....	30
PĒTĪJUMA REZULTĀTI.....	37
UZŅĒMĒJU APTAUJAS KOPSAVILKUMS	37
UZŅĒMĒJU APTAUJAS REZULTĀTI	39
UZŅĒMĒJU APTAUJAS REZULTĀTU IZVĒRTĒJUMS / ANALĪZE	54
UZŅĒMĒJU VIEDOKĻU SALĪDZINĀJUMS REĢIONU UN NOZARU GRIEZUMĀ	57
PĒTNIEKU INTERVIJU UN FOKUSGRUPU KOPSAVILKUMS	61
PĒTNIEKU APTAUJAS REZULTĀTI.....	62
FOKUSGRUPU DISKUSIJU REZULTĀTI.....	67
STUDIJU PROGRAMMU ANALĪZE	71
SECINĀJUMI UN IETEIKUMI	85
BIBLIOGRĀFIJA	98

IZMANTOTIE SAĪSINĀJUMI

Akad.st.	Akadēmiskā stunda
A/S	Akciju sabiedrība
BI	Biznesa inkubators
BIC	Biznesa informācijas centrs
BSA	Baltijas Starptautiskā akadēmija
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
DMK	Daugavpils medicīnas koledža
DU	Daugavpils Universitāte
EEZ	Eiropas Ekonomiskā zona
EK	Eiropas Komisija
ES	Eiropas Savienība
ESAO	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija
IKP	Iekšzemes kopprodukts
IKT	Informācijas un komunikāciju tehnoloģijas
IK	Individuālais komersants
IT	Informācijas tehnoloģijas
IZM	Izglītības un zinātnes ministrija
JAK	Jēkabpils agrobiznesa koledža
KP	Kredītpunkts
LATC	Latgales aparāt būves tehnoloģiskais centrs
LIKTA	Latvijas Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas asociācija
LLU	Latvijas Lauksaimniecības Universitāte
LR	Latvijas Republika
LT	Lietuva
LU	Latvijas Universitāte
LV	Latvija
MK	Ministru kabinets
MMU	Mazie un mikro uzņēmumi
MVU	Mazie un vidējie uzņēmumi
MVK	Mazie un vidējie komersanti
NAP	Nacionālais attīstības plāns
P&A	Pētniecība un attīstība
PSMK	Paula Stradiņa medicīnas koledža
PVN	Pievienotās vērtības nodoklis
RA	Rēzeknes augstskola
RSEBAA	Rīgas starptautiskās ekonomikas un biznesa administrācijas augstskola
RTU	Rīgas Tehniskā universitāte
SIA	Sabiedrība ar ierobežotu atbildību
SPSS	Statistiskās analīzes programma (no angļu - <i>Statistical Package for the Social Sciences</i>)
St.g.	Studiju gads
TPK	Tehnoloģiju pārneses kontaktpunkts
TSI	Transporta un sakaru institūts
UK	Utenas koledža
z/s	Zemnieku saimniecība

IEVADS

Valsts ekonomikas izaugsmes pamats ir ražošanas attīstība un sekmīga uzņēmējdarbība. Palielinot ražošanu, tiek piedāvātas jaunas darbavietas. Tā sekas ir nodarbinātības un ienākumu pieaugums.

Latvijā būtiska **problēma** salīdzinājumā ar citām ES dalībvalstīm ir relatīvi zems uzņēmējdarbības aktivitātes un pašnodarbinātības līmenis, kas tiek saistīts ar iniciatīvas un uzņēmības trūkumu sabiedrībā.

Nereti dzirdēti pārmetumi, ka augstskolās sagatavotie studenti ir tik attālināti no reālās nozares, ka pēc diploma iegūšanas nespēj uzreiz būt noderīgi un pieprasīti. Visos valsts reģionos norit aktivitātes, lai uzlabotu sadarbību starp uzņēmumiem un izglītības un pētniecības iestādēm, t.sk. studentiem - lai studenti veiktu konkrētām uzņēmumam nepieciešamus pētījumus, apkopotu pasaules pieredzi, iegūtu praktisku pieredzi uzņēmumos, bet uzņēmējs iegūtu vērtīgus pētījumus, informāciju un citu pieredzi. Bez tam darbinieku atlases gadījumos uzņēmēji varētu ietaupīt krietnu daļu laika un līdzekļu, jo vieglāk varētu uzmeklēt tos augstskolu absolventus, kuri jau studiju laikā iedziļinājušies tieši konkrētā uzņēmuma nozares pētniecībā.

Šī **pētījuma mērķis** ir apzināt un pamatot uzņēmējdarbības un augstskolu (akadēmiskā sektora) sadarbības problēmas un inovāciju trūkuma iemeslus Latgales (Latvijā) – Utenas (Lietuvā) pierobežas reģiona teritorijā (pētījuma teritorijā).

Lai sasniegtu izvirzīto mērķi, tiek risināti šādi **uzdevumi**:

1. Izvērtēt uzņēmējdarbības aktivitāti, uzņēmējdarbības vidi un ekonomikas struktūru Pētījuma teritorijā, balstoties uz statistisko informāciju un citu iepriekš veikto pētījumu rezultātiem par iepriekšējo 3 gadu periodu;
2. Izstrādāt pētījuma metodoloģiju: sagatavot un saskaņot anketas un fokusa grupu jautājumus, pētījuma veikšanas plānu, „lauka darba” norises plānu, empīrisku datu vākšanu u.c.
3. Organizēt un veikt Pētījuma teritorijā **uzņēmēju** (N=100+100) aptauju (anketēšanu) ar mērķi:
 - ✓ izvērtēt Pētījuma teritorijas uzņēmēju līdzšinējo pieredzi inovāciju jomā, motivāciju inovatīvajai darbībai, kā arī esošos inovatīvās darbības rezultātus Pētījuma teritorijā;
 - ✓ noteikt uzņēmēju vērtējumu par augstākās izglītības studiju programmu absolventu atbilstību reģiona darba tirgus prasībām;
 - ✓ izpētīt inovāciju ieviešanas virzienus (nozares, jomas) un šķēršļus Pētījuma teritorijā, kā arī mērķauditorijas sadarbības kapacitāti;
 - ✓ izzināt problēmas, kas saistītas ar vāju akadēmiskā un biznesa sektora sadarbību, izvērtēt un salīdzināt akadēmiskā sektora un uzņēmēju redzējumu par sadarbības pieredzi, iespējām un šķēršļiem;
 - ✓ apkopot uzņēmēju ieteiktos risinājumus nosauktajām problēmām, ko var īstenot ar saviem resursiem, vietējās pašvaldības līmenī, reģiona līmenī, pārrobežu reģiona līmenī vai nacionālajā līmenī.
4. Organizēt un veikt Pētījuma teritorijas pētnieku (N=7+7) aptauju (intervijas un / vai fokusa grupas) ar mērķi noteikt iespējamās sadarbības virzienus ar reģiona

uzņēmējiem un definēt konkrētu piedāvājumu saturu (ko pētnieki šobrīd gatavi piedāvāt uzņēmējiem);

5. Noteikt augstskolu dažādu līmeņu un veidu studiju programmu (indikatīvi 20 studiju programmu) rezultatīvo rādītāju (piemēram, absolventu skaits, iegūtā kvalifikācija, iedalījums u.c.) neatbilstību reģionu ekonomikas nodrošināšanai, ņemot vērā uzņēmēju anketēšanas rezultātus, noskaidrot cēloņus, kā arī piedāvāt risinājumus augstākās izglītības piedāvājuma un uzņēmējdarbības pieprasījuma sasaistei reģiona līmenī;
6. Apkopot Pētījumā iesaistīto uzņēmēju un pētnieku sadarbības pieredzi (atbilstoši pētījuma uzdevumiem), tās rezultātus par biznesa attīstības virzieniem un inovāciju pielietošanu, lai izstrādātu ieteikumus uzņēmēju un pētnieku sadarbības stiprināšanai inovāciju un tehnoloģiju jomās, kā arī inovāciju vides un kapacitātes pilnveidošanai Pētījuma teritorijā.

Pētījuma gaitā tika izmantota speciālā literatūra, Latvijas Republikas un ES normatīvie akti un politikas plānošanas dokumenti, publikācijas un citi materiāli, studiju programmu līdzšinējie vērtējumi, kā arī uzņēmēju un pētnieku (ekspertu) aptaujas rezultātu analīze.

Pētījumā ietverts saistītās literatūras apskats, pētījuma metodoloģija, iegūtie pētījuma rezultāti, secinājumi un ieteikumi, kā arī analizētas alternatīvas, lai noteiktu optimālo uzņēmēju un pētnieku sadarbības modeli.

Pētījuma tekstā minēts intervēto personu saraksts, atsevišķos pielikumos, kas pieejami Daugavpils Univesitātē, pievienoti aptaujas anketu paraugi, datu tabulas, papildinformācija par lielākajiem uzņēmumiem un uzņēmējdarbības atbalsta organizācijām Latgalē un Utenā, pētījumā iegūto un izmantoto datu masīvi, kā arī kompaktdisks (CD) ar pētījuma dokumenta elektronisko versiju.

PĒTĪJUMA AKTUALITĀTES PAMATOJUMS

Mūsdienās radikālo pārmaiņu ietekmē tirgus ekonomikas un nodarbinātības pamatu veido mazie un vidējie uzņēmumi (MVU). Latvijā un Lietuvā mazie un vidējie komersanti tāpat kā citur Eiropā veido lielu tautsaimniecības daļu, un tiem ir nozīmīga loma IKP radīšanā un nodarbinātībā. Eiropas valstu uzņēmumu struktūrā MVU veido 99,8% (Latvijā – 99,4%, Lietuvā – 99,5%) no ekonomiski aktīvo uzņēmumu kopskaita. Savukārt MVU struktūrā arvien lielāka nozīme pieder mikro uzņēmumiem: Latvijā mikro uzņēmumi veido 76,9%, Lietuvā – 78,3%. To galvenā priekšrocība ir spēja ātri reaģēt uz izmaiņām tirgū, līdz ar to, mainoties tendencēm starptautiskajā tirgū un palielinoties pieprasījumam kādā atsevišķā nozarē, rodas daudzpusīgas specializācijas iespējas, piemēram, bioloģiskās lauksaimniecības, ekotūrisma, informāciju tehnoloģiju un citās uz zināšanām balstītās jomās. Salīdzinoši zema uzņēmējdarbības aktivitātes un pašnodarbinātības līmenis gan Latvijā, gan Lietuvā tiek saistīts ar iniciatīvas un uzņēmības trūkumu sabiedrībā, kā arī valdības īstenoto politiku uzņēmējdarbības izglītības jomā.

Eiropas Savienība stratēģijā *Eiropa 2020: stratēģija gudrai, ilgtspējīgai un iekļaujošai izaugsmei* (2011), noteikts, ka pamatprioritātes ir izglītība, zinātne un inovācijas. Inovācijas tiek uzlūktas arī, lai reaģētu uz tagadnes problēmām un nākotnes izaicinājumiem, tādēļ kā klimata pārmaiņas, resursu ierobežotība, demogrāfiskās un sociālās problēmas (*Augstskolas reģionos: zināšanu un..* 2011).

2011. gada Pasaules ekonomikas foruma Globālās konkurētspējas indeksa¹² reitingā Latvija ir ierindota 70., bet Lietuva 47. vietā 131 valsts vidū. Pēc vietas reitingā Latvija un Lietuva būtiski atpaliek no vairākām ES dalībvalstīm, kā arī Igaunijas, kura reitingā ir 33.vietā. Ja Latvijas pozīcija pēdējā gada laikā ir pasliktinājusies (-2), tad Lietuvas un Igaunijas reitings uzlabojās attiecīgi par +6 un +2 vietām (Shwab, 2010, p.15) (skat. 1. tabulu).

1. tabula

Konkurētspējas, augstākās izglītības kvalitātes, inovācijas un zināšanu ekonomikas indeksi atsevišķās valstīs

Valsts	Pasaules ekonomikas forums Globālās konkurētspējas indekss (GCI) 2010-2011	Augstākās izglītības kvalitāte 2010-2011	Pasaules Bankas Zināšanu ekonomikas indekss (KEI) 2009	Globālais inovāciju indekss (GII) 2009-2010
Norvēģija	14	12	5	10
Zviedrija	2	2	2	2
Somija	7	1	3	6
Dānija	9	3	1	5
Igaunija	33	22	21	29
Lietuva	47	25	31	39
Latvija	70	35	32	44

Avots: veidots pēc Schwab, 2010; *Global Innovation Index..* 2011; *Knowledge Economy Index* 2011.

Līdzīga situācija ir arī ar inovāciju un zināšanu ekonomikas indeksiem. Pasaules Bankas Zināšanu ekonomikas indeksa (KEI)³ vērtējumā Latvija ierindojas 32. vietā, kas ir sliktākais rādītājs Baltijas valstu vidū, bet Ziemeļvalstis ir līderpozīcijās zināšanu ekonomikas

¹ The Global Competitiveness Report 2010–2011. World Economic Forum Geneva, Switzerland 2010. http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2010-11.pdf

² Piektais GKI pilārs: Augstākā izglītība un apmācība kā atslēga efektivitātes vadītajai ekonomikai. http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2010-11.pdf p.12

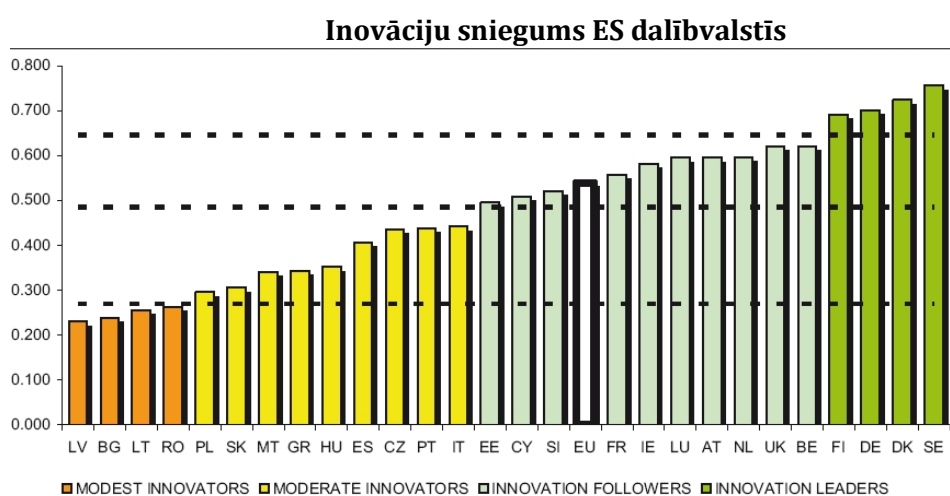
³ Pasaules Bankas Zināšanu ekonomikas indekss iekļauj 109 strukturālos un kvalitatīvos mainīgos, kas rēķināti 146 valstīm, lai izmērītu to sniegumu četros zināšanu ekonomikas pilāros: ekonomiskie stimuli un iekārtas, izglītība, inovācijas, informācijas un komunikācijas tehnoloģijas. http://info.worldbank.org/etools/kam2/KAM_page5.asp

attīstības ziņā. Arī inovāciju indeksā (GII)⁴ Latvijai ir 44. pozīcija, bet Lietuvai un Igaunijai attiecīgi 39. un 29. vieta.

2011. gada publicētajā *Innovation Union Scoreboard 2011* pētījumā starp 27 pētījumā iekļautajām valstīm Latvija ir pēdējā (27.) vieta pēc inovāciju snieguma, bet Lietuva atrodas 25.vietā, t.i., atpaliek par 50% no ES vidējā rādītāja, savukārt Igaunijas pozīcija ir ievērojami augstāka (14. vieta) (skat. 1. attēlu). Pētījumā tiek vērtēts plašs rādītāju loks astoņās inovācijas attīstībai būtiskās jomās. Analizējot Latvijas inovācijas, ir jāuzsver, ka salīdzinoši labāki rādītāji Latvijai ir cilvēkresursu attīstības jomā, intelektuālā īpašuma aizsardzības, finansējuma un atbalsta jomā, bet zemāki ir pētniecības vides, **inovatīvo uzņēmumu, uzņēmējdarbības un pētnieku sadarbības rādītāji** (*Innovation Union Scoreboard 2012*).

Augstāks iegūtās izglītības līmenis veicina gan fundamentālas inovācijas, gan globālās *high-tech* prakses pārņemšanu un imitēšanu. Tomēr šīs iespējas Latvijā un Lietuvā izmanto minimāli.

1. attēls

Avots: *Innovation Union Scoreboard*, 2012, 7. lpp.

Latvijā vidēji 24% no uzņēmumiem 2008. gadā bija inovatīvi⁵, Lietuvā – 30%, tajā pašā laikā Skandināvijas valstīs līdzīgi kā ES-27 valstīs šādi uzņēmumi veido vidēji 52%. Par inovāciju nozīmi liecina arī tas, ka inovācijas jomā aktīvo uzņēmumu (24%) apgrozījums Latvijā 2008. gadā bija 52,7% no kopējā uzņēmumu apgrozījumā (*Eurostat*).

Latvijas ekonomikas un tās komersantu konkurētspējas pieaugums ir būtisks ne tikai ekonomiskās attīstības līmeņu konverģencei Eiropas Savienības dalībvalstu vidū, bet arī svarīgs priekšnoteikums ekonomiskās un sociālās labklājības līmeņa saglabāšanai, vietējo komersantu tirgus nišas saglabāšanai un paplašināšanai globālās konkurences apstākļos, Latvijas ekonomikas sekmīgai pārejai uz inovatīvās attīstības modeli.

⁴ http://www.globalinnovationindex.org/gii/main/reports/2009-10/FullReport_09-10.pdf

⁵ inovatīvs uzņēmums ir:

- kas pēdējo 3 gadu laikā ir uzsācis vismaz viena jauna konkurētspējīga produkta ražošanu vai pakalpojuma sniegšanu, vai pielietojis jaunas tehnoloģijas esošo produktu konkurētspējas palielināšanai;
- kura jaunais produkts vai pakalpojums ir balstīts uz zināšanām, kas radītas pašā uzņēmumā, vai sadarbojoties ar zinātniski pētnieciskām iestādēm (universitātēm), atsevišķiem nozares ekspertiem vai ar citu uzņēmumu Latvijā vai ārpus tās robežām;
- kurš jauno produktu vai pakalpojumu izstrādē iegulda līdzekļus vismaz 0,5% apmērā no gada apgrozījuma, un tiek izpildīti vismaz divi no sekojošiem trim kritērijiem:
 - vismaz 25% no apgrozījuma veido produkti vai pakalpojumi, kuru realizācija tirgū ir uzsākta ne agrāk kā pirms 5 gadiem;
 - peļņa no jaunajiem (ne vecākiem par 5 gadiem) produktiem vai pakalpojumiem ir vismaz 10% no kopējās peļņas;
 - ražotie jaunie produkti vai sniegtie pakalpojumi dod vismaz 5% apgrozījuma pieaugumu gadā.

SITUĀCIJAS RAKSTUROJUMS

LATGALES REĢIONS

Latgales reģions ir viens no pieciem Latvijas plānošanas reģioniem, kurš izceļas ar bagātu kultūrvēsturisko mantojumu un ainaviskajām vērtībām, kas ir arī kā potenciāls uzņēmējdarbības attīstībai reģionā. Latgali raksturo šādi statistiskie rādītāji:

- **Teritorija** 14,5 tūkst.km²
- **Lielākās pilsētas** Daugavpils, Rēzekne, Balvi, Krāslava, Līvāni, Ludza, Preiļi
- **Iedzīvotāju skaits** 340 tūkstoši (15,9% no Latvijas iedzīvotājiem)
- **Laukos dzīvo** 41%
- **Apdzīvotības blīvums uz km²** 23,4 cilv./ km²

Avots: Latgales plānošanas reģiona Ekonomikas profils (2010) Latgales programma 2010-2017.

Latgales reģions ir izvietojies Latvijas austrumu daļā un robežojas ar Krievijas Federāciju, Baltkrieviju un Lietuvu (skat. 2.attēlu). Latgales reģiona teritorijā ir 21 pašvaldība, tajā skaitā divas republikas nozīmes pilsētas – Daugavpils un Rēzekne, kā arī 19 novadi – Aglonas, Baltinavas, Balvu, Ciblas, Dagdas, Daugavpils, Ilūkstes, Kārsavas, Krāslavas, Līvānu, Ludzas, Preiļu, Rēzeknes, Rugāju, Riebiņu, Vārkavas, Viļānu, Viļakas un Zilupes.

2.attēls

Latvija un Latgales reģions

Avots: Latgales plānošanas reģiona Ekonomikas profils (2010) Latgales programma 2010-2017.

Uzņēmējdarbības analīze Latvijā un Latgales reģionā

Uzņēmējdarbība ir jebkuras valsts straujas un ilgtspējīgas ekonomiskās attīstības pamatā un ir visciešākā veidā saistīta ar sociāli ekonomisko attīstību, jo tā nodrošina jaunu darbavietu veidošanos, iedzīvotāju ienākumu palielināšanos, citu nozaru attīstību, preču un pakalpojumu kvalitātes uzlabošanos utt. Galvenais faktors, kurš ietekmē uzņēmējdarbības attīstību, ir uzņēmējdarbības vide valstī. Uzņēmējdarbības vides novērtēšanai atsevišķās valstīs Pasaules Banka veic starptautisko pētījumu *Doing Business* (DB). 2012. gadā pēc DB indeksa Latvija ieņem 21. vietu pasaulē (183 pasaules valstu vidū), un šis rezultāts ir par trim vietām augstāks nekā 2010. gadā (2011.g. – 24.vieta). Latvija ir ierindojusies starp tām valstīm (85% no visām DB pētījumā ietvertajām), kurās pēdējos 5 gados veiktās reformas ir

atvieglot uzturēšanās uzņēmējdarbības veikšanu. Tajā pašā laikā mūsu kaimiņvalstis Igaunija un Lietuva ir ierindotas grupā, kurā uzņēmējdarbības veikšana ir kļuvusi grūtāka (Ziņojums par Latvijas tautsaimniecības..2010, 109. lpp.). Salīdzinoši – *Doing Business 2012* pētījumā Igaunija ieņem 24.vietu, bet Lietuva – 27.vietu. *Doing Business 2012* pētījumā uzņēmējdarbības vide vērtēta 10 aspektos. Salīdzinot pētījumus *Doing Business 2011* un *Doing Business 2012* redzams, ka ir pasliktinājusies investoru tiesību aizsardzība, nodokļu administrēšana un būvniecības atļauju piešķiršana (*Doing Business 2012*).

Kopumā Latvijā 2010.gadā bija 144340 uzņēmumi, 2009. gadā ekonomiski aktīvo vienību skaits bija 128156, bet 2008.gadā – 125908. Ekonomiski aktīvo komersantu skaits uz 1000 iedzīvotājiem pēdējo piecu gadu laikā Latvijā ir palielinājies no 17 uz 25. Taču kopējo ekonomisko aktivitāti raksturo arī citi tirgus sektora dalībnieki. Atbilstoši Eiropas Savienības institūciju praksei, kas šāda ekonomisko aktivitāti raksturojoša rādītāja aprēķinā iekļauj arī individuālos darba veicējus (pašnodarbinātas personas), zemnieku, zvejnieku saimniecības u.c., Latvijas rādītājs 2004.gadā – 44 un 2005.gadā – 47 saimnieciskās darbības veicēju vienības uz 1000 iedzīvotājiem sasniedza un ir atbilstošs Eiropas Savienības vidējam līmenim (skat. 2.tabulu).

2. tabula

Ekonomiski aktīvo individuālo komersantu un komercsabiedrību skaits uz 1000 iedzīvotājiem 2005.-2010. gadā

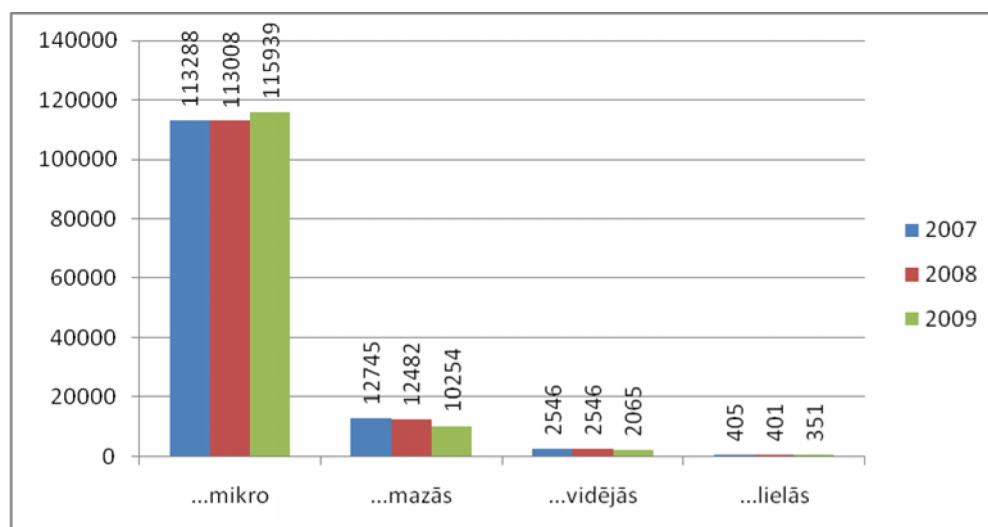
Plānošanas reģions	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Rīgas reģions	35,1	38,7	42,2	43,5	44,9	66
Vidzemes reģions	14,9	17,6	18,9	20,2	20,4	63
Kurzemes reģions	16,0	18,6	20,6	21,9	21,8	57
Zemgales reģions	12,4	15,4	17,1	18,8	18,4	50
Latgales reģions	11,0	12,7	13,9	15,4	15,4	51
Vidēji Latvijā	23,8	26,8	29,4	30,8	31,5	60

Avots: Reģionu attīstība Latvijā, 2011 un <http://data.csb.gov.lv/Dialog/Saveshow.asp>

Valsts tautsaimniecības attīstības pamatnostādņēs uzsvars tiek likts tieši uz vidējiem un mazajiem uzņēmumiem, jo tie veido lielāko daļu no valsts tautsaimniecības sektora. Tāpēc jācenšas uzlabot to konkurētspēju, kā arī jāpalielina kopskaits. Lai gūtu skaidrāku priekšstatu par to, kāda tipa uzņēmumi (pēc lieluma) pārsvarā dominē Latvijas tautsaimniecībā, autore piedāvā apskatīt Centrālās Statistikas pārvaldes uzņēmumu statistiku sadalījumā pēc lieluma grupām (skat. 3.attēlu). Ekonomiski aktīvie uzņēmumi un uzņēmējdarbības pēc nodarbināto skaita tiek dalīti trijās grupās: ar nodarbināto skaitu ≤ 49, no 50 līdz 249 un vairāk par ≥250.

3.attēls

**Ekonomiski aktīvās tirgus sektora statistikas vienības⁶
pēc lieluma grupām 2007.-2009. gadā**

Avots: Ekonomiski aktīvās statistikas vienības sadalījumā pa lieluma grupām..2009

Kā redzams 3.attēlā 2009. gadā, salīdzinot ar 2008. un 2007. gadu, ir palielinājies mikro uzņēmumu skaits. Kopumā būtiskas izmaiņas uzņēmumu sadalījumā pēc lieluma grupām netika novērotas un kopējās tendences – vislielāko daļu aizņem mikro uzņēmumi –ir saglabājušās. Tas, ka ar katru gadu valstī kaut nedaudz, tomēr stabili palielinās jaunu uzņēmumu skaits, varētu būt skaidrojams ar uzņēmējdarbības pieprasījuma palielināšanos, kā arī dažādu pasākumu īstenošanu uzņēmējdarbības vides uzlabošanai un atbalsta programmām jaunajiem uzņēmējiem.

13,1% no valsts ekonomiski aktīvajām statistikas vienībām atrodas Latgales reģionā. Pēc lieluma grupām Latgales reģionā visvairāk atrodas mikro ekonomiski aktīvās statistikas vienības, tas ir 92,6% procenti no 16 487 tūkstošiem ekonomiski aktīvajām statistikas vienībām un tikai 0,2% sastāda lielās. Šie rādītāji Latvijas reģionos ir ļoti līdzīgi.

3. tabula

**Ekonomiski aktīvās tirgus sektora statistikas vienības reģionos
pēc lieluma grupām (2010.gadā)**

Plānošanas reģions	Kopā	Mikro	Mazās	Vidējās	Lielās
Rīgas reģions	72490	64347	6547	1326	270
Vidzemes reģions	14533	13707	690	123	13
Kurzemes reģions	17074	15923	920	207	24
Zemgales reģions	14011	13134	716	143	18
Latgales reģions	17031	16096	770	145	20
Vidēji Latvijā	135139	123207	9643	1944	345

Avots: SRG03. Ekonomiski aktīvās tirgus sektora statistikas vienības pa lieluma grupām statistiskajos reģionos, republikas pilsētās un rajonos (2012)

⁶ **Tirgus sektora statistikas vienības:** pašnodarbinātās personas, individuālie komersanti, komercsabiedrības, zemnieku un zvejnieku saimniecības.
(<http://www.csb.gov.lv/statistikas-temas/statistikas-uznemumu-registrs-galvenie-raditaji-30076.html>)

Pēc uzņēmumu skaita Latgales reģions ir otrajā vietā aiz Rīgas reģiona, kurā ir četras reizes vairāk uzņēmumu kā citos reģionos. Latgales reģiona uzņēmumi galvenokārt darbojas tirdzniecības un pakalpojumu – 46,7% un lauksaimniecības – 43,1% jomā. Kā redzams 4. tabulā, Latgales un Vidzemes reģioni ir līderi lauksaimniecībā. Lielākais uzņēmumu skaits darbojas tieši šajā nozarē. Vissliktākie rādītāji Latgalei ir būvniecības, rūpniecības un enerģētikas nozarēs. Rūpniecības un enerģētikas, kā arī būvniecības uzņēmumi ražo preces ar augstu pievienoto vērtību, līdz ar to arī veicina reģionu attīstību. Taču Latgales reģionam šajās nozarēs ir sliktākie rādītāji. Pēc darbības veida (NACE 2.red.) Latgales reģionā visvairāk ekonomiski aktīvo vienību 2009.gadā bija vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības – 46,7%, 43,1% – lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības jomās. Apstrādes rūpniecības nozarē, kas ir ļoti nozīmīga Latgales reģionam, darbojas 5,6% uzņēmumu

4.tabula

Ekonomiski aktīvās tirgus sektora statistikas vienības sadalījumā pēc galvenajiem darbības veidiem 2010.gadā

Plānošanas reģions	Skaits	Procentos pa darbības veidiem				Parējās darbības
		Lauk-saimn.	Rūpn. un enerģētika	Būvniecība	Tirdzn. un pakalp.	
Rīgas reģions	72490	6,5	6,7	6,3	62,6	17,9
Vidzemes reģions	14533	43,9	6,2	4,0	28,9	17,0
Kurzemes reģions	17074	37,7	6,9	4,6	34,5	16,3
Zemgales reģions	14011	40,2	5,9	3,7	32,7	17,4
Latgales reģions	17031	44,7	5,4	2,4	32,2	15,2
Kopā Latvijā	135139	22,8	6,4	5,1	48,5	1,2

Avots: SRG021. Tirgus sektora ekonomiski aktīvās statistikas vienības sadalījumā pa statistiskajiem reģioniem un galvenajiem darbības veidiem (NACE 2.red.).

Latgales plānošanas reģiona uzņēmējdarbības vide daudz neatšķiras no citiem reģioniem, bet ir atzīmējamas tādas reģiona īpatnības kā zemāka saražotās produkcijas pievienotā vērtība, zemāka iedzīvotāju pirktspēja un augstāks pašnodarbināto personu īpatsvars.

Samazinoties nodarbinātībai un attiecīgi pieaugot bezdarbam, par nozīmīgu ekonomikas rādītāju kļūst individuālo komersantu un komercsabiedrību skaita izmaiņas – gan valstī kopumā, gan arī katra reģiona griezumā, jo tās parāda ekonomiski aktīvo cilvēku darbības pārstrukturizēšanos. Latgales reģionā individuālie komersanti un komercsabiedrības uz 1000 iedzīvotājiem ir 15,4 –uz pusi mazāks nekā vidēji Latvijā (31,5). Pārējos reģionos rādītājs variējas robežās no 18 līdz 22 individuālajiem komersantiem un komercsabiedrībām.

5. tabula

Ekonomiski aktīvo tirgus sektora statistiskās vienības skaits uz 1000 iedzīvotājiem 2005.-2010.gadā

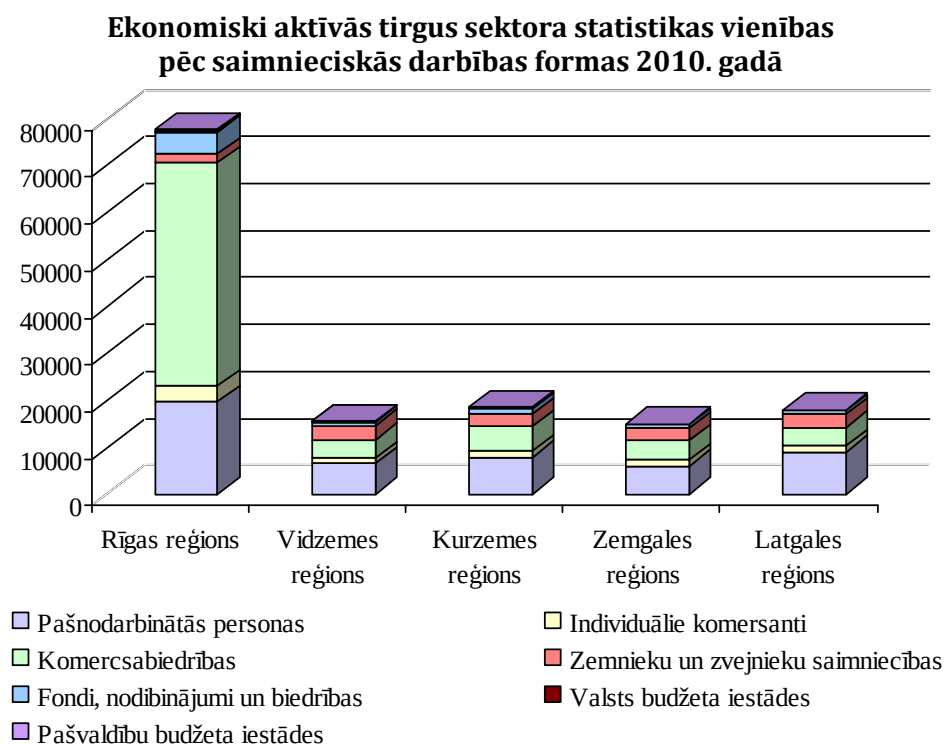
Plānošanas reģions	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Rīgas reģions	50,6	55,7	61,0	60,2	62,9	60
Vidzemes reģions	53,5	57,1	60,4	59,0	59,2	74

Kurzemes reģions	43,3	50,4	54,9	53,0	54,0	53
Zemgales reģions	44,2	47,0	50,1	46,9	44,8	63
Latgales reģions	40,0	44,0	47,5	47,7	48,3	57
Vidēji Latvijā	47,5	52,2	56,7	55,6	56,8	50

Avots: Reģionu attīstība Latvijā, 2010; SRG051. Ekonomiski aktīvās tirgus sektora statistikas vienības statistiskajos reģionos, republikas pilsētās un novados.

Laika periodā no 2005. gada līdz 2010. gadam kopējā tirgus sektora statistikas vienību struktūrā plānošanas reģionu griezumā izmaiņas nebija būtiskas. Visos reģionos palielinājās pašnodarbināto personu, individuālo komersantu un komercsabiedrību skaits. Atšķirības izpaudās nelielās izmaiņās zemnieku un zvejnieku saimniecību kopskaitā un īpatsvarā. Komersantu struktūra – ar pašnodarbināto personu pārsvaru – visos reģionos ir līdzīga, izņemot Rīgas reģionu, kur ir ievērojams komercsabiedrību pārsvars. 2009. gadā uz 1000 iedzīvotājiem Latvijā vidēji bija 56,8 ekonomiski aktīvas tirgus sektora statistikas vienības. Visvairāk – 62,9 – to bija Rīgas reģionā, Latgales reģionā – 48,3 statistikas vienības uz 1000 iedzīvotājiem.

4.attēls

Salīdzinot ekonomiski aktīvo tirgus sektora vienību skaitu uz tūkstoš iedzīvotājiem Latgales reģiona bijušo rajonu teritoriju griezumā, līderi ir Preiļu rajons, Balvu rajons un Rēzeknes rajons.

6. tabula

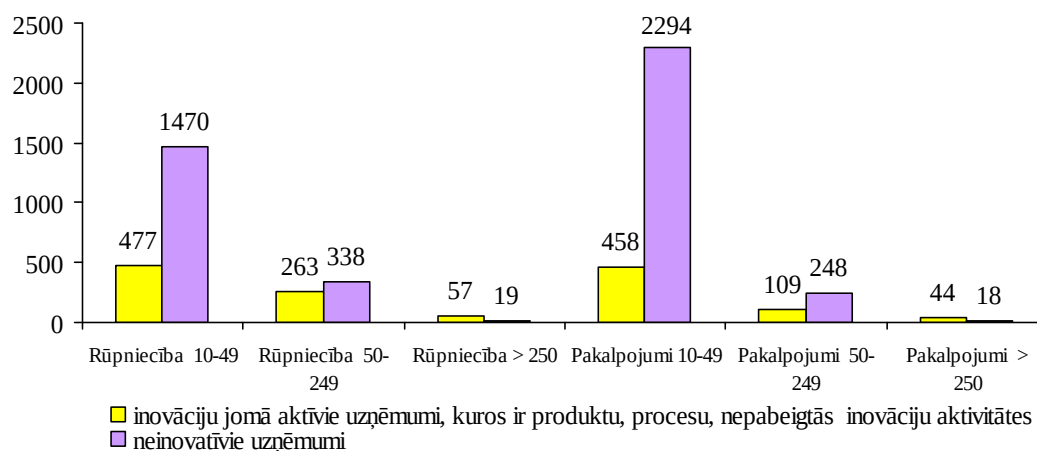
Ekonomiski aktīvās tirgus sektora statistikas vienības Latgales reģiona rajonos 2010.g.

	Pašnodarbinātās personas	Individuālie komersanti	Komerccabiedrības	Zemnieku un zvejnieku saimniecības	Fondi, nodibinājumi un biedrības	Valsts budžeta iestādes	Pašvaldību budžeta iestādes
Latgale	8921	1344	3971	2795	728	31	157
Daugavpils	1754	509	1719	11	183	11	30
Rēzekne	774	187	753	15	85	7	12
Aglonas novads	87	11	16	64	11	1	6
Baltinavas novads	44	2	9	33	2	-	3
Balvu novads	614	59	153	203	44	-	5
Cīblas novads	186	11	19	65	6	-	2
Dagdas novads	359	35	41	121	22	1	13
Daugavpils novads	602	48	154	300	50	1	-
Ilūkstes novads	235	20	55	146	13	1	2
Krāslavas novads	481	126	130	177	47	-	30
Līvānu novads	443	70	165	195	34	-	3
Ludzas novads	410	97	143	79	35	2	2
Preiļu novads	467	54	146	169	41	1	3
Rēzeknes novads	968	52	237	548	75	2	31
Riebiņu novads	363	9	29	190	15	-	2
Rugāju novads	159	3	16	78	10	-	2
Vārkavas novads	171	2	5	135	7	-	2
Viļakas novads	237	13	27	86	19	1	3
Viļānu novads	166	11	78	55	12	1	2
Zilupes novads	70	7	28	16	5	1	2

Avots: SRG011. Ekonomiski aktīvās statistikas vienības statistiskajos reģionos, republikas pilsētās un novados (2012)

5.attēls

Inovāciju jomā aktīvo un neaktīvo uzņēmumu skaits Latvijā 2006.g.-2008.g.

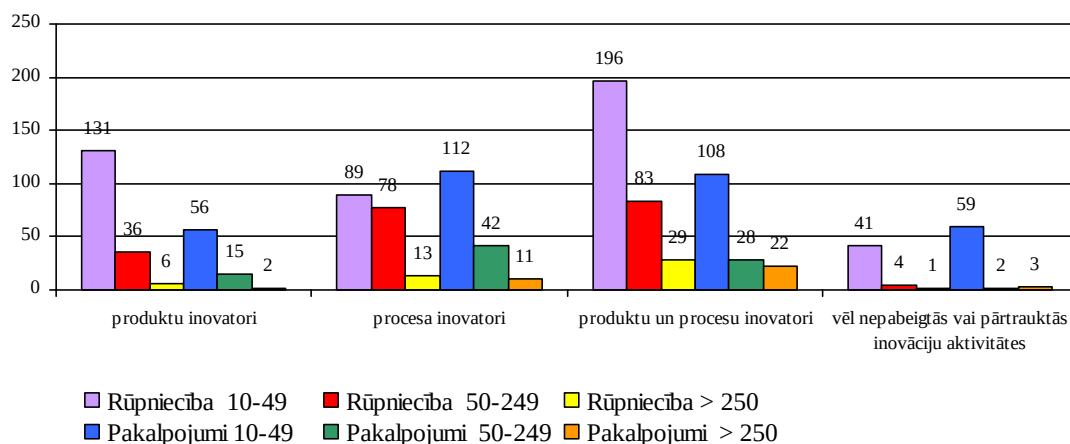
Avots: Inovāciju jomā aktīvo uzņēmumu skaits Latvijā (2012)

<http://data.csb.gov.lv/DATABASE/zin/Ikgad%C4%93jie%20statistikas%20dati/Inov%C4%81cijas/Inov%C4%81cijas.asp>

5. attēlā atspoguļoti dati liecina, ka Latvijā inovācija plašāk notiek tieši lielajos uzņēmumos – 54% no šo komersantu skaita. Mazajos uzņēmumos inovatīvi aktīvi bija tikai 14% komersantu, vidējo komersantu grupā – 27% komersantu. Inovāciju jomā aktīvākie ir uzņēmumi, kas darbojas rūpniecībā.

6.attēls

Inovāciju jomā aktīvo uzņēmumu skaits Latvijā 2006.g.-2008.g.

Avots: *Inovāciju jomā aktīvo uzņēmumu skaits Latvijā (2012)*

<http://data.csb.gov.lv/DATABASE/zin/lkgad%C4%93jie%20statistikas%20dati/Inov%C4%81cijas/Inov%C4%81cijas.asp>

Pakalpojumu nozarē, īpaši MVU sektorā, inovāciju aktivitāte ir salīdzinoši zema (skat. 5. attēlu), tāpēc būtu jāpievēršas šo mikro-, mazo un vidējo uzņēmumu izpētei.

Latgales reģionā darbojas vairāki uzņēmumi, kuri ražo ne tikai iekšējam tirgum, bet savu produkciju eksportē. Kopējie preču eksporta apjomi Latgalē 2009.gadā bija mazākie Latvijā – 125,3 miljonus latu vērtībā jeb 3,5% no visa eksporta apjoma Latvijā. 2009.gadā pēc Ekonomikas ministrijas sniegtās informācijas, starp 100 lielākajiem Latvijas eksportētājiem ir pieci Latgales reģionā reģistrētie uzņēmumi. Eksportēti lielākoties tiek metālapstrādes produkti, vieglās rūpniecības produkti un pārtikas produkti. Atzīstot, ka esošās nozares veido pamatu potenciālajai ekonomikas izaugsmei, tiek uzskatīts, ka attīstības pasākumi jābalsta nevis uz kādām konkrētām prioritārām nozarēm, bet gan uz uzņēmumu konkurētspēju kā tādu, neatkarīgi no nozares, jo arī nozarēs ar tradicionāli zemu pievienoto vērtību ir uzņēmumi, kas ražo augstās pievienotās vērtības produkciju, un otrādi (*Latgales stratēģija 2030, 2010; Latgales plānošanas reģiona Ekonomikas profils, 2010*).

Lai veicinātu straujāku un produktīvāku uzņēmējdarbības attīstību, reģionā ir izveidotas vairāk nekā 40 publiskās un privātās uzņēmējdarbības atbalsta institūcijas. Atbalsta institūcijās katru gadu nepieciešamās iemaņas iegūst un attīsta vairāk nekā 200 uzņēmēji. Uzņēmējdarbības konsultatīvās padomes un atbalsta centri darbojas Latgales nacionālās un reģionālās attīstības centros. Būtisks zināšanu pārneses avots uzņēmējiem ir biznesa inkubatori (5), tehnoloģiju pārneses kontaktpunkti (2) un tehnoloģiskie centri (5).

Lai veicinātu inovatīvu komersantu attīstību, jāatbalsta augsti kvalificētu speciālistu piesaiste MVK. Publiskajam finansējumam būs motivējošs raksturs, kas veicinās komersantus ieguldīt līdzekļus jaunu darbavietu radīšanā augsti kvalificētiem speciālistiem, kā arī iedrošinās komersantus iesaistīties sadarbības projektos ar augstskolām un zinātniskajiem institūtiem. Augsti kompetentu un motivētu darbinieku trūkums ierobežo komersantu inovācijas iespējas – komersantiem trūkst izglītotu, ieinteresētu darbinieku, kas spētu ne vien izpildīt zināmus uzdevumus, bet arī veltīt laiku produktivitātes celšanai, jaunu tehnoloģiju apgūšanai un ieviešanai, jaunu produktu un pakalpojumu izstrādei.

Izglītības iestāžu tīkls Latgalē

Modernajā pasaulē aizvien lielāka uzmanība tiek pievērsta cilvēkam kā lielākajai vērtībai. Ar savām zināšanām un prasmēm cilvēks izveido jauninājumus, kas palīdz padarīt darba un ražošanas procesu efektīvāku. Izglītota sabiedrība veidojas skolās, augstskolās, tālākizglītībā un mūžizglītībā, taču tam jāveidojas reģionāli izlīdzināti.

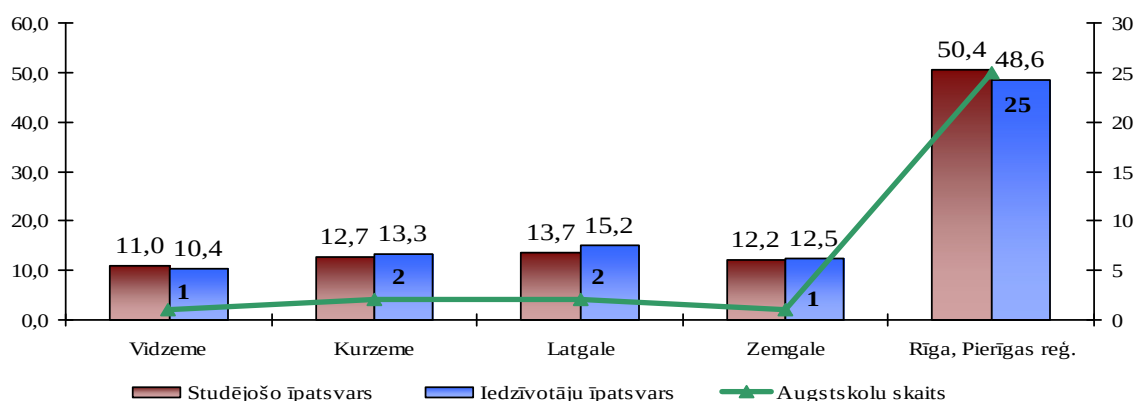
Spēcīgais augstskolu tīkls, kas aptver visu Latvijas teritoriju, nodrošina attīstību ne tikai Rīgas reģionā, bet arī Latvijas reģionālajos centros. Pie tam tieši reģionālo augstskolu darbība, augstākās izglītības iestāžu sadarbības projekti ar nevalstiskajām organizācijām, pašvaldībām, privātā sektora uzņēmumiem nodrošina reģionu līdzsvarotu attīstību un perspektīvas, kā arī pakāpeniski spēj izlīdzināt teritoriju attīstības līmeni Latvijā. Šādam augstskolu tīklam ir svarīga sociālā un ekonomiskā nozīme reģionā. Tādēļ ir nepieļaujami, ka augstskolu attīstība notiek stihiski, neņemot vērā valsts, reģionu un pašvaldību vajadzības.

Par vienu no svarīgākajiem ekonomiskās izaugsmes faktoriem Latgalē tiek atzīta divu reģionālo augstskolu pastāvēšana – *Daugavpils Universitāte* (turpmāk – DU), kurā ir vairāk nekā 3 000 studējošo un *Rēzeknes Augstskola* (turpmāk – RA) ar kopējo studentu skaitu gandrīz 2 100.⁷ Tādējādi divās Latgales reģiona augstskolās studē vairāk nekā 5 tūkstoši jauniešu. Izņemot šīs divas nosauktās reģionālās augstskolas, Latgalē darbojas arī vairāku augstskolu filiāles, piemēram, Rīgas Tehniskās universitātes Daugavpils mācību un zinātņu centrs. Kopējais studentu skaits Latgalē ir vidēji 13% no kopējā Latvijas studentu skaita. Kopumā 2008. gada sākumā Latgalē darbojas 2 augstskolas un 17 augstskolu filiāles (ieskaitot arī DU filiāles ārpus Daugavpils).

Studenti no attiecīgā reģiona pārsvarā izvēlas savai dzīvesvietai tuvākās augstskolas un tāpēc DU, RA, LiepU līdz pat 80-85% no studējošo kontingenta veido attiecīgā reģiona iedzīvotāji. Atbilstoši iedzīvotāju skaitam, vislielākais filiāļu skaits atrodas Latvijas lielākajās pilsētās: Daugavpilī darbojas 12 augstskolu filiāles, Liepājā, Rēzeknē un, Ventspilī – pa 6, Jelgavā un Jēkabpilī – 4 filiāles katrā pilsētā (sk. 7. attēlu). Tomēr no ekonomiskās efektivitātes un studiju kvalitātes viedokļa šāda situācija ir problemātiska.

7. attēls

Iedzīvotāju un studējošo skaita īpatsvars un augstskolu skaits
Latvijas reģionos 2009./2010. akadēmiskajā gadā

Avots: apkopots pēc Pārskats par Latvijas augstāko izglītību 2009.gadā (skaitļi, fakti, tendences), 2010.; Latvijas statistikas gadagrāmata, 2010. 120. lpp.

⁷ DU Studiju daļas informācija, RA informācija: [studentu sadalījums pa studiju programmām](http://www.ru.lv/res/about/stats/studskaits/stud_sad_pl_2010.doc)
http://www.ru.lv/res/about/stats/studskaits/stud_sad_pl_2010.doc

Studentu skaita sadalījums reģionu griezumā ir līdzvērtīgs iedzīvotāju īpatsvaram reģionos. Līdzīgs ir arī augstskolu kvantitatīvais sadalījums (skat. 7. attēlu.). Augstskolas un to filiāles Latvijā ir koncentrētas lielākajās pilsētās: Rīgā, Daugavpilī, Liepājā, Rēzeknē, Ventspilī, Jēkabpilī, Valmierā. Kurzemes un Latgales reģionos katrā ir 2 augstākās mācību iestādes, Zemgales un Vidzemes reģionos ir pa vienai augstskolai. No 34 augstskolām, kas 2006./2007.studiju gada sākumā bija valstī, 28 darbojās Rīgas reģionā.

7. tabula

**Pamatstudijās imatrikulēto studentu skaits
atkarībā no reflektantu dzīvesvietas 2007. g.**

Rādītāji	Latvijā	Vidzeme	Kurzeme	Latgale	Zemgale	Rīga, Rīgas raj.
Studējošo skaits	34519	5320	5203	4657	4807	14532
Procentos no kopskaita	100	16	15	13	14	42
Augstskolu skaits	34	1	2	2	1	28
Augstskolu filiāļu skaits	53	10	12	17	10	4
Iedzīvotāju skaits (2007.g.)	2281305	240 47	306052	354554	284554	1095683
Procentos no kopskaita	100	10,5	13,4	15,5	12,5	48,1

Avots: Pārskats par Latvijas augstāko izglītību 2006.gadā (skaitļi, fakti, tendences). Izglītības un zinātnes ministrija, Augstākās izglītības un zinātnes departaments. <http://izm.izm.gov.lv/registri-statistika/statistika-augstaka/2006.html>

Galvenie Latgales reģiona augstskolu izaicinājumi nepārprotami ir saistīti ar studiju iespēju un zinātniskās darbības nodrošināšanu atbilstoši reģiona vajadzībām. Savukārt vienīgā iespēja šo mērķi sasniegt ir apzināt reģiona vajadzības – reģionam svarīgo un tradicionālo pētniecības un studiju virzienu saglabāšana un attīstība, respektīvi, plašāka sadarbība ar pašvaldībām, reģionālajām iestādēm, aģentūrām, nevalstiskajām organizācijām (turpmāk – NVO) un uzņēmējdarbības pārstāvjiem. Tieši tas, ka augstskola atrodas reģionā „uz vietas”, atvieglo sadarbības iespējas ar vietējām pašvaldībām, NVO, uzņēmējdarbības pārstāvjiem. Tas uzlabo vietējās sadarbības infrastruktūru, pilsonisko partnerību un pilsoniskās sabiedrības attīstību Latvijas reģionos.

Augstskolām reģionā ir daudz plašākas iespējas nodibināt un attīstīt kopīgus sadarbības tīklus ar pētniecības organizācijām, biznesa inkubatoriem, MVU, starptautiskajiem investoriem jaunajās tehnoloģijās un starptautiskiem augsto tehnoloģiju uzņēmumiem. Augstskolas var sadarboties ar uzņēmējdarbības sektoru, piedāvājot inovatīvus produktus, tehnoloģijas, speciālistus; savukārt uzņēmēji varēs sniegt resursu atbalstu – gan izglītības finansēšanā, gan materiālās bāzes attīstībā. Līdz ar to reģionu augstskolu, darba devēju un citu sociālo partneru sadarbības sistēmas izveide augstākās izglītības attīstības plānošanai, organizēšanai un pārraudzībai ir viens no pamatizaicinājumiem.

Līdz šim jau ir notikusi veiksmīga augstskolu un sociālo partneru sadarbība un ir pozitīvi piemēri sadarbībai starp reģiona augstākās izglītības iestādēm, pašvaldībām un uzņēmumiem. Latgales reģionālā universitāte – DU – veiksmīgi sadarbojas ar pašvaldību, Valsts nodarbinātības dienestu, reģionālajām nevalstiskajām organizācijām, uzņēmumiem. Daugavpils Universitātē tiek rīkotas karjeras dienas, tikšanās ar vietējo pašvaldību vadītājiem un notiek NVO pārstāvju lekcijas. Daugavpilī veidojas pētnieku un uzņēmēju sadarbības tīkli, kas iezīmē zināšanu un prakses kompleksu. Kā raksturīgu šāda tīklojuma piemēru var minēt DU Tehnoloģiju pārneses kontaktpunkta (TPK) tīklojumu. TPK sniedz pētnieciskos

pakalpojumus plašā ekspertīzes laukā (materiālu analīze, lazermikroskopija, bioloģijas pētījumi, socioloģiskie pētījumi, tulkojumi). Tomēr lai veicinātu reģionu straujāku un vienlaikus arī līdzsvarotu attīstību, šī pieredze ir jāattīsta un jāpaplašina ar jaunām aktivitātēm.

Augstskolām ir nozīmīga loma reģionālo attīstības disproporciju mazināšanā. Augsti kvalificētu speciālistu ar zinātnisko grādu skaita palielināšana augstskolām dos iespēju būtiski atjaunināt akadēmisko personālu, kas savukārt uzlabos studiju un zinātniskā darba kvalitāti un veicinās reģionu vajadzībām nepieciešamo speciālistu sagatavošanu. Tieši augstākās izglītības iestādes spēj veicināt reģionālo pašvaldību un darba devēju līdzdalību un atbildību izglītības pieejamības nodrošināšanā, veido izglītības programmu piedāvājumu atbilstoši nodarbinātības un sociāli neadaptēto iedzīvotāju mērķgrupu teritoriālajai struktūrai, kā rezultātā samazinās teritoriālās sociāli ekonomiskās atšķirības reģionu vidū.

Reģionālo augstskolu darbība, augstākās izglītības iestāžu sadarbības projekti ar nevalstiskajām organizācijām, pašvaldībām, privātā sektora uzņēmumiem nodrošina reģionu līdzsvarotu attīstību un perspektīvas, kā arī pakāpeniski spēj izlīdzināt teritoriju attīstības līmeni Latvijā. Tieši tāpēc augstākās izglītības pieejamībai jābūt pēc iespējas iekļaujošai, lai ne tikai nodrošinātu zināšanu Eiropas nākotni, bet arī lai augstākā izglītība kalpotu par pamatu Eiropas sociālajai kohēzijai kopumā (*Reģionu komitejas atzinums.. 2007*). Līdzīgi uzstādījumi minēti arī Nacionālās attīstības plānā 2007.-2013. gadam, kur uzsvērta Latvijas policentriskās attīstības pieeja (*Nacionālās attīstības.. 2006*).

• Augstskolu skaits	2
• Augstskolu filiāļu skaits	17
• Profesionālo mācību iestāžu skaits	15

UTENAS REĢIONS

Utenas reģions (*Utena county*) ir svarīgs kultūras, izglītības un industriālais (pārtikas un vieglās rūpniecības) centrs Lietuvā. Izdevīgs ģeogrāfiskais stāvoklis nodrošina ekonomikas diversifikāciju – reģiona iedzīvotāji aktīvi līdzdarbojās visos svarīgajos ekonomikas sektoros. Iedzīvotāju skaita ziņā Utenas reģions ir mazākais valstī.

- **Teritorija** 7,2 tūkst.km² (11 % of the area of Lithuania)
- **Administratīvais centrs** Utena
- **Lielākās pilsētas** Utena, Zarasi, Visagina, Ignalina, Moletai, Anikščai
- **Iedzīvotāju skaits** 172 500 (5,1% no Lietuvas iedzīvotāju skaita)
- **Laukos dzīvo** 41%
- **Apdzīvotības blīvums uz km²** 24 cilv./ km²

8. attēls

Lietuva un Utenas reģions

Avots: Portrait of the Regions of Lithuania http://regionai.stat.gov.lt/start_en.html

Uzņēmējdarbības analīze Lietuvā un Utenas reģionā

Kopš 2005. gada Lietuvā pastāvīgi pieaug ekonomiski aktīvo tirgus vienību skaits, un 2012. gadā tās bija 83 624 saimnieciskās vienības. Savukārt Utenas reģionā to ir 2 703 vienības, jeb 3,2% no kopēja uzņēmumu skaita Lietuvā (skat. 8.tabulu).

8. tabula

Ekonomiski aktīvo tirgus sektora statistiskās vienību skaits uz 1000 iedzīvotājiem 2006.-2012. Gadā

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Lietuva	73344	76516	81376	84574	83202	86987	83624
Alītas reģions	2880	3001	3181	3234	3130	3362	3188
Kauņas reģions	14771	15551	16287	16989	16847	17661	17121
Klaipēdas reģions	8734	9306	9992	10403	10254	10570	10036
Marijampoles reģions	2850	2904	2986	3004	2964	3021	2889
Paņevēžas reģions	6127	5921	6105	6227	5952	6141	5720
Šauļu reģions	6297	6359	6625	6825	6665	7004	6750
Taurāģes reģions	1823	1863	1994	2037	1973	2079	1960
Telšu reģions	3006	3039	3207	3312	3260	3322	3202
Utenas reģions	2710	2753	2852	2873	2811	2941	2703
Vilņas reģions	24146	25819	28147	29670	29346	30886	30055

Avots: Number of economic entities in operation by size class of enterprises, administrative territory and year
<http://db1.stat.gov.lt/statbank/SelectTable/omrade0.asp?Subjectcode=S4&PLanguage=1&Shownews=OFF&tree=false> (10.01.2012.)

Aplūkojot rādītājus par Utenas reģiona ekonomisko aktivitāti, ir jāsecina, ka visvairāk uzņēmumu Utenas reģionā bija Anīkšas municipalitātē (470, jeb 17,4% no reģionā uzņēmumu kopskaita), bet vismazāk Ignalinā (253 uzņēmumi un attiecīgi 9,4%) (skat. 9. tabulu).

9. tabula

Ekonomiski aktīvo tirgus sektora statistiskās vienību skaits Utenas reģiona municipalitātēs 2006.-2012. gadā

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Utenas reģions	2710	2753	2852	2873	2811	2941	2703
Anīkšči mun.	478	506	510	502	483	503	470
Ignalinas mun.	254	259	261	268	271	281	253
Molētas mun.	382	361	374	388	376	399	374
Utenas mun.	873	901	930	934	920	939	857
Visaginas mun.	432	428	469	471	463	489	441
Zarasu mun.	291	298	308	310	298	330	308

Avots: Number of economic entities in operation by size class of enterprises, administrative territory and year
<http://db1.stat.gov.lt/statbank/SelectTable/omrade0.asp?Subjectcode=S4&PLanguage=1&Shownews=OFF&tree=false> (10.01.2012.)

Kā redzams zemāk pievienotajā tabulā, visvairāk uzņēmumu Utenas reģionā darbojas mazumtirdzniecībā, vairumtirdzniecībā un pakalpojumu nozarē. Plaši pārstāvētas arī tekstilrūpniecības, pārtikas rūpniecības un būvmateriālu ražošanas nozares (skat. 10. tabulu). Lietuvā un ārpus tās robežām labi pazīstami reģiona uzņēmumi: *Švyturys-Utenos alus*, *Utenos trikotažas*, *Utenos Mēsa* u.c.

10. tabula

Ekonomiski aktīvās tirgus sektora statistikas vienības sadalījumā pēc galvenajiem darbības veidiem 2011.gadā

	Kopā	(A) Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība	(B,C) Ražošana	(D,E) Vide un enerģētika	(F) Būvniecība	(G) Tirdzniecība	(H-J, L-N) Pakalpojumi	(K) Finanšu un apdrošināšanas darbības
Lietuva	86987	1655	7142	666	6594	22420	23003	674
Alītas reģions	3362	90	292	23	219	771	735	17
Kauņas reģions	17661	269	1677	138	1316	4898	4290	136
Klaipēdas reģions	10570	195	865	82	939	2467	3210	62
Marijampoles reģions	3021	105	242	34	117	868	564	11
Paņevežas reģions	6141	187	621	39	325	1632	1175	20
Šauļu reģions	7004	288	680	41	430	1784	1354	49
Taurāges reģions	2079	72	202	35	95	635	367	14
Telšu reģions	3322	119	281	36	308	901	695	21
Utenas reģions	2941	99	255	38	224	654	553	10
Viļņas reģions	30886	231	2027	200	2621	7810	10060	334

Avots: Number of economic entities in operation at the beginning of the year.

<http://db1.stat.gov.lt/statbank/SelectTable/omrade0.asp?Subjectcode=S4&PLanguage=1&Shownews=OFF&tree=false> (10.01.2012.)

Kā liecina Lietuvas Statistikas biroja dati, pēc lieluma grupām visvairāk Utenas reģionā ir mikro un mazo ekonomiski aktīvo tirgus statistisko vienību, tas ir 73%, bet lielie uzņēmumi veido 0,8% no kopēja uzņēmumu skaita (skat. 11. tabulu).

11. tabula

Ekonomiski aktīvās tirgus sektora statistikas vienības reģionos pēc lieluma grupām, 2012.gadā

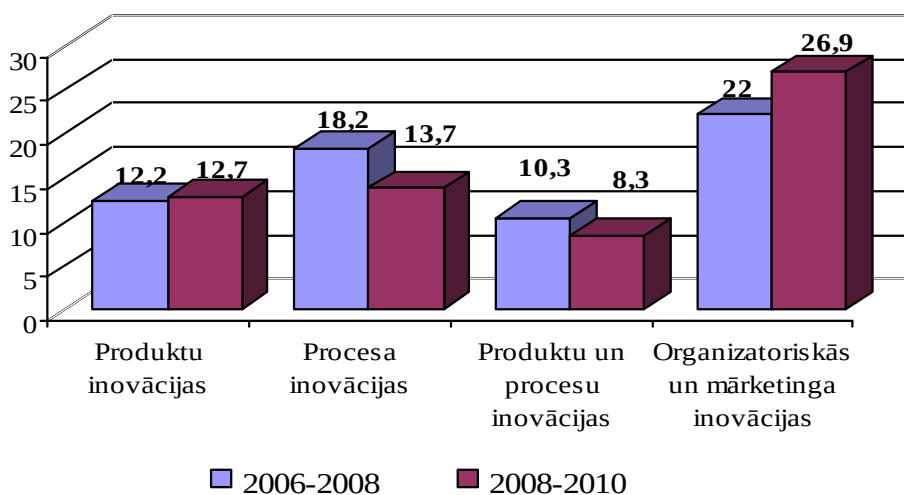
Reģions	Kopā	Mikro	Mazās	Vidējās	Lielās
Lietuva	83624	65492	13711	3966	455
Alītas reģions	3188	2493	506	176	13
Kauņas reģions	17121	13314	2913	804	90
Klaipēdas reģions	10036	8014	1564	412	46
Marijampoles reģions	2889	2189	515	172	13
Paņevežas reģions	5720	4514	891	289	26
Šauļu reģions	6750	5143	1204	375	28
Taurāges reģions	1960	1455	385	115	5
Telšu reģions	3202	2453	556	177	16
Utenas reģions	2703	2071	432	184	16
Viļņas reģions	30055	23846	4745	1262	202

Avots: Number of economic entities in operation by size class of enterprises, administrative territory and size class of enterprises

<http://db1.stat.gov.lt/statbank/SelectTable/omrade0.asp?Subjectcode=S4&PLanguage=1&Shownews=OFF&tree=false> (10.01.2012.)

9. attēls

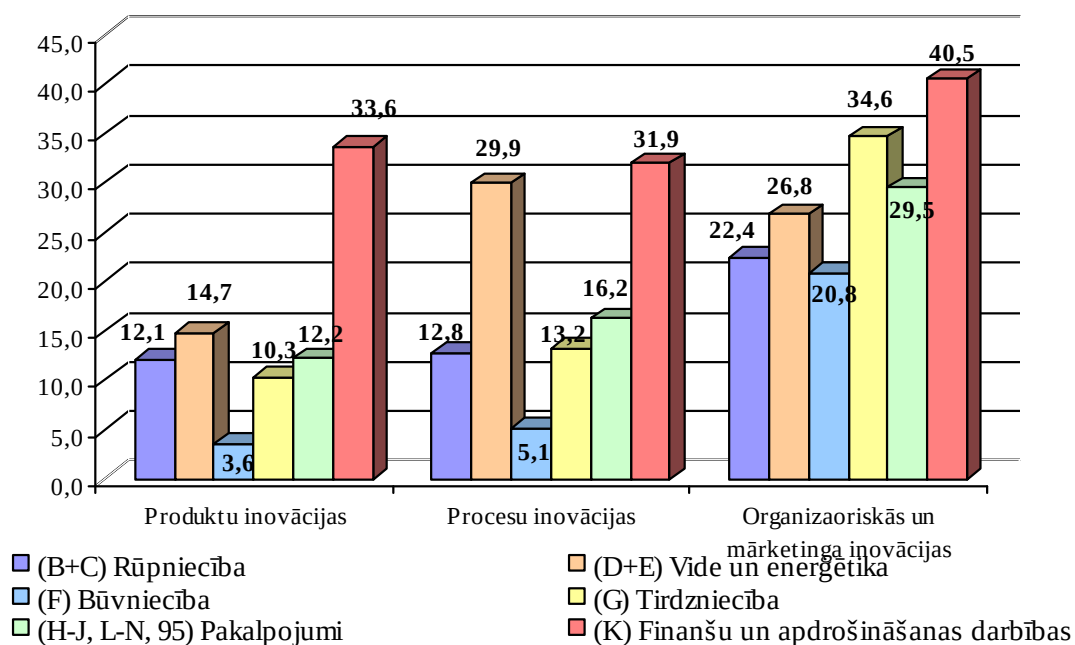
**Inovatīvo uzņēmumu sadalījums pēc inovāciju veidiem Lietuvā
2006.g.-2008.g. un 2008.g.-2010.g., %**

9. attēlā atspoguļotie dati liecina, ka Lietuvā plašāk notiek tieši organizatoriskā un mārketinga inovācijas – 22-27% no šo uzņēmumu skaita. Savukārt nozaru griezumā visaktīvākie inovāciju jomā ir uzņēmumi finanšu un apdrošināšanas darbības jomā, tirdzniecība un pakalpojumu nozarē (skat. 10.attēlu).

10. attēls

**Inovatīvo uzņēmumu sadalījums pēc inovāciju veidiem nozaru griezumā Lietuvā
2008.-2010. gadā, %**

Izglītības iestāžu tīkls Utenā

Utenas reģionā darbojas 6 profesionālās izglītības iestādes (*vocational schools*), kurās studē vairāk nekā 2,5 tūkstoši studentu. Profesionālās izglītības iestādes pārstāvētas visos reģiona rajonos, izņemot Ignalinas rajonu. Lielākās profesionālās izglītības iestādes ir Visaginas Tehnoloģiskais un biznesa centrs un Utenas Reģionālais profesionālās apmācības centrs. Tikai viena izglītības iestāde – Utenas koledža – nodrošina augstāko neuniversitātes izglītību reģiona iedzīvotājiem.

- **Augstskolu skaits** 0
- **Augstskolu filiāļu skaits** 0
- **Koledžu un profesionālo mācību iestāžu skaits** 7

DATU UN IEPRIEKŠ VEIKTO PĒTĪJUMU APSKATS

Pētījumu apzināšanai galvenokārt uzmanība tika koncentrēta uz pētījumiem, kas atspoguļo situāciju uzņēmējdarbībā Latvijā un Lietuvā. Latvijā daudzveidīgus pētījumus uzņēmējdarbībā, uzņēmējdarbības un pētnieku sadarbības jomā ir veikušas: Labklājības ministrija (LM ESF nacionālās programmas „Darba tirgus pētījumi” ietvaros), Nodarbinātības valsts aģentūra, Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra, Latvijas augstskolas, atsevišķas pašvaldības.

Labklājības ministrija (LM ESF nacionālās programmas „Darba tirgus pētījumi” ietvaros) 2005.g.-2007. g. pārraudzīja šādu projektu ieviešanu, kas saistīti ar izpētes tēmu:

1. *Darba tirgus pētījums tautsaimniecības sektoros* (ESF pētījums).
2. *Darba tirgus pieprasījuma ilgtermiņa prognozēšanas sistēmas izpēte un pilnveidošanas iespēju analīze* (ESF pētījums).
3. *Darba tirgus problēmas reģionos* (ESF pētījums).
4. *Profesionālās un augstākās izglītības programmu atbilstība darba tirgus prasībām* (2007) (ESF pētījums).

Darba tirgus pētījuma **Profesionālās un augstākās izglītības programmu atbilstība darba tirgus prasībām (2007)** galvenie rezultāti raksturo Latvijas profesionālo un augstāko izglītību kā atrautu no darba tirgus. Pētījuma rezultāti liecina, ka kopumā jau esošos uzņēmējus ļoti bieži neapmierina izglītības sistēmas sagatavotie speciālisti, kuri ir gatavi iesaistīties darbā, jo tiem ir nepietiekoša profesionālā sagatavotība. Kā vienu no pamatproblēmām darba devēji atzīmē nepietiekošas praktiskās iemaņas apgūtājā specialitātē. Arodizglītību un profesionālo vidējo izglītību ieguvušo darbinieku praktiskās iemaņas neapmierina darba devēju apmēram 65% gadījumu, augstāko izglītību ieguvušo – 53% gadījumu. Iebildumi pret augstākās izglītības programmu absolventu teorētisko sagatavotību darba devējiem ir 11% gadījumu. Tas apstiprina, ka Latvijas izglītības iestādes sniedz nepietiekamas profesionālās, it sevišķi praktiskās, iemaņas. Arī gadījumā, ja izglītības programma sniedz labas praktiskās iemaņas kādā specialitātē, šī brīža ātri mainīgajos apstākļos prasmes ātri noveco un ir nepieciešams apgūt arvien jaunas praktiskās iemaņas. Bieži tiek atzīmēts, ka akadēmisko izglītību ieguvušajiem absolventiem ir nepietiekošas praktiskās iemaņas, bet profesionālo izglītību ieguvušajiem ir labākas praktiskās iemaņas, bet viņiem ir nepietiekošas teorētiskās zināšanas par notiekošajiem procesiem.

Pētījumā **„Cilvēkresursu kā darbaspēka pieejamības analīze Austrumlatgales darba tirgū sociāli ekonomiskajā aspektā”** veiktajās intervijās lielo Daugavpils ražošanas uzņēmumu pārstāvji atzīmēja, ka sadarbojas ar mācību iestādēm nepieciešamo profesionālās apmācības programmu veidošanā un tehnisko speciālistu sagatavošanā, kā arī piedāvā augstāku darba samaksu un dažādas lojalitāti motivējošas programmas kvalificētu darbinieku piesaistīšanai.

Tāpat pētījuma ietvaros veiktā Daugavpils un Daugavpils rajona uzņēmumu pārstāvju (lēmumu pieņēmēju personāla atlases jautājumos) aptauja liecina, ka kopumā lielākais pieprasījums Latgales darba tirgū pašlaik ir pēc kvalificēta izpildītāja darba veicējiem, no kuriem augstākā profesionālā kvalifikācija netiek prasīta.

2011.gada novembrī – decembrī tika veikta Latvijas universitāšu (Latvijas Universitātes, Rīgas Stradiņa universitātes, Rīgas Tehniskās universitātes, Latvijas Lauksaimniecības universitātes, Liepājas Universitātes un Daugavpils Universitātes)

absolventu aptauja. Tās ietvaros tika noskaidroti dažādi jautājumi par respondentu iegūto izglītību, plāni par turpmāko izglītošanos, kā arī par absolventu aktivitātēm darba tirgū. Absolventu aptaujas rezultātā tika noskaidrots, ka no tiem absolventiem, kuri šobrīd nav ne darba devēji, ne pašnodarbinātie, nedaudz vairāk 1/10 plāno uzsākt savu uzņēmējdarbību turpmāko trīs gadu laikā.

Aptaujas dalībnieki, kuri ir darba devēji, raksturojot savu uzņēmumu sadarbību ar universitātēm, visbiežāk norādījuši, ka nodrošina prakses vietas – kopumā 29% uzņēmēju norādījuši, ka dara to „*loti bieži*”, „*bieži*” vai „*regulāri*”. Otra biežāk minētā sadarbības forma ar universitātēm bija darbinieku tālākizglītība, ko bieži vai regulāri veic 26% uzņēmēju, trešā – darbinieku piesaiste no augstskolām (25%), bet ceturtā – zināšanu pārnese, inovācijas (24%). Tomēr jānorāda, ka lielākā daļa aptaujāto atzīmēja, ka viņu uzņēmumi šādā veidā ar universitātēm sadarbojas reti (23% - 26%) vai nesadarbojas nekad (39% - 44%). Turklāt lielākā daļa respondentu norādīja, ka viņu uzņēmumi nekad nav līdzdarbojušies studiju procesā (55%), finansējuši pētījumus, līdzdarbojušies pētījumu projektos (60%), piedalījušies universitātes karjeras dienu pasākumos (64%), vai nodrošinājuši stipendijas un nodarbojušies ar mecenātismu (70%). Tiesa, 67% aptaujāto šajā grupā norādīja, ka vēlētos turpmāk sadarboties ar universitātēm.

Lūgti nosaukt veidus, kādos viņi vēlētos to darīt, visbiežāk respondenti norādījuši, ka būtu ar mieru nodrošināt prakses vietas (18% no tiem, kas nodarbojas ar uzņēmējdarbību), pasniegt lekciju kursus, vieslekcijas (17%) vai pašam turpināt studijas, izglītoties (16%). Citi sadarbības veidi nosaukti retāk – 9% vēlētos piedalīties pieredzes, zināšanu apmaiņā, 8% respondentu būtu ar mieru iesaistīties pētījumu, pētniecisko projektu veikšanā, 8% gribētu piesaistīt savam uzņēmumam/-iem darbiniekus no studentu vidus, kā arī minēti citi sadarbības veidi. Citas sadarbības iespējas minēja mazāk nekā 5% (*Latvijas Universitāšu asociācijas projekts „Universitāšu ieguldījums Latvijas tautsaimniecībā” 2011*).

Pētījuma **„Latvijas progress uzņēmējdarbības izglītības attīstībā pēc iestājas Eiropas Savienībā”** (pētījuma autore V.Bikse) (2009) dati liecina, ka salīdzinājumā ar citām ES valstīm Latvijā to, kuri vēlētos kļūt par pašnodarbinātiem, ir 50% no aptaujātajiem. Kopumā Latvijā uzņēmējdarbības mācīšanās un uzņēmējspēju veidošanā ir vērojams neliels progress. Augstākās izglītības sistēmā, lai veicinātu uzņēmējdarbības kompetences attīstīšanu, tiek īstenota virkne pasākumu.

Tādējādi Latvijā visos izglītības sistēmas līmeņos notiek dažādas darbības, arī atsevišķas institūcijas, sadarbības partneri vai vietējā vara īsteno daudzus pasākumus un iniciatīvas, lai jauno paaudzi sagatavotu uzņēmējdarbības uzsākšanai. Priekšlikumos norādīts, ka valsts līmenī un reģionos vajadzētu izveidot *Uzņēmējdarbības izglītības veicināšanas padomi*, lai veidotu ciešāku saikni ar izglītības iestādēm, uzņēmumiem un valdības institūcijām, kā arī ar galveno ražošanas nozaru vadošajiem zinātniekiem un speciālistiem.

DU Sociālo zinātņu fakultātes (SZF) veiktajā pētījumā **„Latvijas izglītības sistēmas ekonomiskās efektivitātes paaugstināšanas aspekti”** (IZM 2008) tika noskaidrotas Latgales reģiona augstskolu ekonomikas un uzņēmējdarbības studiju programmu absolventu pozīcijas darba tirgū, kā arī šķēršļi, kas saistīti ar iekļaušanos darba tirgū un iesaistīšanos uzņēmējdarbības organizēšanā un vadībā. Kopumā tikai 42% aptaujāto domā par uzņēmējdarbības uzsākšanu (plāno to darīt vai arī neizslēdz tādu iespēju).

Kopumā DU un RA absolventi strādā atbilstoši augstskolā iegūtajai izglītībai – ekonomikas un vadības jomā. Tomēr lielākoties aptaujātie absolventi strādā valsts un pašvaldību institūcijās, savukārt tie absolventi, kas strādā privātajā sektorā, lielākoties pārstāv tikai dažas nozares: finanšu starpniecības un nekustamā īpašuma, informācijas

tehnoloģiju, transporta un sakaru jomu. Apkopojot respondentu izteiktās problēmas un šķēršļus uzņēmējdarbības uzsākšanai kā visbiežāk pieminētais faktors, kas kavē uzņēmējdarbības uzsākšanu, ir ideju trūkums un aptaujāto nedrošība par savam spējam.

Pētījumā „*Latvija. Pārskats par tautas attīstību. Rīcībspēja reģionos*” (2005) trešā nodaļa “Rīcībspēja – savā un sabiedrības labā”, pētot ekonomisko, sabiedriski politisko un kultūras rīcībspēju reģionos, konstatē, ka dzīves vides un saimnieciskās darbības iespējas Latvijas reģionos būtiski atšķiras. Atšķirības novērojamas teritoriju nevienmērīgajā ekonomiskajā attīstībā un saimnieciskajā aktivitātē, nodarbinātības un bezdarba līmenī, iedzīvotāju ienākumu līmenī, sociālās un kultūras dzīves nosacījumos.

Bieži vien situāciju reģionos būtiski ietekmē nozares un pat atsevišķu uzņēmumu attīstības plāni. Daudzās tautsaimniecības nozarēs (piemēram, kokapstrādē, piena pārstrādē) lielu uzņēmumu attīstības plāni pārsniedz reģionu mērogus. Viena reģiona ekonomisko aktivitāti būtiski var ietekmēt ekonomiskā rīcībspēja citā reģionā, īpaši tad, ja veidojas uzņēmumu tīkli. Uzņēmējdarbības un nodarbinātības jomā labs piemērs ir A/s “Latvijas Finieris”. Šī kokapstrādes kompānija ir viens no lielākajiem darba devējiem privātajā sektorā un arī viens no lielākajiem nodokļu maksātājiem valsts budžetā. Kaut arī kompānija bāzējas Rīgas reģionā, tai pilnībā vai daļēji pieder uzņēmumi arī citos Latvijas reģionos (kokapstrādes rūpnīcas Rīgā un Rēzeknes rajonā, kokaudzētava Krimuldas pagastā, ražotnes MRS Ludzā un MRS Liepājā).

SIA “Verems” ir viena no lielākajām šī tīkla rūpnīcām (50% pieder A/s “Latvijas Finieris”). Tā atrodas Rēzeknes pusē un ir lielākais darba devējs rajonā (nodarbina vairāk nekā 500 darbinieku) un saražo 25 000 m³ kokmateriālu gadā. A/s “Latvijas Finieris”, piesaistot arī ES līdzekļus, ir iecerējis Rēzeknes rajonā uzcelt jaunu, vēl jaudīgāku rūpnīcu (plānotā jauda – ap 60 000 m³ kokmateriālu), kas vietējiem iedzīvotājiem dos jaunas darbavietas (www.finieris.com).

Izdevumā „*Zinātne, pētniecība un inovācija Latvijas izaugsmei*” (2007) ir apkopoti atsevišķi raksti par zinātnes attīstības jautājumiem dažādās nozarēs, kā arī par zinātnes prioritātēm, zināšanu pārneses pieredzi un iespējām.

Regulāri veikto *NVA darba devēju aptauju* (piem., 15.01.2008 - 15.02.2008 un 16.10.2006. - 17.11.2006.) rezultāti liecina, ka apmēram pusei (no 955 aptaujātajiem) uzņēmumu pēdējo 6 mēnešu laikā preču/pakalpojumu pieprasījums ir bijis nemainīgs, līdzīgs īpatsvars uzņēmumu nemainīgu preču/pakalpojumu pieprasījumu sagaida arī nākamo 6 un nākamo 6-12 mēnešu laikā. Šādu pētījumu mērķis ir novērtēt darba tirgus pieprasījuma attīstības tendences rajonu, reģionu un valsts līmenī sadalījumā pa profesijām un profesiju pamatgrupām, kā arī darba devēju vēlmes un prasības nodarbinātības jomā.

Nordea vitamētrs – biznesa vitalitātes mērījums nosaka Latvijas uzņēmumu konkurētspēju. 2011. gada jūnija pētījuma rezultāti liecina, ka kopumā atbilstoši Latvijas uzņēmumu konkurētspējas pētījuma rezultātiem Latvijas uzņēmējiem ir pietiekoši liels potenciāls daudz aktīvāk un efektīvāk izmantot dažādus biznesa konkurētspēju veicinošus instrumentus: sevišķi, atsevišķas biznesa stratēģijas un komunikāciju tīklus. Tomēr, ņemot vērā lielākās daļas Latvijas uzņēmēju spēju pelnīt, kā arī orientāciju uz eksporta tirgiem un salīdzinoši efektīvu darbinieku un fizisko resursu izmantošanu, pētījuma rezultāti tomēr vieš pamatotas cerības, ka Latvijas uzņēmumi attīstās pareizā virzienā.

Inovācijas šajā pētījumā ir noteiktas kā biznesa stratēģijas sastāvdaļa. Tāpat veiksmīgas biznesa stratēģijas īstenošanai un līdz ar to arī konkurētspējas palielināšanai bez uzņēmuma iekšējiem resursiem ļoti būtiska nozīme ir arī tam, cik lielā mērā uzņēmums spēj piesaistīt dažādus resursus no ārpusē. Bieži vien šie resursi ir iegūstami bez maksas vai ar salīdzinoši nelielu finansiālo vai laika ieguldījumu. Kā piemērus šādiem uzņēmumu konkurētspēju veicinošiem resursiem var minēt informāciju, ko uzņēmumi var iegūt no piegādātājiem, klientiem, arī konkurentiem; sadarbību ar uzņēmējdarbības vecināšanas organizācijām, piemēram, jaunu kontaktu vai produkcijas noieta tirgu ģenerēšana, sadarbība ar universitātēm un pētniecības institūtiem jaunu, inovatīvu produktu un pakalpojumu attīstīšanai un tml.

Pētījumā detalizēti tika izvērtēti arī komunikācijas tīkli, kas ir viens no konkurētspēju veicinošiem resursiem. Atbilstoši pētījuma rezultātiem, sevišķi neaktīvi Latvijas uzņēmumi ir: sadarbībā ar biznesa laboratorijām (1,6 no 7), universitātēm un zinātniskiem institūtiem (1,4 no 7). Šīs iestādes potenciāli varētu izmantot kā resursu inovatīvu, konkurētspējīgu produktu un pakalpojumu ieviešanai; sadarbībā ar valsts (1,9) un nevalstiskajām biznesa vecināšanas organizācijām (1,7), kuras savukārt varētu izmantot ne tikai, lai ietekmētu uzņēmējdarbības politikas procesus valstī, bet arī lai attīstītos ārvalstu tirgos.

Savukārt atbilstoši Latvijas uzņēmumu konkurētspējas pētījuma rezultātiem, Latvijas uzņēmumu inovativitātes kopējais rādītājs svārstās robežās no 3,4 – attiecība uz uzņēmumu spēju radīt jaunus, unikālus ražošanas procesus un metodes, kā arī veikt nozīmīga rakstura izmaiņas produktos vai pakalpojumos, līdz 3,9 – jaunu produktu vai pakalpojumu ieviešana (1-7 skala, kur 7 ir inovatīvs uzņēmums)

Ziņojuma „Progresā un ekonomikas uzlabošana - MVU realitāte”, Nacionālais ziņojums par Latviju („Making Progress and Economic enhancement a Reality for SMEs”, National Report for Latvia) (2011). Ziņojuma mērķis ir sniegt padziļinātu MVU rādītāju analīzi, kā arī izziņāt to vajadzības un ierobežojumus inovāciju attīstībā un sadarbības procesā ar pētniecības un tehnoloģiju centriem. Pētījumā uzsvērts, ka Latvijas P&A sistēmas būtisks trūkums ir zema piedāvājums biznesa vajadzībām, kā arī kopumā zems privātais P&A finansējums. Tāpat uzsvērtā uzņēmumu zemā kapacitāte un neizpratne par fundamentālo pētījumu nozīmi un saturu, kuri atsevišķās nozarēs ir starptautiski konkurētspējīgi.

Aplūkojot pētījumu **„Universitāšu lomas maiņa uzņēmējdarbības reģionu attīstībā: Somijas un ASV gadījumi”** (*Changing Roles of Universities in Developing Entrepreneurial Regions: The case of Finland and the US*) (Chakrabarti, Rice, 2003) pētījumu, var secināt, ka autori identificē četras ražošanas-universitātes sadarbības formas: atbalsts pētniecībai, kooperatīvā pētniecība, zināšanu pārnese un tehnoloģiju pārnese.

Pētījumā **„Augstākās mācību iestādes kā reģionālās attīstības dzinējspēki Ziemeļvalstīs”** (*Higher education institutions as drivers of regional development in the Nordic countries*) (Hedin S., 2009) tika noteikti vairāki labas prakses piemēri augstākās izglītības iestāžu sadarbībai ar vietējo biznesa vidi. Piemēram, augstākās izglītības iestāde var darboties kā platforma tīklu izveidei, ko tālāk varētu attīstīt reģiona marketinga programmas ietvaros, kā arī reģiona pievilcības paaugstināšanai, ārējo investoru piesaistei. Tāpat augstskola varētu būt infrastruktūras centrs (*hub*), kas veicina mijiedarbību starp iesaistītajām pusēm: valsts un pašvaldības organizācijām, augstskolām, uzņēmējiem, un strādā kā zināšanu starpnieks starp dažādajām universitāšu un biznesa „pasaulēm”.

Līdzīgi ir arī pētījuma **„Mijiedarbība starp augstākās izglītības iestādēm un tām apkārt esošo biznesa vidi - sešu situāciju analīze Ziemeļvalstīs”** (*Interaction between higher education institutions and their surrounding business environment - Six Nordic case studies*) (Hedin S., Jóhannesson H., Steineke J.M., Niinikoski E.R., Smas L., Olsen L.S. (2009) pētījuma secinājumi.

Galvenais sešu piedāvāto gadījumu (*case study*) mērķis bija ilustrēt Ziemeļvalstu pieredzi augstskolu un biznesa vides sadarbībā. Pētījumā piedāvātas 3 pieejas, kas raksturo zināšanu pārneses procesu (Reglab 2006): izglītība un mūžizglītība, biznesa izveide un uzņēmējdarbības aktivitāte, ka arī sadarbība pētniecībā un attīstībā. Bez tam, *case study* ir uzsvērtas augstskolu iespējas reģionālās attīstības nodrošināšanā un vietējās biznesa vides uzlabošanā. Pētījums balstīts uz dokumentu analīzes metodi un intervijām ar mērķgrupām.

Ziņojums **„MVU inovāciju veicināta ilgtspējīga ražošana”**, valsts ziņojums par Lietuvu (*Sustainable Production through Innovation in SMEs. Country report for Lithuania*) (2010) 2010) sniedz ieskatu par MVU sektoru un vajadzībām, attīstot un ieviešot programmu *Inovācijas ilgtspējīgai ražošanai*. Lietuvas MVU pieredze liecina, ka ir ļoti būtiskas iekšējās barjeras, piemēram, informācijas trūkums, cilvēkresursu kompetence. Uzsvērtas arī ārējās barjeras eko-inovāciju ieviešanas un attīstības procesā.

Pētījuma **„MVU pieprasījums inovāciju atbalstam Baltijas jūras reģionā”** (*A demand for innovation support in small and medium sized enterprises in the Baltic sea region*) (Olczyk 2011) mērķis bija analizēt aktuālo MVU pieprasījumu pēc inovācijām. Pētījuma izlasi veidoja 542 uzņēmumi no 9 Baltijas jūras valstīm. Rezultātā tika identificēta inovāciju intensitāte, ieviešanas īpatnības un konstatēts, ka populārākas ir marketinga un produkta inovācijas. Tika noskaidrots, ka inovāciju vide ir balstīta uz uzņēmumu iekšējās kultūras atvērtību, un secināts, ka uzņēmumu un P&A sektora sadarbības nodrošināšanā līderpozīcijas ir augstskolām, turklāt konstatēta samērā augsta sadarbības intensitāte: uzņēmumu īpatsvars, kas sadarbojas ar P&A Vācijā ir 50%, Norvēģijā – 64%, Lietuvā – 75%, Krievijā – 90%. Lielākā daļa uzņēmumu saredz šādas barjeras, kas kavē sadarbību ar zinātniskajām institūcijām: neefektīvs resursu sadalījums, ārējā finansējuma nepieejamība, kā arī grūtības ar sadarbības iniciēšanu, intereses trūkums no P&A puses. Uzņēmēji pamatā ir ieinteresēti periodiskās apmācībās un darba grupās inovāciju projektu ieviešanā, informatīvajos semināros, kas aktualizē specifiskus inovāciju veidus, taču MVU neredz potenciālo labumu no sadarbības ar zinātniskajām institūcijām.

Ziņojuma **„Attīstības un ekonomikas uzlabošana kā MVU realitāte - gala lietotāju (MVU un ieinteresēto pušu) vajadzības, prasības un ierosinājumi, lai pārvarētu inovāciju aktivitāšu šķēršļus. Lietuvas nacionālais ziņojums”** (*Making Progress and Economic enhancement a Reality for SMEs -End users (SMEs and stakeholders) needs, requirements and feedback to overcome barriers for innovation activities. National report for Lithuania*) (2011) mērķis sniegt padziļinātu MVU rādītāju analīzi, izziņāt to vajadzības un ierobežojumus inovāciju attīstībā, kā arī sadarbības procesā ar pētniecības un tehnoloģiju centriem. Pētījumā uzsvērts, ka lielākā daļa Lietuvas MVU ir aktīvas pētniecības un tehnoloģiskās attīstības jomā. Par svarīgu faktoru šķēršļu mazināšanai sadarbībā ar P&A sektoru respondenti minēja pieaugošo tīklošanās intensitāti ar visām iesaistītajām pusēm.

Ziņojuma **„Visaptveroša analīze par Lietuvā esošās programmām un iniciatīvām, kas vaicina sadarbību starp zinātni un MVU”** (*Comprehensive Analysis of Programmes and Initiatives in Lithuania that Assist the Collaboration Between Science and SME*) (Ziegenbalg C.,

Munteanu O. (LUH) 2010) mērķis ir nodrošināt platformu nacionālo MVU un P&A atbalsta programmas analīzei. Pētījums ir balstīts uz kamerālām metodēm (deskresearch) un intervijām. Pētījuma gaitā tika izvērtēts kontekstuālais ietvars, kurā programma sāk savu darbību. Interviju gaitā padziļināti tika pētītas MVU atbalsta aktivitātes Lietuvā. Pētījumā secināts, ka sadarbība starp akadēmisko un industriālo sektoru ir minimāla dažādu apstākļu dēļ. Turklāt privātie izdevumi P&A Lietuvā nav pietiekami efektīvi, lai nodrošinātu veiksmīgu sadarbību ar akadēmisko vidi.

PĒTĪJUMA METODOLOĢIJA

Pētījuma mērķa grupa: **uzņēmēji** – Latgales (Latvijā) – Utenas (Lietuvā) pierobežas reģiona 200 Latvijas un Lietuvas uzņēmēju (N=158+42) anketēšana,
pētnieki – Latgales (Latvijā) – Utenas (Lietuvā) pierobežas reģiona 14 Latvijas un Lietuvas pētnieku (N=10+4) intervijas, kā arī 20 Latvijas un Lietuvas pētnieku (N=10+10) fokusgrupu diskusijas,
augstskolas – Latgales (Latvijā) – Utenas (Lietuvā) pierobežas reģiona 20 studiju programmu (N=7+3) atbilstības izvērtējums atbilstoši attiecīgā valsts Projekta teritorijas reģiona vajadzībām.

Ģeogrāfiskais pārklājums: Latgales (Latvijā) un Utenas (Lietuvā) reģions

Pētījuma metodes: anketēšana un intervijas latviešu, lietuviešu, angļu vai krievu valodā pēc respondenta izvēles (lielākas respondentu sasniedzamības nolūkā uzņēmējiem tika piedāvāta arī iespēja anketu aizpildīt elektroniski portālā *visidati.lv*); fokusa grupu diskusijas pētnieku vidū

Pētījuma izlases apjoms: 200 mērķa grupai atbilstoši respondenti kvantitatīvajā pētījumā, 14 pētnieki kvantitatīvajā pētījumā un 20 dalībnieki četrās fokusa grupas diskusijās, 20 kvalitatīvi un kvantitatīvi izvērtētas studiju programmas

Pētījuma laiks: 2011. gada 21. novembris – 2012. gada 20. jūnijs

Lauka darba norises laiks: 2012. gada 15. februāris – 2. maijs

Lauka darba nodrošinājums: SIA „ArGaumi” (lauka darba vadītāja – Marika Rudzīte-Griķe)

Datu apstrāde un analīze: SIA „ArGaumi” (200 anketas (kvantitatīvās aptaujas datu analīze), 14 pētnieku intervijas un 20 fokusa grupu dalībnieku viedokļu analīze; 20 studiju programmu analīze);
Ludmila Aleksejeva (Daugavpils Universitāte, pētījuma koordinatore)

Pētījuma mērķis ir noskaidrot uzņēmējdarbības un augstskolu (akadēmiskā sektora) sadarbības problēmas un inovāciju trūkuma iemeslus, izvērtējot uzņēmēju, pētnieku viedokļus par inovāciju, sadarbības un absolventu atbilstību darba tirgus prasībām.

Metodoloģijas pamatprincipi

Pētījuma metodoloģiju nosaka tā veikšanas galvenais mērķis, mērķa grupas īpatnības, pētījumā iegūto rezultātu apstiprinātā izmantošanas kārtība. Lai sasniegtu pētījumā izvirzītos mērķus un uzdevumus, tika izmantotas vairākas savstarpēji papildinošas metodes.

Monogrāfiskā metode tika izmantota pētījuma teorētiskā un metodoloģiskā ietvara noteikšanā un aprakstā, pētījuma datu sekundārā analīzē, izvērtējamā fenomena definēšanā un precizēšanā, pētījuma kritēriju noteikšanā, pētījuma metodoloģijas un instrumentārija pamatojumā. Pētījuma konteksta definēšana un apraksts, likumdošanas un politikas dokumentu ietvara analīze, ārvalstu pieredzes apkopojums tika veikts izmantojot institucionālās analīzes metodi. Datu sākotnējā apstrāde, datu salīdzināšana, grupēšana,

rezultātu apkopošana, raksturojot Latvijas, Lietuvas uzņēmējdarbības sektoru, tika veikta ar statistiski ekonomiskās analīzes palīdzību. Grafiskā metode tika izmantota datu apkopošanā, empīrisko un teorētisko rezultātu vizuālā atspoguļošanā. Tika veikta pētījuma rezultātu interpretācija, pētījuma teorētiskā un metodoloģiskā ietvara sistematizācija, pētījuma ietvaros īstenoto aktivitāšu rezultātu izvērtējums, to savstarpēji integrētā analīze un secinājumu izstrāde. Rekomendāciju sagatavošanas procesā tika izmantoti abstrakti loģiskās metodes paņēmieni.

Socioloģiskie dati tika iegūti izmantojot divas pieejas: kvantitatīvo un kvalitatīvo pētījuma metodi. Kvantitatīvās pētījuma metodes tika izmantotas, veicot anketēšanu uzņēmēju vidū, kvalitatīva aptauja īstenojās fokusgrupu diskusiju veidā Latgales (Latvijā) – Utenas (Lietuvā) pierobežas reģionā ar akadēmisko personālu (pētniekiem, docētajiem).

Kvantitatīvās aptaujas notika atsevišķi **uzņēmējiem** un **pētniekiem**. Abās anketās jautājumi bija ietverti pēc iespējas līdzīgi, lai varētu salīdzināt darba ņēmēju un darba devēju vērtējumus. Tajās tika ņemta vērā arī šo dažādo darba tirgu subjektu specifika.

UZŅĒMĒJU KVANTITATĪVĀ APTAUJA

Uzņēmēju viedokļa un attieksmes apzināšanai tika izmantota **aptaujas metode** – ar netiešas anketēšanas metodi (informāciju par aptauju nosūtot potenciālajam respondentam uz e-pastu un aicinot izmantot iespēju anketu aizpildīt elektroniski portālā *visidati.lv*), telefon-intervijas, Skype-intervijas, kā arī tiešas (*face-to-face*) strukturētas intervijas, kuru rezultāti tika ievadīti kopējā anketēšanas rezultātu datu bāzē. Dalībnieka anketa tika aizpildīta individuāli par katru uzņēmēju (vai arī to aizpildīja pats uzņēmējs) un ir izmantojama datu turpmākajā analīzē.

Veicot klātienēs intervijas, pirms tām tika saskaņots intervijas laiks un vieta. Pētījuma projekta grupa veica visu saņemto anketu validitātes pārbaudi. Kvalitātes standartiem atbilstošās anketas tika sagatavotas datu apstrādei un apkopošanai.

Aptaujas tika veiktas ar uzņēmējiem, kuriem pēc sava ieņemamā amata bija jāspēj kompetenti atbildēt uz pētījuma uzdevumā noteiktajiem jautājumiem, t.i., par uzņēmējdarbības aktivitāti, uzņēmējdarbības vidi un ekonomikas struktūru izpētes reģionā, inovāciju ieviešanas šķēršļiem un motivāciju, uzņēmējdarbības un akadēmiskā sektora sadarbības problēmām. Pētījuma sasniegtā izlase konkrētajā ekspresaptaujā ir 200 respondenti (n=200).

Uzņēmēju aptaujas mērķi:

- izvērtēt Pētījuma teritorijas uzņēmēju līdzšinējo pieredzi inovāciju jomā, motivāciju inovatīvajai darbībai, kā arī esošos inovatīvās darbības rezultātus Pētījuma teritorijā;
- noteikt uzņēmēju vērtējumu par augstākās izglītības studiju programmu absolventu atbilstību reģiona darba tirgus prasībām;
- izpētīt inovāciju ieviešanas virzienus (nozares, jomas) un šķēršļus Pētījuma teritorijā, ka arī mērķauditorijas sadarbības kapacitāti;
- izziņāt problēmas, kas saistītas ar vāju akadēmiskā sektora un biznesa sektora sadarbību, izvērtēt un salīdzināt akadēmiskā sektora un uzņēmēju redzējumu par sadarbības pieredzi, iespējām un šķēršļiem;
- apkopot uzņēmēju ieteiktus risinājumus nosauktajām problēmām, ko var īstenot saviem resursiem, vietējās pašvaldības līmenī, reģiona līmenī, pārrobežu reģiona līmenī vai nacionālajā līmenī.

Respondences raksturojums: Kvantitatīvā uzņēmēju aptauja tika īstenota laika posmā no 2012.gada 25.februāra līdz 2.maijam. Aptaujāto uzņēmēju vidū ir 49% sieviešu un 51 % vīriešu. Uzņēmumi pēc lieluma iedalījās 4 grupās:

Mikrouzņēmums (1 – 9 darbinieki) – 67,7% no visiem respondentiem

Mazs uzņēmums (10 – 49 darbinieki) – 20,6 % no visiem respondentiem

Vidējs uzņēmums (50 – 249 darbinieki) – 8,4 % no visiem respondentiem

Liels uzņēmums (250 un vairāk darbinieki) – 3,2 % no visiem respondentiem

Uzņēmēju izlase: Lai nodrošinātu visu vajadzīgo raksturlielumu pārstāvju iekļaušanu aptaujā, uzņēmēju izlase tika veidota, izmantojot kombinētu izlases metodi – *kvotu un stratificētas atlases metodi*. Vispirms tika noteiktas kvotas (izlases kopējais apjoms) un iepriekš definētas stratas (apakšizlases vai segmenti). Stratas tika definētas:

- ✓ pēc uzņēmuma tipa – individuālais komersants, komercsabiedrība, zemnieku/zvejnieku saimniecības,
- ✓ pēc reģiona – Latgale (Latvijā), Utena (Lietuvā),
- ✓ pēc apdzīvotas vietas tipa – pilsētas, lauku teritorijas,
- ✓ pēc galvenās ekonomiskās darbības veida – lauksaimniecība un zvejniecība, ražošana, tirdzniecība un pakalpojumi, un citas nozares,
- ✓ pēc darbinieku skaita uzņēmuma – mikro (līdz 9 darbiniekiem), mazie (10-49 darbinieki), vidējie (50-249 darbinieki), lielie (250 un vairāk darbinieki).

Izlases veidošanā izmantotā stratificētā gadījumu izlases metode nodrošināja abu reģionu un dažādu apdzīvoto vietu reprezentativitāti izlasē. Pirmajā izlases veidošanas posmā pētījuma teritorija tika sadalīta izlases vienībās (stratās) atkarībā no reģiona (Latgale Latvijā un Utena Lietuvā) un urbanizācijas līmeņa (pilsētas un lauku teritorijas). Izlasē iekļaujamo uzņēmēju skaits katrā no stratām tika aprēķināts proporcionāli uzņēmumu skaitam tipoloģiskajās grupās (individuālais komersants, komercsabiedrība, zemnieku / zvejnieku saimniecības) ģenerālajā kopā. Izlases sadalījums stratās bija veidots tā, lai pētījuma rezultāti optimāli reprezentētu kopējo ģenerālo kopumu, vienlaicīgi nodrošinot pētījumu rezultātu analīzi dažādos griezumos – pēc uzņēmuma veida, pēc reģiona, apdzīvotas vietas tipa, pēc nozares, kā arī pēc darbinieku skaita uzņēmumos. Konkrētie uzņēmumi tika atlasīti atbilstoši definētajām startām no Centrālās Statistikas pārvaldes uzņēmumu reģistra datu bāzes, izmantojot nejaušas atlases principus, kas nodrošina vienas stratas uzņēmumiem vienādas iespējas tikt aptaujātiem.

Šāda izlases metode un apjoms ir pietiekams, lai, ņemot vērā izlases kļūdu, veiktu reprezentatīvu, detalizētu mērāmo parametru analīzi dažādās sociāli demogrāfiskajās grupās.

Pētījuma instrumentārijs: kvantitatīvās aptaujas veikšanai tika izstrādāta strukturēta anketa. Abām mērķa grupām (uzņēmējiem un pētniekiem) izstrādātajās anketās bez vienotiem jautājumiem tika iekļauti atsevišķi katrai mērķa grupai atbilstoši jautājumi un to formulējumi, kas skar izglītības kvalitātes vērtējumu, prakses organizācijas un nozīmes jautājumus.

Uzņēmēju anketas modulī iekļauti šādi indikatoru mērījumi un tiem atbilstoši jautājumu bloki:

1. Respondenta dzimums, vecums un informācija par uzņēmumu (1.-7., 18. jaut.).
2. Uzņēmuma inovāciju aktivitāte un potenciāls (8.-17. jaut.).
3. Uzņēmuma sadarbības intensitāte ar augstskolām, pētniekiem (19.-27. jaut.).
4. Uzņēmuma attīstība un potenciāls (28.-35. jaut.).
5. Absolventu un darbinieku atbilstība uzņēmuma (darba tirgus) prasībām (36.-41. jaut.).
6. Uzņēmuma darbinieku apmācības (42.-43. jaut.).
7. Respondenta izglītība (44. jaut.)

Anketa uzņēmējiem par uzņēmumu un augstskolu sadarbību pieejama Daugavpils Universitātē (pētījuma 1.pielikumā)!

Pētījuma aptaujas dati tika apstrādāti SPSS programmā. Balstoties uz aptaujas datu apkopojumu, tika sagatavota pētījuma analītiskā atskaite.

Anketā iekļautie jautājumu bloki un paši jautājumi virzīti uz to, lai sasniegtu visa pētījuma galveno mērķi – noskaidrotu uzņēmējdarbības un augstskolu (akadēmiskā sektora) sadarbības problēmas un inovāciju trūkuma iemeslus, kā arī lai iegūtu informāciju par alternatīvajām sadarbības iespējām un modeļiem.

PĒTNIEKU KVANTITATĪVĀ APTAUJA UN FOKUSGRUPU DISKUSIJAS

Galvenā kvantitatīvās informācijas ieguves metode pētnieku mērķa grupā bija klātienē fokusgrupu diskusijas (kopā 20 dalībnieki), bet pirms diskusiju norises tika veikta 14 (no 20) pētnieku anketēšana. Rekrutācijas anketa tika aizpildīta individuāli par katru pētnieku (vai arī to aizpildīja pats pētnieks) un ir izmantojama datu turpmākajā analīzē.

Pētnieku aptaujas un fokusgrupu diskusiju mērķis:

noteikt iespējamās sadarbības virzienus ar reģiona uzņēmējiem un nodefinēt konkrēto piedāvājumu saturu (ko pētnieki šobrīd gatavi piedāvāt uzņēmējiem).

Respondences raksturojums:

pētnieku aptauja un fokusgrupas tika īstenotas laika posmā no 2012.gada 20.marta līdz 2.maijam. Aptaujāto 14 pētnieku vidū bija 9 sievietes un 5 vīrieši. **Pētnieku pārstāvētie novadi, pilsētas:** Daugavpils, Jēkabpils, Rēzekne, Utena.

Kā **pētījuma instrumentārijs** tika izmantota pētniekiem sagatavota anketa un aptaujas lapa (fokusgrupas jautājumu saraksts). Pirms pētījuma instrumentārijs tika saskaņots ar pasūtītāju un pilnveidots atbilstoši pasūtītāja vēlmēm un metodoloģiskajiem standartiem. Anketā tika iekļauti pamatjautājumi par pētnieku darba jomu un virzienu, pieredzi, kā arī pieredzi inovāciju joma un sadarbībā ar uzņēmējdarbības sektora pārstāvjiem.

Pētnieku anketā tika iekļauti šādi indikatoru mērījumi un tiem atbilstoši jautājumu bloki:

1. Informācija par pētnieku. (anketa: 1.-3. jaut.)
2. Pētnieka inovāciju aktivitāte un potenciāls. (anketa: 4.-5. jaut., diskusijā: 1.-3. jaut.)

3. Pētnieka sadarbības intensitāte ar uzņēmējiem, pašvaldībām, NVO, valsts iestādēm dažādos līmeņos. (*anketa: 6. jaut., diskusijā: 4.-15. jaut.*)
4. Uzņēmējdarbības attīstība un potenciāls novadā, reģionā, valstī pārrobežu līmenī. (*anketa: 7.-9. jaut.*)
5. Absolventu atbilstība uzņēmuma (darba tirgus) prasībām. (*anketa: 10.-11. jaut., diskusijā: 16.-19. jaut.*)
6. Pases dati. (*anketa: 12.-13. jaut.*)

Anketa pētniekiem un pētnieku fokusgrupu diskusiju jautājumu saraksts pieejams Daugavpils Universitātē (pētījuma 2.pielikumā)!

Fokusgrupu diskusiju metodoloģija tika izvēlēta, jo tā ir efektīva, lai identificētu indivīda uztveri, izpratni un attieksmi pret konkrēto fenomenu. Fokusgrupu diskusijas ļauj identificēt galvenos faktorus, kas veido attieksmi: vajadzības, intereses, emocijas, zināšanu līmeni, argumentus utt. Kvalitatīva aptauja īstenojās **fokusgrupu diskusiju** veidā Latgales (Latvijā) – Utenas (Lietuvā) pierobežas reģionā ar akadēmisko personālu (pētniekiem, docētājiem) latviešu, lietuviešu un/vai krievu valodā.

Fokusgrupu dalībnieku pētnieku izlase tika mērķtiecīgi izraudzīta atbilstoši šādiem kritērijiem:

- ✓ pēc reģiona – Latgale (Latvijā), Utena (Lietuvā),
- ✓ pēc dzimuma
- ✓ pēc darbības nozares/nodarbošanās jomas (izglītības tematiskās grupas: *izglītība, humanitārās zinātnes un māksla, sociālās zinātnes, komerczinības un tiesības, dabas zinātnes, matemātika un informācijas tehnoloģijas, inženierzinātnes, ražošana un būvniecība, lauksaimniecība, veselības aprūpe un sociālā labklājība, pakalpojumi*),
- ✓ pēc nodarbošanās veida (pētnieks, docētājs augstskolā, docētājs koledžā u.c. lektors, projektu vadītājs),
- ✓ pēc pētnieka pārstāvētas izglītības un/vai pētniecības institūcijas piederības (akadēmiskais, NVO, uzņēmējdarbības sektors).

Kopumā notika 4 fokusgrupu diskusijas (pa 3-7 cilvēku katrā), kuru laikā tika pārrunāti inovāciju ieviešanas šķēršļi un motivācija, uzņēmējdarbības un akadēmiskā sektora sadarbības problēmas, kā arī absolventu atbilstība darba tirgus prasībām. Fokusgrupu interviju struktūru noteica pētījuma uzdevumi un to jautājumi tika saskaņoti ar kvantitatīvas aptaujas anketas struktūru.

Bez fokusgrupu diskusijām pētījuma pirmajā posmā tika izmantotas arī intervijas un apspriedes ar uzņēmējiem un pētniekiem, kas deva sākotnējo informāciju institucionālajai analīzei un iepriekšveikto pētījumu bāzes apzināšanai.

STUDIJU PROGRAMMU ANALĪZE

Programmu analīzes mērķis: noteikt augstskolu dažādu līmeņu un veidu studiju programmu (indikatīvi 20 studiju programmu) rezultatīvo rādītāju (t.sk. absolventu skaits, iegūtā kvalifikācija u.c.) atbilstību/neatbilstību reģionu ekonomikas nodrošināšanai, lai varētu izstrādāt risinājumus augstākās izglītības piedāvājuma un uzņēmējdarbības pieprasījuma sasaistei reģiona līmenī. Ņemot vērā uzņēmēju anketēšanas rezultātus, tika noskaidroti cēloņi šādai neatbilstībai.

Pētāmo programmu izlase tika veidota proporcionāli studiju programmu skaitam reģionā, bet reģiona ietvaros proporcionāli programmu līmenim un tematiskajai jomai ģenerālajā kopā. Izlasē iekļautas 17 Latgalē (LV) un 3 Utenā (LT) apgūstamās studiju programmas, t.sk. profesionālās un akadēmiskās, maģistra, bakalaura un 1.līmeņa profesionālā studiju programmas.

Analizēto programmu raksturojums:

Augstskolu studiju programmu izlase tiek veikta atbilstoši sekojošiem kritērijiem:

- ✓ pēc reģiona – *Latgale (Latvijā), Utena (Lietuvā)*,
- ✓ pēc studiju programmas izglītības tematiskās grupās (*izglītība, humanitārās zinātnes un māksla, sociālās zinātnes, komerczinības un tiesības, dabas zinātnes, matemātika un informācijas tehnoloģijas, inženierzinātnes, ražošana un būvniecība, lauksaimniecība, veselības aprūpe un sociālā labklājība, pakalpojumi*),
- ✓ pēc studiju programmas līmeņa (*1. līmeņa profesionālā studiju programma, bakalaura, 2. līmeņa profesionālā studiju programma, maģistra studiju programma*),
- ✓ pēc studiju programmas uzņēmuma tipa (*profesionālās, akadēmiskās*).

Analīzes instrumentārijs:

Augstskolu studiju programmu izvērtēšanas kritēriji:

- 1) studiju programmas izglītības tematiskā grupā;
- 2) studējošo skaits kopumā 1.studiju gadā un absolventu skaita izmaiņas, sasaistot studiju programmu saturu analīzi ar ekonomisko situāciju un uzņēmējdarbības struktūru reģionos (pētījuma teorētisko bāzi);
- 3) absolventu apmierinātība ar iegūto izglītību;
- 4) iegūtā kvalifikācija, grāds, izglītības līmenis;
- 5) studiju programmu saturu (studiju kursu) atbilstība profesiju standartam;
- 6) studiju programmu saturu (studiju kursu) atbilstība darba devēju prasībām (t.sk. sasaistot studiju programmu saturu analīzi ar uzņēmēju aptaujas rezultātiem);
- 7) teorētisko un praktisko studiju kursu īpatsvars studiju programmā, prakses esamība;
- 8) viesdocētāju (t.sk. praktiķu) īpatsvars studiju programmā;
- 9) vai studiju programmā (atsevišķosursos) paredzēta integrācija ar uzņēmējdarbību (sasaistot studiju programmu saturu analīzi ar pētnieku aptaujas rezultātiem);
- 10) studiju programmas absolventu nodarbinātības un bezdarba rādītāji;
- 11) studiju programmu struktūras (satura) atbilstība reģiona tautsaimniecības struktūrai (t.sk. sasaistot studiju programmu struktūras analīzi ar teorētisko bāzi).

PĒTĪJUMĀ IZMANTOTIE DATU TIPI

Sekundārie dati – grupēšana (datu sagatavošana atbilstoši pētījuma vajadzībām),

grafiskie attēli – iegūto datu analīzes veikšanai, krostabulācija (sakarību starp atsevišķiem kvalitatīviem rādītājiem noteikšanai), interpolācijas un ekstrapolācijas metodes (dinamikas rindu papildināšanai gadījumos, ja atsevišķi rādītāji no CSP vai uzņēmumu reģistra netika iegūti par visu prasīto periodu), centrālās tendences un variācijas rādītāji, dinamikas rindu izlīdzināšana.

Primārie kvantitatīvie dati – grupēšana (uzņēmēju aptaujās, pētnieku aptaujas kvantitatīvo datu salīdzināšanai un savstarpējai papildināšanai), klasteru analīze (tika veikta, lai atšķirības grupu iekšienē būtu minimālas, bet starp grupām maksimālas), krostabulācija, centrālās tendences un variācijas rādītāji, interpolācijas un ekstrapolācijas metodes, dinamikas rindu eksponenciāla izlīdzināšana, daudzfaktoru korelācijas un regresijas analīze, interpretācija.

Primārie kvalitatīvie dati – grupēšana, apkopošana, interpretācija.

Visās pētījuma stadijās tika veikta kvalitātes kontrole. Vidēji 10% interviju un anketu tika kontrolētas. Pētījuma kontroles posmi: anketu kontrole, datu kontrole, intervētāju kontrole.

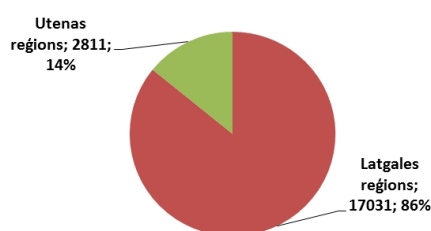
PĒTĪJUMA REZULTĀTI

UZŅĒMĒJU APTAUJAS KOPSAVILKUMS

Respondentu skaits katrā no pierobežas reģioniem tika noteikts atbilstoši kopējam uzņēmumu skaitam reģionos 2010.gadā (pēc oficiāliem statistikas datiem), t.i. 17031 Latgales reģionā (jeb 86% no kopējā abos reģionos esošo uzņēmumu skaita) un 2811 Utenas reģionā (jeb 14% no kopējā abos reģionos esošo uzņēmumu skaita). Attiecīgi Latgales reģionā tika aptaujāti vairāk uzņēmumu nekā Utenas reģionā, t.i. 79% (jeb 158) no kopējā sasniedzamo respondentu skaita, savukārt, Utenas reģionā – 21% (jeb 42 uzņēmēji).

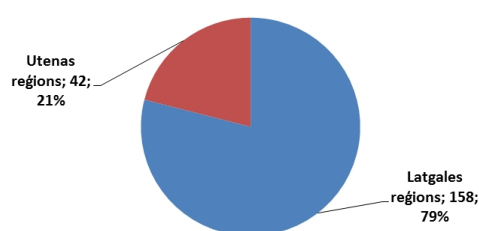
11.attēls

Ekonomiski aktīvo tirgus sektora statistikas vienību skaits pārrobežas reģionos (2010)

12.attēls

Respondentu skaits katrā no reģioniem

UZŅĒMĒJU APTAUJAS TEHNISKĀ INFORMĀCIJA

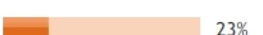
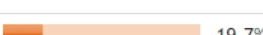
Pētījuma veicējs	SIA „ArGaumi”
Mērķa grupa	200 Latvijas un Lietuvas uzņēmēji
Aptaujas metodes	Tiešā anketēšana (klātienē strukturētas intervijas) WEB aptauja (anketas aizpildīšana portālā <i>visidati.lv</i>) Telefon-intervijas, Skype-intervijas
Respondenti	Pēc oficiāliem statistikas datiem, izmantojot kombinētu izlases metodi, atlasītas juridiskas personas
Sasniegtais izlases apjoms	200 respondenti
Ģeogrāfiskais pārklājums	Latgales pierobežas reģions (Latvijā) Utenas pierobežas reģions (Lietuvā)
Aptaujas laiks	25.02.2012. - 02.05.2012.

SASNIEGTĀS IZLASES RAKSTUROJUMS

	Latvijā	Lietuvā
E-pasta adreses, kurām izsūtīts uzaicinājums piedalīties aptaujā	1238	346
Pabeigto WEB anketu skaits	66	12
Pēc validitātes pārbaudes neatbilstošo WEB anketu skaits	33	0
Tiešo klātienē interviju skaits	21	18
Telefon-interviju/Skype-interviju skaits	51	12
Rakstiski aizpildīto anketu skaits	20	0
Pēc validitātes pārbaudes neatbilstošo rakstiski aizpildīto anketu skaits	15	0
Sasniegtais izlases apjoms	158	42
Pēc validitātes pārbaudes atbilstošo un analizēto anketu skaits	110	42

RESPONDENCES RAKSTUROJUMS

Respondentu dzimums	Vīrieši - 77 (51 %) Sievietes - 75 (49%)		
Respondentu vidējais vecums	41.6 gadi		
Respondentu sadalījums par reģioniem	Latgales reģions (LV) - 110 Utenas reģions (LT) - 42		
Respondentu sadalījums pa apdzīvotu vietu tiem	Pilsētas - 16 Lauku teritorijas - 48 Citur - 4 Nav norādīts - 84		
Uzņēmējdarbības pieredze	Vienu gadu vai mazāk	12	7.9%
	1-3 gadi	17	11.2%
	4-5 gadi	32	21.1%
	6-10 gadi	34	22.4%
	Vairāk par 10 gadiem	57	37.5%
Iedalījums pēc tautsaimniecības nozares	Lauksaimniecība, medniecība, mežsaimniecība un zvejniecība	29	16%
	Ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde	3	1.7%
	Pārtikas produktu un dzērienu ražošana	9	5%
	Tekstilizstrādājumu ražošana	10	5.5%
	Koksnes, koka un korķa izstrādājumu ražošana, mēbeļu ražošana	5	2.8%
	Izdevējdarbība, poligrāfija	3	1.7%
	Mašīnbūve un metālapstrāde	6	3.3%
	Elektroenerģija, gāzes un ūdens apgāde	2	1.1%
	Būvniecība	8	4.4%
	Vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība	17	9.4%
	Viesnīcas un restorāni	4	2.2%
	Transports, glābšana, sakari	6	3.3%
	Finanšu starpniecība un operācijas ar nekustamo īpašumu	6	3.3%
	Informāciju tehnoloģijas	4	2.2%
	Izglītība un zinātniskās pētniecības darbs	9	5%
	Valsts pārvalde un aizsardzība, obligātā sociālā apdrošināšana	0	0%
	Sabiedriskie, sociālie, individuālie pakalpojumi	18	9.9%
	Cits (miniet nozari)	42	23.2%

	<i>Cits: Tūrisms, amatniecība, kažokzvēru audzēšana, vides tehnoloģijas</i> Vairāki respondenti norādījuši, ka darbojas vairākās nozarēs		
Iedalījums pēc uzņēmējdarbības formas	Sabiedrība ar ierobežotu atbildību (SIA)	85	 55.9%
	Akciju sabiedrība (A/S)	2	 1.3%
	Individuālais uzņēmums/ Individuālais komersants	35	 23%
	Cits (precizējiet)	30	 19.7%
	<i>Cits: Zemnieku saimniecība, pašnodarbināta persona</i>		
Iedalījums pēc uzņēmuma lieluma (darbinieku skaita)	Mikrouzņēmums (1 - 9 darbinieki)	105	 67.7%
	Mazs uzņēmums (10 - 49 darbinieki)	32	 20.6%
	Vidējs uzņēmums (50 - 249 darbinieki)	13	 8.4%
	Liels uzņēmums (250 un vairāk darbinieki)	5	 3.2%

Bāze: N=152 (visi respondenti, kuru anketas pēc validitātes pārbaudes atzītas par izmantojamām)

UZNĒMĒJU APTAUJAS REZULTĀTI

Aptaujas rezultātu apkopojumā analizētas pēc validitātes pārbaudes par atbilstošām atzītas 152 respondentu anketas, t.sk. 110 Latgalē un 42 Utenas reģionā. Izvēlēto atbilžu summas iegūtas, saskaitot respondentu visas atzīmētās atbildes uz konkrēto jautājumu. Katras atbildes procentuālā vērtība iegūta konkrētās atbildes izvēlēto reižu skaitu dalot ar kopējo iesniegto atbilžu summu.

Respondentu dzimums, vecums, izglītība un informācija par uzņēmumiem

Aptaujāto 152 respondentu vidū visvairāk ir uzņēmēji ar vairāk kā 10 gadu uzņēmējdarbības pieredzi. Tikai 7,9% respondentu pieredze ir vienu gadu vai mazāk.

55,9% respondentu pārstāv sabiedrības ar ierobežotu atbildību (SIA), 23% reprezentē individuālos uzņēmumus (individuālos komersantus), 19,7% nāk no zemnieku saimniecībām vai ir pašnodarbinātas personas. 2 respondenti pārstāv akciju sabiedrības (A/S). Respondentu iedalījums pēc uzņēmējdarbības formas abās valstīs nedaudz atšķiras – no visiem respondentiem SIA pārstāvji Latvijā bija 52%, Lietuvā 64%, IK bija 24% Latvijā un 19% Lietuvā, zemnieku saimniecības vai bija pašnodarbinātas personas pārstāvēja 23% Latvijā un 15% Lietuvā.

Lielākajai daļai aptaujāto respondentu ir profesionālais bakalaura grāds (vismaz 4 gadi) un 5. līmeņa profesionālā kvalifikācija (20,5% no respondentiem) vai vidējā profesionālā izglītība (18,5%). Aptaujā nav piedalījušies neviens uzņēmējs ar doktora grādu, kā arī ar pamata vai nepabeigtu vidējo/vidējo profesionālo izglītību.

Visplašāk **pārstāvētie tautsaimniecības sektori** ir lauksaimniecība, mežsaimniecība, medniecība, tirdzniecība, tūrisms (t.sk. aktīvās atpūtas pakalpojumi un lauku tūrisms), amatniecība, tekstilizstrādājumu ražošana, pārtikas produktu un dzērienu ražošana, dažāda veida pakalpojumi (t.sk. sabiedriskie, sociālie un individuālie pakalpojumi).

67,8% respondentu uzņēmumu pēdējo 12 mēnešu laikā darbojušies ar peļņu.

Uzņēmumu inovāciju aktivitāte un potenciāls

Novērtējot jaunu produktu un pakalpojumu ieviešanas aktivitāti uzņēmumos, uzņēmēji to novērtē vidēji ar 3,65 punktiem (no maksimāli piešķiramiem 7 punktiem).

13.attēls

14.attēls

13.attēls parāda uzņēmumu situāciju nozīmīgu izmaiņu ieviešanā pēdējo 3 gadu laikā. „Atbilde 1” - neliela rakstura izmaiņas produktu/pakalpojumu veidos. „Atbilde 7” - nozīmīgas izmaiņas produktu/pakalpojumu veidos. Vidējai rādītājs – 3,84 punkti.

Savukārt 14.attēlā atspoguļota uzņēmējdarbības procesu un metožu modernizācijas intensitāte. „Atbilde 1” - priekšroka esošām metodēm, pielāgojot vajadzībām, „Atbilde 7” - priekšroka radīt savus unikālus procesus, metodes. Vidējais rādītājs no 7 maksimālajiem punktiem – 3,91.

15.attēls

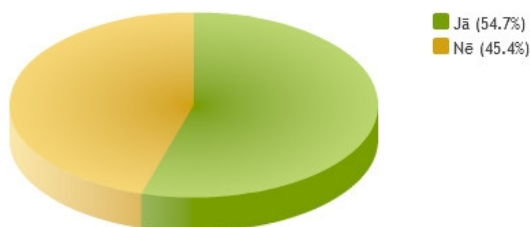

Vairāk kā puse uzņēmumu savā darbībā izmanto modernās tehnoloģijas. Plašāk **izmantotās jaunās tehnoloģijas** ir Internets un mobilais internets, Skype, video-konference, interaktīvas mājas lapas un dažādi sociālie tīkli (Youtube, Facebook, Linked, Twitter), internetbanka, GPS aparāti, digitālās tehnoloģijas, tulkošanas programmas, datorizaina programma, kā arī neparastākas tehnoloģijas kā iPhone aplikācijas, iCloud, SQL bāzētas sistēmas, Waze – ceļvedis (navigācijas aplikācija, kuru var lietot ar GPS aprīkotā viedtālrunī), pasta serveris (angļu: mail server) jeb vēstules pārsūtīšanas aģents (datorprogramma vai

programmatūras aģents, kas pārsūta e-pasta vēstules no viena datora uz citu), lielu apjomu datu uzglabāšanas serveri, datorprogrammas.

16.attēls

Vai Jūs savā uzņēmumā izmantojat jaunās tehnoloģijas (t.sk. Skype, video konferenci u.c.) ?

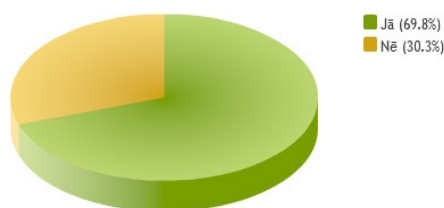
Atbilstoši savai nozares specifikai uzņēmēji kā jaunās tehnoloģijas minējuši arī šādus **jauninājumus**: jauni instrumenti (piem., jaunākā modeļa dastmērs), jaunas tehnoloģijas grīdu ieklāšanā, sienu montāžā, modernas apsardzes sistēmas, sazināšanās sistēmas, novērošanas un datu transportēšanas sistēmas,

tahogrāfi, gāzes iekārtas, drukas iekārtas uz trikotāžas, datorizētas izšūšanas iekārtas, modernas auto diagnostikas metodes, modernas stādu mehāniskās aizsardzības metodes, datu uzkrāšanas un apstrādes datorsistēmas, koku aizsardzības metodes un aizsargietvari, metālapstrādes (kausēšanas, krāsošanas, metāla griešanas u.c.) tehnoloģijas un metodes, moderna lauksaimniecības tehnika, materiālu uzskaites sistēmas, datu apstrādes sistēmas, kokapstrādes tehnoloģijas, modernas ventilācijas iekārtas, gaisa kondicionēšanas iekārtas, PET un PP tehnoloģijas, jaunākās tehnoloģijas kažokzvēru ādu pirmapstrādei, arī ādu stiepšanai (ko kontrolē datorizēta programmatūra), mehanizētas līnijas, svēršanas, pakošanas u.c. iekārtas, dizaina un poligrāfijas tehnoloģijas, CMS krāsu vadības sistēmas, zemes dziļu pētniecības un novērtēšanas metodes, degvielas daudzumu mērīšanas, uzskaites, pārbaudes tehnoloģijas, metodes, sistēmas, jaunās tehnoloģijas zobu protezēšanā, zobu balināšanā, zobu stāvokļa vispārējai izpētei un izvērtēšanai.

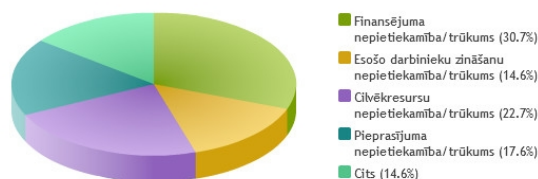
17.attēls

18.attēls

Vai tuvākajā nākotnē (1-3 gados) plānojat ieviest jaunus produktus un/vai pakalpojumus?

Ja jā, kāpēc šis jauninājums nav ieviests līdz šim? Kādi ir svarīgākie šķēršļi?

69,7% aptaujāto respondentu apgalvo, ka tuvākajā nākotnē (1-3gados) **plāno ieviest jaunus produktus un/vai pakalpojumus**. Kā galvenie iemesli, kāpēc jauninājums nav ieviests līdz šim, uzņēmēji min finansējuma nepietiekamību/trūkumu un cilvēkresursu nepietiekamību/trūkumu. Bez tam minēti arī vairāki citi šķēršļi, kā piem., nesakārtotas īpašumtiesības, zema maksātspēja, līdz galam vēl neizstrādātas jaunās sistēmas, esošā produkta liels noiets un laika trūkums jauninājumu ieviešanai, zināšanu nepietiekamība u.c.

Tirdzniecības jomu pārstāvošie uzņēmumi izrāda vismazākās inovāciju iespējas un praksi. Visaktīvākā tehnoloģisko inovāciju ieviešana ir nozarēs, uzņēmumos, kur tehnoloģijas tiešā veidā veicina produkta vai pakalpojuma konkurētspēju – vai nu dizaina ziņā (piemēram,

poligrāfija), vai arī ražošanas procesa optimizācijas ziņā (piemēram, metālapstrāde, kokapstrāde, lauksaimniecība).

Respondenti min dažādus **inovāciju veidus**, kuros tie šobrīd ir ieinteresēti: programmatūras konkrētās nišās, jaunas tehnoloģiskās iekārtas (piem., jauna veida kausēšanas krāsnis, apkures katli, gaisa ventilācijas, apsildes tehnoloģijas, jauni pacelāji), IT un jaunākās tehnoloģijas (poligrāfijas tehnikas, materiālu apdrukas tehnikas), datu apmaiņa, integrētas drošības sistēmas, produktu ražošana no netradicionāliem tekstilmateriāliem, kvalitatīvs laika menedžments, tehnoloģiju un rokudarba apvienojums, citu degvielas veida (kas būtu lētāks) izmantošana, kvalitātes sertifikācija, eko-materiāli, eko-produkti, jaunas receptes žāvētiem augļiem un koserviem, jaunas aktīvās atpūtas formas, tradicionālā mantojuma inovatīva pasniegšana tūristiem, jauni medikamenti, jaunas metodes, kā uzlabot pacienta labsajūtu zobārsta apmeklējuma laikā, velo apvienošana ar daļēji motorizētu transporta līdzekli, velosipēda dizaina pārveide, lai varētu vieglāk pārvadāt lielāku bagāžu, radošs dažādu jomu apvienojums (piem., lai tūrisma produkts ir konkurētspējīgs, pirts piedāvājuma apvienojums ar aktīvo tūrisma (ūdens, velo).

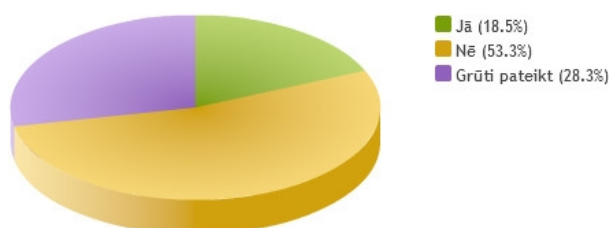
Jomas, kurās respondenti ieinteresēti jauninājumu ieviešanā: energoapgāde, pašvaldību dzīvojamā fonda ēku sakārtošana, dzeramā ūdens pilnas rekonstrukcijas padeves sistēmas izveide (t.sk. dziļurbums), plašāka aktivitāte sociālajos tīklos, Interneta mārketinga, savas mājas lapas modernizēšana aktualitāšu ievietošanai, interneta rezervācijas sistēmas, uzņēmuma infrastruktūras uzlabošana, izmaksu samazināšana un darba ražīguma paaugstināšana ar jaunu IT risinājumu palīdzību, kooperācija amatnieku vidū un starpnieka identificēšana izstrādājumu noieta palielināšanai (jo pašam amatniekam ir grūti organizēt arī pārdošanas procesu), ražošanas optimizācija.

Respondenti minējuši arī vairākas šobrīd **interesējošās biznesa aktivitātes nozares** Latgales un Utenas reģionos – metālapstrāde (piem., jauni produkti no lokšņu tērauda, metāla žogu, vārtu dizains, ērtākas (automatizētas) konstrukcijas), lauku tūrisms (t.sk. jauni vietējās amatniecības produkti kā suvenīri), atkritumu pārstrāde, lauksaimniecības produktu pārstrāde, augļu koku sugu pētišana un audzēšana Latvijas apstākļos, nelauksaimnieciskā uzņēmējdarbība laukos, bioloģiskā lauksaimniecība, rokdarbi, eko tehnoloģijas būvniecībā (t.sk. siltināšanas, energoefektivitātes uzlabošanas projekti), tirdzniecība, kultūrtūrisms, koksnes blakusproduktu izmantošana, kulinārija, pārtikas rūpniecība (jauni ēdieni un ēdienu pasniegšanas veidi, jauni gaļas produkti, meža gaļas pārstrāde, augļu un ogu sukādes), dizains (jauni apģērbu modeļi, interjera dizains), piena pārstrāde, pārtikas produkti, autoservisa pakalpojumi (auto mazgātuve), agro-serviss, kokapstrāde (jauni produkti), jaunu plastmasas, PET un PP produktu izstrāde, dolomīta ieguves ražošanas atkritumu pārstrāde (piem., specifisku būvmateriālu ražošanā), ar dolomīta ieguvi saistītu ekoloģisku problēmu risināšana, biodegvielas (biodīzeļa) ražošanas uzsākšana un tirdzniecība, zīdīšanas veicināšana jaunajām māmiņām, inovatīvi zirgkopības un veterinārijas produkti,

zirgaudzēšanas metodes, inženiertehniskie pētījumi, enerģijas ieguve no zemes dzīlēm, dzērveņu audzēšana.

Jautāti par iespējamību nākotnē mainīt/papildināt uzņēmuma esošo darbības nozari ar citu nozari, vairāk kā puse respondentu atbild noliecusi.

Vai nākotnē plānojat mainīt/papildināt uzņēmuma esošo darbības nozari ar citu nozari?

19.attēls

Tie respondenti, kuri tomēr plāno **papildināt savu darbību ar citu nozari**, plāno iesaistīties ekotūrismā, nomas pakalpojumu sniegšanā, adīšanas aprīkojuma un instrumentu izgatavošanā un izplatīšanā, baktericīdā sterilizācijā, insektu un grauzēju apkarošanā, avota ūdens kā ārstnieciska, dziedinoša līdzekļa izmantošanā, mežsaimniecības apvienošanā ar tūrisma pakalpojumiem, t.s. iesaistošās tūrisma (kad tūrists, piem., pats var izgatavot apsveikuma kartiņu) attīstīšanā, lauku tūrismā, tirdzniecībā, jaunākās paaudzes bioetanola tehnoloģijā, jaunu atpūtas vietu un videi draudzīgu tūrisma taku priekšizpētē un ierīkošanā, bioloģisko produktu ražošanā, manikīra pakalpojumu, viesnīcas, ēdināšanas pakalpojumu sniegšanā, medību tūrismā, izglītojošu aspektu ietveršanā lauku tūrisma kompleksā piedāvājumā, ūdens un velo tūrismā.

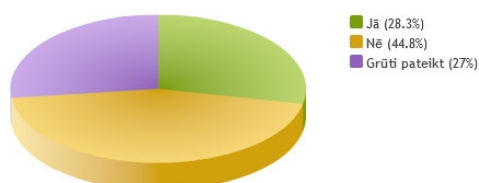
Uzņēmumu sadarbības intensitāte ar augstskolām, pētniekiem

Novērtējot savu sadarbības intensitāti ar augstskolām, 44,8% respondentu min, ka viņiem nav pieejama pietiekoša **informācija par sadarbības iespējām** ar augstskolām un/vai pētniekiem (pētniecības centriem), 27% respondentu bija grūti atbildēt. Sekojoši arī lielākā daļa respondentu – kā redzams zemāk esošajos attēlos - nav sadarbojušies ar augstskolām un/vai pētniecības centriem ne reģiona, ne arī valsts vai pārrobežu līmenī.

20.attēls

21.attēls

Vai Jums kā uzņēmējam ir pieejama pietiekoša informācija par sadarbības iespējām ar augstskolām un/vai pētniekiem (pētniecības centriem)?

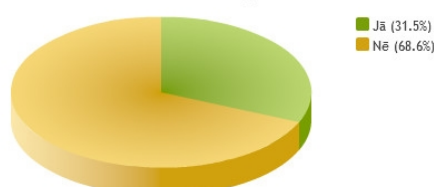
Vai Jūsu uzņēmums ir sadarbojies ar augstskolām un/vai pētniecības centriem? valsts ietvaros

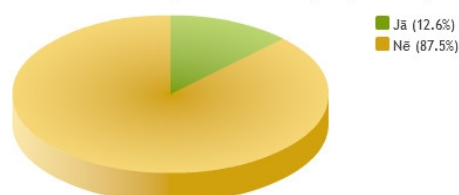
22.attēls

23.attēls

Vai Jūsu uzņēmums ir sadarbojies ar augstskolām un/vai pētniecības centriem? reģiona ietvaros

Vai Jūsu uzņēmums ir sadarbojies ar augstskolām un/vai pētniecības centriem? pārrobežu līmenī (Latvija-Lietuva)

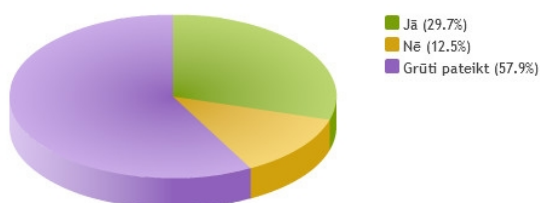

Tie, kuri ir sadarbojušies ar augstskolām un/vai pētniekiem (pētniecības centriem), min vairākus avotus, **kur** viņi **guvuši informāciju** par šādām sadarbības iespējām: informācija iegūta no augstskolu vadītājiem vai pasniedzējiem, ar universitāšu ieviestu projektu publicitātes pasākumu starpniecību, internetā, semināros un konferencēs, vietējo pašvaldību biznesa vai uzņēmējdarbības atbalsta centros, biznesa inkubatoros, pašvaldības

mājas lapās, presē, caur personīgiem kontaktiem, draugiem, paziņām, personīgi pazīstamiem studentiem, no praktikantiem, pašiem studējot vai vēlāk absolvējot konkrēto augstskolu, nozaru asociācijās (piem., Latvijas kokrūpniecības federācijā), no "mātes uzņēmuma" un sadarbības partneriem, no saviem konkurentiem.

Daži minējuši, ka sadarbība norit jau gadiem, citi informāciju ir mērķtiecīgi speciāli meklējuši un atraduši. Kāds respondents minējis, ka pašiem ir sava neliela laboratorija, kura arī sadarbojas ar dažādām izglītības un pētniecības iestādēm.

Vai sadarbība, Jūsaprāt, bija sekmīga?

24.attēls

Lielākajai daļai respondentu (57,9%) ir grūti izvērtēt, vai sadarbība bijusi sekmīga vai nē.

Minēti vairāki **sadarbības neveiksmes iemesli**: nebija nepieciešamība sadarbībai - jo mūsu reģionā tādus speciālistus neapmāca un uzņēmumam pietiek kadru ar pieredzi, piedāvājumi nebija

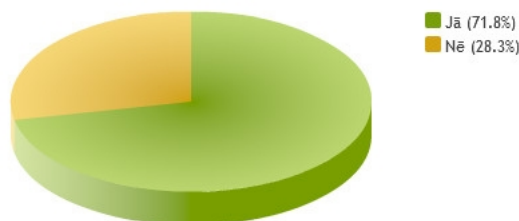
praktiski realizēti pat laboratorijas līmenī, zinātnisko darbinieku motivācija apdraudēja projektu izpildi, nepietiekoša komunikācija, laika trūkums, zinātnieki pārāk teoretizēti, aizņemti ar saviem pētījumiem un rutīnu un nav ieinteresēti iesaistīties jaunos, maz izpētītos projektos un biznesa ideju attīstībā, valda stagnācija un turēšanās pie klasiskajām teorijām un principiem.

Lielākā daļa **sadarbības formu** - zināšanu pārnese, inovācijas, pētījumu finansēšana, uzņēmumu līdzdalība pētījumu projektos, līdzdalība studiju procesā (vieslekcijas, programmu pilnveidošana), universitātes karjeras dienu pasākumos, tehnoloģiju pielāgošana, jauno produktu izstrāde, produktu pilnveidošana - ieviestas vai nu reti, vai nekad. Biežāk un regulārāk norit sadarbība darbinieku tālākizglītībā, prakses vietu nodrošināšanā un darbinieku piesaistē no augstskolām.

Neskatoties uz to, 71,8% respondentu atzīst, ka ir ieinteresēti **turpmāk sadarboties** ar augstskolām un/vai pētniecības centriem.

25.attēls

Vai Jūs esat ieinteresēts turpmāk sadarboties ar augstskolām un/vai pētniecības centriem?

Kā **interesējošie sadarbības veidi, jomas** minēti: kopīga jaunu produktu un tehnoloģiju izstrāde, jaunu darba paņēmieni ieviešana, augstskolu laboratoriju izmantošana, uzņēmumu apmeklēšana, izglītojošie semināri par jaunākajiem

sasniegumiem, informatīva rakstura literatūra (t.sk. elektroniski) par šaurām nozarēm, darbinieku tālākizglītība, prakses vietu nodrošināšana, inovācijas dabas tūrisma attīstībā, zinātnieku piesaiste dabas apkārtnes izpētīšanā, vides izziņāšana, studentu piesaiste talkām Daugavas lokos, darba vietu piedāvāšana absolventiem, kvalificētu darbinieku piesaiste,

komercpasūtījumu realizēšana (lētāk nekā pie ārzemju analogiem izpildītājiem), statistikas un tirgus pētījumu veikšana, psiholoģiska rakstura jautājumu pētīšana (piem., par personas tēla, izskata ietekmi uz pašsajūtu, veselību, pašapziņu, lai to varētu izmantot kā mārketinga instrumentu savā darbā), meža blakusproduktu pārstrāde.

Respondenti min arī, ka **sadarbība varētu attīstīties** kā klātienes tikšanās, apspriežot potenciālo darbinieku piesaisti tulkošanas, pētniecības pakalpojumu sniegšanā, jaunu aspektu ieviešanā gidu pakalpojumos, sadarbība sporta medicīnas jomā, efektīvāko degvielas sistēmu atrašanās un piemērošanās vieglajam un kravas transportam, studiju programmu uzlabošanā (kas veiksmīgi jau tiek darīts, piem., ar Latvijas Lauksaimniecības Universitātes Meža fakultāti), inovatīvu risinājumu ieviešanā bioloģiskās produkcijas ražošanā, līdzdalībā kopējos projektos, augstskolu līdzdalībā reģiona popularizēšanā (piem., popularizēt Utenu kā tūristiem jauku pilsētu, t.sk. pētot reģionu, tā vēsturi un veidojot jaunus suvenīrus), iesaistošā tūrisma piedāvājumu izveidē (radošas amatniecības jomā), sadarbībā konkrētās nozarēs (platmasas, PET, PP produktu izstrādē, mārketingā, kažokzvēru audzēšanas jautājumos, pavairošanas jautājumos, eksporta uz Krieviju veicināšanas jautājumos, interesantu veidu izdomāšanā tūristu piesaistei mazai lauku vietai, bioloģiski tīru, veselīgu ēdienu recepšu izstrādē, metālapstrādes tehnoloģiju uzlabošanā, jaunu lokšņu tērauda produktu attīstībā u.c.), interjera risinājumu, ēku dizaina jomā, energoefektīvu tehnoloģiju jomā, dizaina, datorprogrammu (rasēšanas) jomā, tirdzniecības veidu, kanālu paplašināšanas, pētījumos par materiālu, krāsu u.c. fizikālajām un ķīmiskajām īpašībām, sociālos pētījumos par sabiedrības attieksmi, domāšanas maiņu u.c. jomās.

Respondenti min dažādas **iespējas, kas varētu veicināt augstskolu un uzņēmēju sadarbību** inovāciju, jaunu produktu, procesu un uzlabojumu jomā (vietējā, reģionālā, nacionālā, pārrobežu līmenī): vairāk informācijas par sadarbības formām un regulāra aktuālās informācijas apmaiņa, t.sk. par augstskolu piedāvājumu uzņēmējiem (taču ne pārāk bieži), lai uzņēmēji skaidrāk zinātu, kur griezties ar konkrētiem jautājumiem un konkrētām pētniecības vajadzībām vai apmācību nepieciešamību.

„Es zinu, ka nākošgad labprāt ņemtu praksē kādu studentu, bet nezinu, kā man dabūt no "īstās" augstskolas un "īstās" fakultātes.”

Respondenti minējuši klātienes tikšanās, kur abas puses regulāri sniedz informāciju par sevi, savu darbību, vajadzībām un interesēm. Nepieciešams vairāk rādīt uzņēmumiem reālus piemērus, kur pētniecības rezultātā radīts veiksmīgs produkts vai pakalpojums -viņi redzēs, kas un kā iespējams; sadarbības nebūs, ja abas puses neredzēs pēc tās reālu vajadzību. Noderīgi ir semināri, ciešāks kontakts, speciālas valsts vai ES atbalsta programmas, abpusēja iesaistišanās projektos un finansējuma piesaiste (t.sk. ja uzņēmējam pienāktu reāls pasūtījums, ko tas nevar izpildīt bez augstskolas akadēmiskā potenciāla), zinātnisko darbinieku motivācijas paaugstināšana (*StartUp-u* veidošana zinātnisko institūciju līmenī), sadarbība ar ražotājiem vai pakalpojuma veicējiem (tādējādi augstskolas labāk izprastu, kādas profesijas un ko vairāk vajadzētu mācīt topošajiem darbiniekiem), zinātniskā personāla ieinteresētība uzņēmumu problēmās, radoša pieeja, iniciatīva (augstskolu pārstāvjiem bieži ir pārāk teorētiska domāšana, attālināta no prakses, nav priekšstats par praktiskām lietām).

Reālu sadarbību veicinātu augstskolu gatavība uzņemties risku par savu izdevumu daļu un gatavība pelnīt procentus no reāli pārdotajiem inovatīviem produktiem/pakalpojumiem. Reģionālā līmenī vajadzētu veidot izstādes un seminārus par tehnoloģiju pielietojumu, to uzstādīšanu un tml.

„Augstskolu un uzņēmēju sadarbību varētu veicināt individuāla uzrunāšana (zvans,

***vizīte uzņēmumā), iepazīšanās semināri; es biju ļoti patīkami pārsteigta par DU
sasniegumiem Krāslavas novada pārstāvju vizītes laikā DU - īsi, profesionāli sagatavoti
Youtube klipīni, kas nosūtīti uzņēmumiem vai otrādi.”***

Uzņēmēji iesaka, ka augstskolām jāpiedāvā pētnieciskās tēmas uzņēmējiem, ka augstskolām "jāiet" pie uzņēmēja, jo MVU pārsvarā nesaprot, kas ir inovācija un ko viņi savā uzņēmumā varētu inovatīvi attīstīt. Uzņēmēju interese un informētība par savstarpējo sadarbību ir zema, tas saistīts ar neizpratni par iespējamiem reālajiem ieguvumiem tagadnē un nākotnē. Studentiem mērķtiecīgi jāvirzās uz konkrētu mērķi. Prakses vietās reāli jāstrādā, augstskolai vai studentam jāmaksā prakses vadītājam par apmācību, bezmaksas prakses vietas kropļo studentu domāšanu, t.i., ka kāds viņu vadīs arī biznesā tāpat kā praksē. Sadarbība uzlabotos, ja studenti vai pētnieki veiktu konkrētam uzņēmumam nepieciešamus reālus pētījumus, apkopotu pasaules pieredzi, jo uzņēmums to nevar paspēt pats izdarīt. Nepieciešama jēgpilnu inovāciju radīšana - augstskolu uzdevums būtu nevis kaut ko jaunatklāt, bet gan jau atklātas lietas piemērot, sinhronizēt ar esošajām vajadzībām. Respondenti atzīst, ka radīt jaunas inovācijas „no nulles” izmaksā lielu naudu, tāpēc jāstrādā vairāk pie jau esošo lietu attīstības un ieviešanas.

***„... sadarbība inovācijas attīstībai būtu jānosaka atbilstoši valsts Nacionālā attīstības
plāna koncepcijai, kā arī lai neveidojas bardaks, lieka dublēšanās reģionu starpā. Būtu
būtiski veicināt kooperāciju starp augstskolām, piedaloties dažādās programmās,
ņemot vērā valsts izmēru - šajā gadījumā izmēram ir nozīme!”***

***„Latvijā nepieciešama augstskolu apvienošana - tik mazā valstī ir par daudz
augstskolu, sadrumstalojas nauda.”***

Augstskolu un uzņēmēju sadarbību atbilstoši respondentu viedoklim varētu veicināt arī akadēmiskā sektora kadru „atsvaidzināšana” (diemžēl zemās algas neveicina jauniešu palikšanu akadēmiskajā darbā), studiju programmu piesaistīšana reālajai dzīvei. Respondenti kā iespējas minējuši pozitīvas ārzemju pieredzes pārņemšanu, kad mūsu uzņēmēji vēlētos līdzīgus pasākumus ieviest arī LV-LT pierobežas reģiona teritorijās, to, ka augstskolu studenti varētu kvalitatīvi vākt datus par patērētājiem, veikt klientu un tirgus izpēti, kas tieši vajadzīgas uzņēmējiem, augstskolu spēja skaidri pateikt, ko un kā tās var uzņēmumiem palīdzēt, lai tā nav tikai laika izšķiešana, augstskolu pasniedzēju radošāka un praktiskāka pieeja studiju jautājumiem, pietiekošs finanšu resurss.

Respondenti uzsvēruši sadarbību kopīgos projektos (ar konkrētu mērķi), piemēram, apsaimniekošanas plānu izstrāde, tūrisma taku izstrāde un ierīkošana, apmācību projekti (t.sk. pārrobežu), jaunu speciālistu praktiskās apmācības (prakšu) projekti, reģionālas kooperācijas projekti uzņēmumu produktu/pakalpojumu noieta veicināšanai (kad nevis katrs uzņēmums cīnās viens pats par savu vietu tirgū, bet vienas nozares uzņēmumi to dara kopīgi), kopīgas uzņēmēju-augstskolu biznesa idejas (patiesa vēlme iesaistīties kopīgos projektos, kur katrs redz savu labumu, abpusēja motivācija un mērķu vienotība, peļņas iespējas augstskolām), uzņēmēju iespēja atrast laiku šai sadarbībai, sava veida konkurence, sacensības gars (starp augstskolām, reģioniem), biznesa pamatu kurss visiem augstskolu pedagogiem un studentiem, mācību uzņēmumi studiju laikā (t.sk. kur studentus konsultē pieredzējis uzņēmējs no attiecīgās nozares).

***„Zinu, ka dažas augstskolas organizē pieredzējušus un veiksmīgus Latvijas uzņēmējus
un vadītājus darboties kā mentoriem un nodot savu pieredzi, zināšanas un kompetenci***

jauniem un mazāk pieredzējušiem uzņēmumiem.”

Sadarbību veicinātu reāls finansējums uz zināšanām balstītu jauno produktu ieviešanai tirgū – finansējums kā grants pētniecībai, tirgus izpētēm (ES vai valsts finansējums, piemēram, Erasmus daudzpusējie projekti - sadarbība starp augstākās izglītības iestādēm un uzņēmumiem), valsts atbalsts jaunu tirgus iespēju izpētei un eksporta veicināšanai potenciālajos tirgos, tāpat arī izstādes, prezentācijas, kur studentiem ir iespēja iepazīties un kontaktēties ar viņus interesējušu uzņēmumu pārstāvjiem.

Daži respondenti arī minējuši, ka uz viņu biznesu šāda sadarbība maz attiecas, nezinot, ko konkrēti no augstskolām uzņēmējs savā jomā varētu saņemt. Daži nav par šo jautājumu domājuši, jo nav bijusi vajadzība.

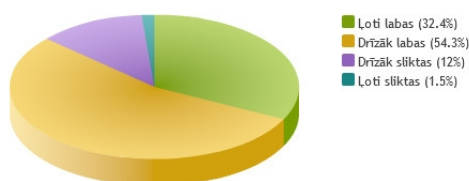
Uzņēmuma attīstība un potenciāls

Novērtējot savu uzņēmumu attīstības iespējas, lielākā daļa uzņēmēju ir pozitīvu noskaņoti un uzskata, ka gan novadā un reģionā, gan valsts un pārrobežu līmenī viņu attīstības iespējas ir drīzāk labas. 32,4% aptaujāto atzīst, ka novada mērogā viņu attīstības iespējas ir pat ļoti labas. Nedaudz pesimistiskāki respondenti ir attiecībā uz attīstību pārrobežu mērogā, 12% minot, ka attīstības iespējas ir ļoti sliktas.

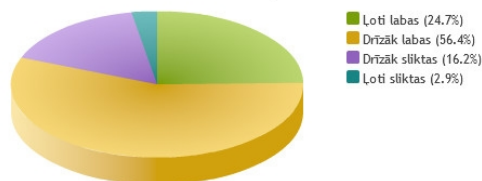
26.attēls

27.attēls

Lūdzu, novērtējiet savu uzņēmuma attīstības iespējas novadā, reģionā, valstī un pārrobežu līmenī?

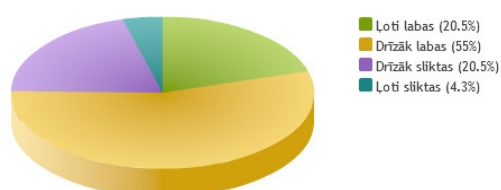
Lūdzu, novērtējiet savu uzņēmuma attīstības iespējas novadā, reģionā, valstī un pārrobežu līmenī?

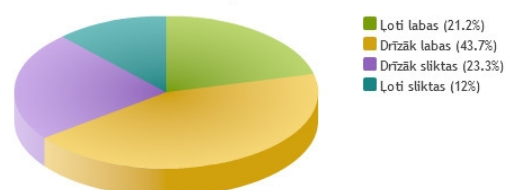
28.attēls

29.attēls

Lūdzu, novērtējiet savu uzņēmuma attīstības iespējas novadā, reģionā, valstī un pārrobežu līmenī?

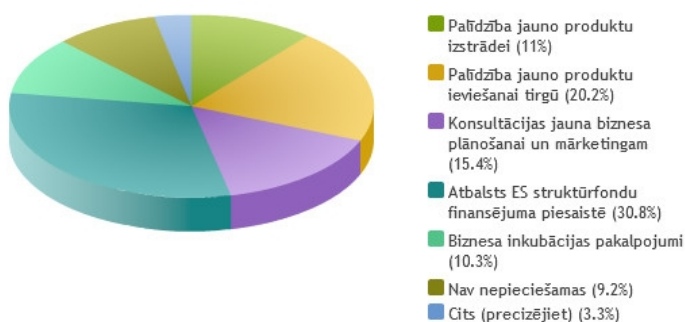

Lūdzu, novērtējiet savu uzņēmuma attīstības iespējas novadā, reģionā, valstī un pārrobežu līmenī?

Kā redzams 30.attēlā 30,8% respondentu atzīst, ka turpmākai izaugsmei viņiem nepieciešams atbalsts ES struktūrfondu finansējuma piesaistē, 20,2% atzīst palīdzības nepieciešamību jauno produktu ieviešanai tirgū, 15,4% nepieciešamas konsultācijas jauna biznesa plānošanai un mārketingam.

Kādas apmācības, konsultācijas vai atbalsta programmas Jums būtu nepieciešamas izaugsmei?

30.attēls

Citas minētās atbildes rādā, ka uzņēmējiem nepieciešams vienkārši vairāk laika, jo ir zināms, kas jādara un kā, bet pietrūkst laika. Tāpat nepieciešama jaunākā aktuālā informācija par sasniegumiem nozarē pasaulē, atbalsts iedzīvotāju un sabiedriskās domas veidošanā (piemēram, visu mežsaimniecības speciālistu patiesas videi draudzīgas rīcības sekmēšanā ikdienā, studiju programmās

u.c.), atbalsts ražošanas pilnveidošanai, iekārtu iegādei, dalība ārvalstu tirdzniecības misijās, apgrozāmie līdzekļi. 9,2% respondentu atbalsts nav nepieciešams.

Lūdzot novērtēt, cik lielā mērā uzņēmēji izmanto dažādus **avotus informācijas un padoma gūšanai**, kas nepieciešami biznesam, vērtējumu skalā no 1 līdz 7 (kur 1 – neizmantoju, 7 – lielā mērā izmantoju), informācijas un padomu gūšanas avoti sarindojas sekojoši, sākot ar vizbiežāk izmantoto un beidzot ar visretāk izmantoto:

1. "Klienti"
2. "Interneta resursi"
3. "Konkurenti vai citi uzņēmumi"
4. "Piegādātāji"
5. „Draugi, ģimene”
6. "Biznesa mediji (prese, TV)"
7. "Biznesa veicināšanas organizācijas (tirdzniecības un rūpniecības kameras, inkubatori u.c.)"
8. "Pašvaldības"
9. "Bankas, finanšu institūcijas"
10. "Valsts biznesa veicināšanas organizācijas (investīciju un attīstības aģentūras u.c.)"
11. "Augstskolas / zinātniskie institūti"

Respondentu minētās **uzņēmumu pašreizējās prioritātes** svarīguma kārtībā sarindojas šādi:

1. Palielināt pārdošanas apjomus Latvijas tirgū
2. Ieiet jaunos ārvalstu tirgos
3. Uzlabot produkta servisa kvalitāti
4. „Izdzīvot”
5. Piesaistīt jaunus kvalificētus darbiniekus
6. Palielināt marketinga aktivitātes
7. Uzlabot produkta/servisa izplatīšanu
8. Ieviest izmaiņas tehnoloģijā
9. Ieviest jaunus produktus/pakalpojumus vietēja tirgū
10. Uzlabot darbinieku profesionālās prasmes
11. Uzlabot vadības prasmes
12. Samazināt citas izmaksas
13. Samazināt personāla izmaksas (algas)

Aptaujāto uzņēmēju minētos **būtiskākos faktoros**, kas nepieciešami, lai **sasniegtu straujāku izaugsmi**, var iedalīt 10 pamatgrupās:

- Finansējuma pieejamība uzņēmumu darbības paplašināšanai un attīstībai (valsts atbalsts, ES atbalsts, t.sk. augstāka ES līdzfinansējuma intensitāte projektos, ES fondu lielāks atbalsts izejmateriālu, iekārtu un pamatlīdzekļu iegādei, mazāka birokrātija ES fondu apguves procesos, operatīvāks Hipotēku bankas un administrējošo iestāžu darbs, izdevīgāki kreditēšanas nosacījumi, valstij jāveic eksporta atbalsta instrumentu papildināšana, ne tikai atbalsts eksporta garantijām un dalībai starptautiskajās izstādēs)
- Klienti (daudzums, uzticība, uzticamība, maksātspēja, gan vietējo, gan ārzemju klientu pieejamība, stabilitāte klientu pieejamībā)
- Juridiski faktori (zemju īpašuma tiesību sakārtošana, Latvijas tirgus aizsardzība no citu ES dalībvalstu produktiem)
- Valsts vispārējā politika valsts ekonomikas augšupejai, labklājības sasniegšanai (energoresursu izmaksu pieauguma apturēšana, zemākas degvielas cenas, birokrātijas mazināšana, korupcijas novēršana iestāžu līmenī, ES fondu pārdalē, ceļu infrastruktūras sakārtošana, pamatos izmainīt kopējos Latgales reģiona attīstības principus (prioritāšu noteikšana), robežattiecību veidošana un ne tikai ar Eiropas Kopienas valstīm, ielu un ceļu infrastruktūras uzlabošana, emigrācijas samazināšanās, cilvēku atgriešanās, demogrāfiskās situācijas uzlabošanās)
- Pārdošanas, realizācija kanāli (Latvijas precei Latvijas tirgū, sadarbība ar Krievijas tirgu valsts līmenī, reāla mērķtiecīga biznesa attīstība)
- Darbaspēks (pietiekošs daudzums, darba ražīguma pieaugums, kvalitāti, atbildība, motivācija, stabilitāte speciālistu pieejamībā)
- Nodokļu politika (darbaspēka nodokļu samazināšana, zemāks PVN, nodokļu atlaižu sistēmas, kontrolējošo iestāžu sadarbība un atbalsts, nevis tikai sodīšana)
- Informācijas pieejamība (par jaunumiem nozarē, jaunākajiem atklājumiem, tehnoloģiskiem sasniegumiem, mazāk nesaprotamu vārdu no valsts "vadības", pareizie kontakti, citu līdzīgu uzņēmumu pieredze nozarē, profesionālu pieredze, mārketinga pētījumi potenciālajos eksporta tirgos, biznesa kontaktu veicināšanas pasākumi)
- Tehnoloģiski un IT uzlabojumi (automatizētas ražošanas ieviešana, jaunas tulkošanas datorprogrammas, kas paātrinātu tulkošanas procesu, jauna lauksaimniecības tehnika, jaunas dolomīta ieguves tehnoloģijas, kas tik ļoti neietekmē vidi u.c.)
- Ar uzņēmumu specifiku saistīti iekšējie faktori (produktu kvalitātes uzlabošana, izdevumu efektivizācija, lētāki izejmateriāli, kāda unikāla produkta izstrāde, nestandarta iepakojums, zemāka telpu noma, eksporta pieaugums, mārketingas, svešvalodu zināšanas)

„Kaut kas var mainīties, ja Latgalē iedzīvotāji spēs salīdzināt ar Eiropas valstīm ne tikai benzīna cenas, bet arī savas darba algas...”

„Drausmīgais ceļa stāvoklis ne tikai "aizbaida" klientus, bet tā ir arī negatīvā reklāma saimniecībai un novadam kopumā.”

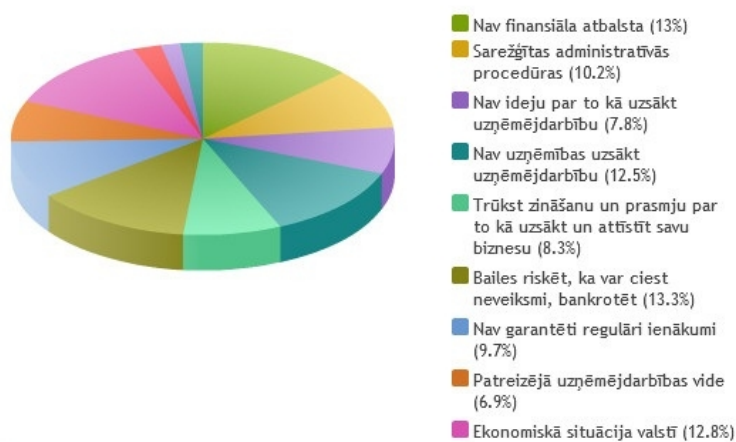
„Nepieciešama biznesa vides sakārtošana - harmonizēšana ar kaimiņiem, lai nav tāds absurds, ka auto jāreģistrē Igaunijā alkatīgās Latvijas nodokļu sistēmas pēc.”

„[Manā biznesā palīdzētu] sabiedrības domāšanas maiņa, veselīga dzīvesveida izvēle, apzināšanās sabiedrībā, cik kaitīgi ir ēst pangasijas filejas no Maximas. Lielveikali ir pilni ar kaitīgu pārtiku.”

Kā galvenos iemeslus, kas **kavē uzņēmējdarbības ATTĪSTĪBU** Latgales/Utenas reģionā, respondenti min: "Pieprasījuma samazināšanās", "Likumdošana neveicina uzņēmējdarbības attīstību" un "Augstas nodokļu likmes". Vismazāk uzņēmējdarbības attīstību traucē "Komunikācijas (t.sk. valodas) problēmas" un "Spēcīga konkurence". 36 respondenti (no 152) atzinuši, ka ievērojamu kavēkļu uzņēmējdarbības attīstībai nav (sevišķi novada līmenī un pārrobežu līmenī – tā uzskata 33,3% no 36, jeb 12 respondenti).

Par iemesliem, kuri **traucē uzņēmējdarbības UZSĀKŠANU** Latgales/Utenas reģionā, kopumā visbiežāk minēti: "Bailes riskēt, ka var ciest neveiksmi, bankrotēt", "Nav finansiāla atbalsta" un "Ekonomiskā situācija valstī".

Kuri no minētajiem iemesliem, Jūsaprāt, traucē uzņēmējdarbības UZSĀKŠANU Latgales/Utenas reģionā?

31.attēls

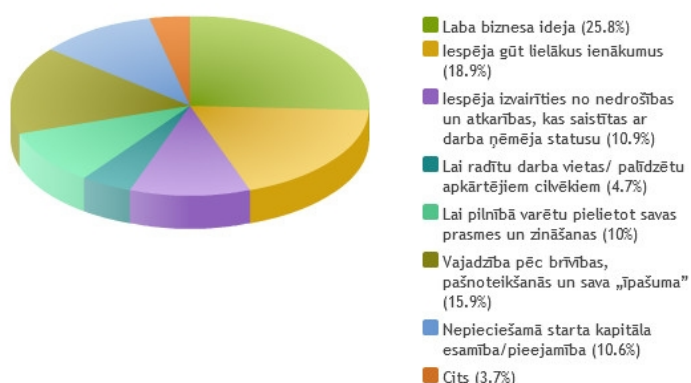
2,4% atzinuši, ka nekas netraucē, un 1,9% minējuši citus traucēkļus uzņēmējdarbības uzsākšanai, t.sk. slinkumu, valsts iestāžu neatsaucību, meklējot jauno uzņēmumu atbalsta veidus, bailes no kontrolējošo iestāžu pārspīlētām prasībām, soda naudām, vispārēju depresiju, pašvaldību noteikumus un vietējo iedzīvotāju

neapmierinātību „ja kāds kaut ko vēlas darīt, nevis tikai pikstēt par bezdarbu”, kā arī 3. LR Satversmes panta neievērošana, kas „skaidri nosaka, ka Latviju starptautiski pārstāv 4 reģioni, nevis "koalīcija". 1,7% respondentu bija grūti atbildēt uz šo jautājumu.

Kā rādīts 32.attēlā, respondenti min dažādus iemeslus, kas mudina cilvēkus uzsākt uzņēmējdarbību. Aptaujāto 152 respondentu vidū visvairāk izvēlētas atbildes ir "Laba biznesa ideja" (25,8%), „Iespēja gūt lielākus ienākumus” (18,9%) un „Vajadzība pēc brīvības, pašnoteikšanās un sava „īpašuma”” (15,9%).

32.attēls

Kuri no minētajiem iemesliem, Jūsaprāt, mudina cilvēkus uzsākt uzņēmējdarbību?

Citas minētās atbildes ir: konkurētspējīgas zināšanas un uzņēmība, vēlme apvienot patīkamo ar lietderīgo, bezdarbs, apsēstība ar biznesa ideju, ģimenes tradīcijas, kad biznesu pārņem no paaudzes paaudzē, bauda pēc labi padarīta darba, biznesa veiksmes, nepieciešamo zināšanu esamība, vēlme pierādīt, ka es to varu, pašapliecināšanās, nemiera gars.

Absolventu un darbinieku atbilstība uzņēmuma (darba tirgus) prasībām

Respondentiem tika jautāts, vai viņi nodarbina/kādreiz ir nodarbinājuši savā uzņēmumā augstskolu absolventus uzreiz pēc studiju beigšanas. Kā redzams 33.attēlā, to ir darījuši 27,7% jeb 42 respondenti.

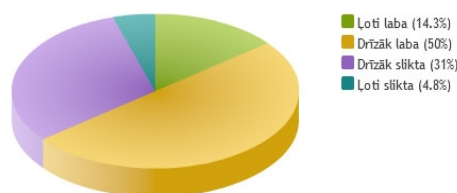
33.attēls

Vai Jūs nodarbināt/kādreiz nodarbinājat savā uzņēmumā augstskolu absolventus uzreiz pēc studiju beigšanas?

34.attēls

Lūdzu, novērtējiet absolventa sagatavotību darbam savā specialitātē?

Lūgti novērtēt šo absolventu **sagatavotību darbam** savā specialitātē, 50% respondentu absolventu sagatavotību uzskata par drīzāk labu, 14,3% - par ļoti labu. Tai pat laikā trešā daļa aptaujāto to uzskata par drīzāk sliktu, 4,8% - par ļoti sliktu.

Novērtējot absolventu, kuri beiguši augstskolu, **sagatavotību darba tirgum** novadā, attiecīgajā reģionā, valstī kopumā, kā arī pārrobežu līmenī, vairāk kā puse respondentu absolventu sagatavotību visos līmeņos vērtē kā drīzāk labu un ļoti labu. Biežāk novērotās jauno speciālistu **stiprās puses**, uzsākot darbu uzreiz pēc augstskolas absolvēšanas: entuziasms, iniciatīva, teorētiskas zināšanas, ambīcijas, svešvalodu zināšanas, labas IT, jauno tehnoloģiju un datorprasmes, radošas domāšanas spējas, spēja rast oriģinālus risinājumus un pieejas, skats no malas, svaiga domāšana, ideju bagāža, mūsdienīga izglītība, pārliecība par sevi, augsta pašapziņa, vēlme strādāt, optimisms un cerības, progresīvs skatījums, elastīgums, jaunība, mērķtiecība un vēlme sevi pierādīt, komunikācijas prasmes, atvērtība, brīvība no aizspriedumiem, sevis pasniegšanas prasmes (mārketing), jaunības maksimālisms, apņēmība, uzņēmība, lojalitāte darba devējam, centība, gatavība papildus mācīties un labi strādāt, ja redz personīgu labumu, motivāciju, nav bail riskēt, kaut arī īsti nezina, ko dara, starptautiska domāšana, globāla domāšana, patriotisms.

„Stiprās puses redzamas, ja profesiju pārņem no paaudzes paaudzē, kad jaunieši jau visu laiku daļēji bijis attiecīgajā biznesa vidē.”

„Manuprāt, ja cilvēks ir gatavs strādāt, visu var iemācīties.”

„Daudzi man zināmie tomēr grib palikt dzimtajā novadā un nebraukt uz ārzemēm. Citi ir ārzemēs sasmēlušies idejas un gatavi realizēt šeit.”

Kāds respondents atzīmējis, ka absolventa stiprās puses ir atkarīgs no paša absolventa, kā arī no absolvētās iestādes, liela daļa ir ļoti zinoši un daudzpusīgi, talantīgi, ar lielām darba spējām, daudzi ir apķērīgi, salīdzinoši ātri, labi uztver un ātri mācās.

Savukārt, jautāti par novērotajiem **jauno speciālistu trūkumiem** (mīnusiem), respondenti minējuši šādas iezīmes: praktiskas pieredzes trūkums (nepietiekamība), nepietiekošas zināšanas („robi” izglītībā), slinkums un nevēlēšanās strādāt (t.sk. ar mazāku apmaksu un zemāku posteni), pārāk lielas ambīcijas, iedomība, iniciatīvas un atbildības trūkums, iegūto teorētisko zināšanu nesasaista ar praksi, nespēja riskēt, bailes no pirmās neveiksmes, komunikācijas problēmas, izpratnes trūkums par attiecībām ar darba devēju, neprasmē ievērot subordināciju, neprecizitāte, nelojalitāte pret darba vietu, grib vieglus un ātrus panākumus, pārsteidzība, pārcentība un vājas prasmes darbam ar informāciju, bezatbildība un vieglas dzīves meklēšana, vēlme izbaudīt jaunību, nav dzīves mērķu, uz kuriem plānveidīgi, mērķtiecīgi iet.

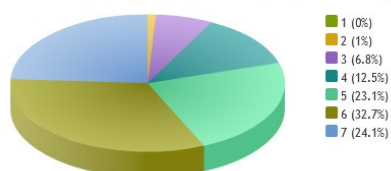
Uzņēmēji uzskata, ka daudzi jaunieši paši nezina, ko grib, bet grib daudz nopelnīt, pārāk optimistisks skatījums, trūkst ilgstoša noturība, precizitāte un kvalitāte, trūkst daudzpusības, apsviedības, prasme ātri pieņemt lēmumus, trūkst fiziska spēka, izturības, negrib strādāt fizisku darbu, kā arī bailes iet un kādam prasīt, neticība sev, saviem spēkiem, daudzi nezina krievu valodu, tikai epizodiska interese par profesiju, trūkst pastāvības, naivums, bailes no jaunā un nezināmā, darba ražīgums neatbilst ambīcijām, pasivitāte, motivācijas trūkums, radošas domāšanas trūkums.

„Jaunajiem speciālistiem trūkst redzējuma par kopīgu ainu (redz vienu lietu, bet nepadomā par kādu citu, kas saistīta ar pirmo).”

„...vajadzīgi vismaz 5-6 mēneši, lai iejustos jaunā uzņēmumā, tā darbības specifikā.”

„Grib atnākt uz gatavu, bet jāpacenšas vairāk; trūkst motivācijas pašiem celt konkurētspēju (ne tikai, ka ir diploms).”

Vai Jūsu uzņēmuma darbinieku iegūtā izglītība kopumā atbilst Jūsu uzņēmuma vajadzībām? (sniedziet savu vērtējumu skalā no 1 līdz 7, kur 1 - pilnībā neatbilst, 7 - pilnībā atbilst)

Respondenti novērtēja savu darbinieku iegūto izglītību un tās atbilstību uzņēmuma vajadzībām. Aptaujas dati rāda, ka visaugstāk tiek vērtēta profesionālās izglītības atbilstība darba devēju prasībām, bet visvairāk jāpilnveido augstākās izglītības atbilstība uzņēmējdarbības videi – skat. 35., 36. un 37.attēlu.

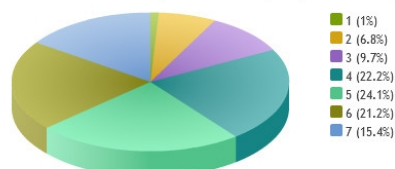
35.attēls: Profesionālā izglītība

Vai Jūsu uzņēmuma darbinieku iegūtā izglītība kopumā atbilst Jūsu uzņēmuma vajadzībām? (sniedziet savu vērtējumu skalā no 1 līdz 7, kur 1 - pilnībā neatbilst, 7 - pilnībā atbilst)

36.attēls: Augstākā izglītība

Vai Jūsu uzņēmuma darbinieku iegūtā izglītība kopumā atbilst Jūsu uzņēmuma vajadzībām? (sniedziet savu vērtējumu skalā no 1 līdz 7, kur 1 - pilnībā neatbilst, 7 - pilnībā atbilst)

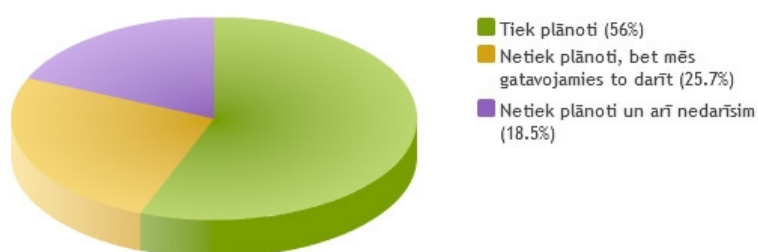
37.attēls: Pieaugušo tālākizglītība

Uzņēmuma darbinieku apmācības

56% respondentu atzīst, ka viņu uzņēmumos tiek plānoti **finanšu resursi darbinieku mācībām**, 25,7% to šobrīd nedara, bet nākotnē gatavojas līdzekļus ieplānot. 18,5% to nedara ne šobrīd, ne arī plāno finansēt darbinieku apmācības nākotnē.

38.attēls

Vai Jūsu uzņēmumā/iestādē tiek plānoti finanšu resursi darbinieku mācībām?

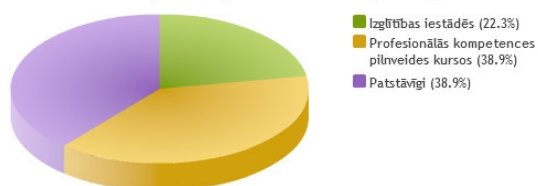

Uzņēmumu pārstāvjiem (vadītājiem, atbildīgiem darbiniekiem), kuri piedalījās aptaujā, tika lūgta informācija par viņu **pašu tālākizglītības aktivitāti**, savu zināšanu un prasmju papildināšanu pēdējo 3 (trīs) gadu laikā izglītības iestādēs (piemēram, skolā vai augstskolā), profesionālās kompetences pilnveidesursos vai patstāvīgi.

39.attēls

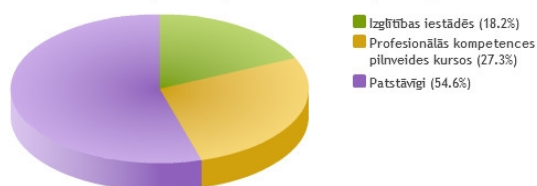
40.attēls

Vai Jūs esat papildinājis/-usi savas zināšanas un prasmes pēdējo 3 (trīs) gadu laikā izglītības iestādēs (piem., skolā, augstskolā), profesionālās kompetences pilnveidesursos vai patstāvīgi?

39.attēls: Papildinājuši gan profesionālās, gan vispārīzglītojošās zināšanas un prasmes

Vai Jūs esat papildinājis/-usi savas zināšanas un prasmes pēdējo 3 (trīs) gadu laikā izglītības iestādēs (piem., skolā, augstskolā), profesionālās kompetences pilnveidesursos vai patstāvīgi?

40.attēls: Papildinājuši tikai profesionālās zināšanas un prasmes

Kā redzams 39. un 40.attēlā, profesionālās un vispārīzglītojošās zināšanas un prasmes visbiežāk papildinātas patstāvīgi un profesionālās kompetences pilnveidesursos, visretāk – izglītības iestādēs. Tie, kas papildinājuši tikai profesionālās zināšanas un prasmes, to arī visbiežāk darījuši patstāvīgi, visretāk - izglītības iestādēs. Līdzīgi rādītāji ir arī par vispārīzglītojošo zināšanu un prasmju papildināšanu. 30 respondenti (19,7%) pēdējo 3 gadu laikā nav darījuši neko savu zināšanu un prasmju papildināšanai.

UZŅĒMĒJU APTAUJAS REZULTĀTU IZVĒRTĒJUMS / ANALĪZE

Nemot vērā, ka lielākā daļa respondentu ar uzņēmējdarbību nodarbojas jau vairāk kā 10-15 gadus un ir pārstāvēti dažādi tautsaimniecības sektori, uzņēmējdarbības formas un uzņēmumu lielumi, aptaujas rezultāti atspoguļo pieredzējušu uzņēmēju pamatotu viedokli.

Uzņēmumu inovāciju aktivitāte un potenciāls

Kopumā uzņēmumiem raksturīga vidēji inovatīva darbība. Uzņēmēji šajos Latgales un Utenas reģionos ir salīdzinoši tradicionāli, ir veiksmīgi izvēlējušies savu darbības nišu, kuru mēģina attīstīt, papildināt ar jauninājumiem un tematiski paplašināt. Pozitīvi vērtējami vairāki minētie piemēri par nozaru un jomu inovatīvu savienošanu, piemēram, mežsaimniecības papildināšana ar tūrismu vai izglītojošu aspektu ietveršana lauku tūrisma kompleksā piedāvājumā. Tas ļaus arī nelieliem uzņēmumiem un individuāliem komersantiem nodrošināt tirgū nepieciešamo konkurētspēju.

Vairāk kā puse uzņēmumu savā darbībā izmanto modernās tehnoloģijas, t.sk. ne tikai plaši izmantotās kā Internets, mobilais internets vai Skype, bet arī neparastākas kā specifiskas datorprogrammas, IT bāzētas ražošanas tehnoloģijas un pārdošanas veidus (e-mārketingi).

Informāciju tehnoloģijas (IT) spēj esošajam produktam vai pakalpojumam ievērojami paaugstināt pievienoto vērtību, IT infrastruktūra uzņēmējam palīdz veikt datu apmaiņu, integrēt dažādus ražošanas un servisa procesus, ļauj ātrāk iegūt vajadzīgo informāciju un līdz ar to ātrāk reaģēt uz pārmaiņām. Modernās tehnoloģijas uzņēmumā ir kas vairāk par tiklā saslēgtiem datoriem – Latgales un Utenas uzņēmējiem vēl vairāk jāmēģina saskatīt IT kā peļņu nesoša „instrumenta” lomu.

Jāatzīst, ka gan Latvijā, gan Lietuvā šobrīd vērojams IT speciālistu trūkums vairākos virzienos. To atzīst gandrīz visi tirgus dalībnieki. Tam par pamatojumu ir «smadzeņu aizplūšana» uz citām valstīm, kas spēj piedāvāt konkurētspējīgāku atalgojumu un citus darbinieku novērtējuma bonusus. Nepieciešams veicināt un mērķtiecīgi attīstīt IT jomu abās valstīs.

Vairāk kā 2/3 daļas respondentu tuvākajā nākotnē (1-3gados) plāno ieviest jaunus produktus un/vai pakalpojumus dažādos inovāciju veidos un jomās. Nepieciešams mērķtiecīgs valsts, pašvaldību, nozaru asociāciju un augstskolu atbalsts, rezultatīvas un pārdomātas sadarbības shēmas, lai šo aktivitāti neapslāpētu un attīstītu tālāk. Pētījuma secinājumu un ieteikumu sadaļā ir minēti vairāki priekšlikumi.

Uzņēmumu sadarbības intensitāte ar augstskolām, pētniekiem

Tikai 28,3% uzņēmēju atzīst, ka tiem ir pieejama pietiekoša informācija par sadarbības iespējām ar augstskolām un/vai pētniekiem (pētniecības centriem), un vidēji 20% ir sadarbojušies ar augstskolām un/vai pētniecības centriem.

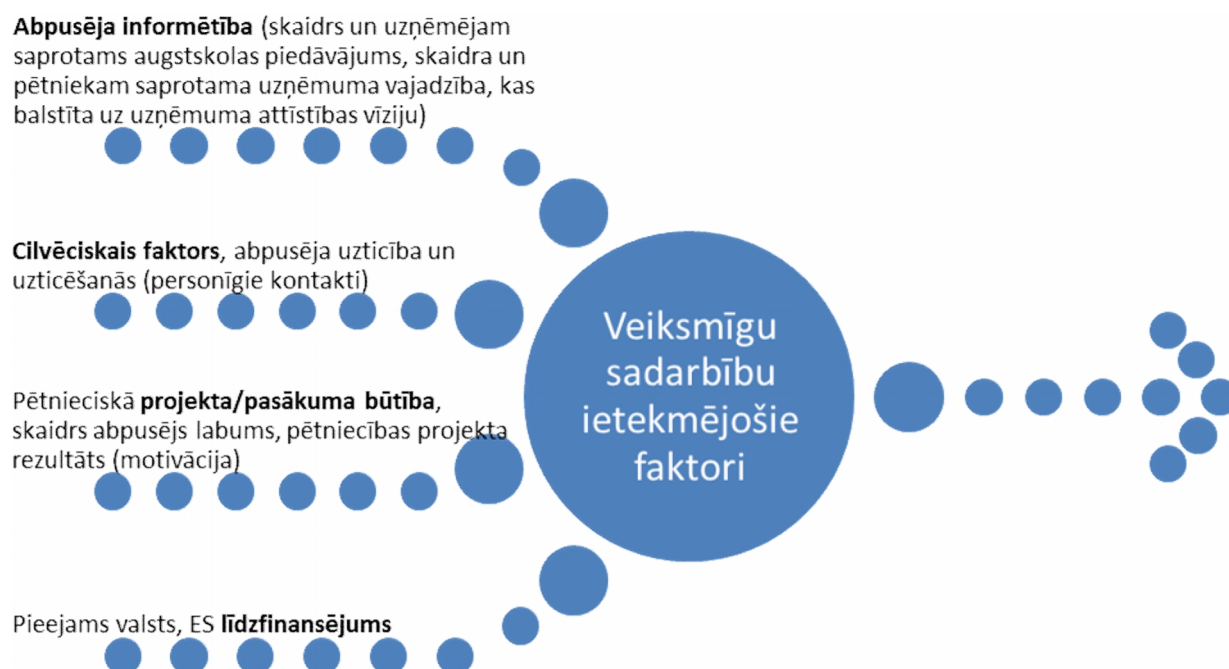
Zīmīgs fakts, ka ir vairāki uzņēmumi, kuri jautājumā par iepriekšējo sadarbību ar augstskolām norādījuši „Nē”, taču vēlāk tomēr redzam, ka ir bijusi sadarbība prakšu vietu nodrošināšanā, darbinieku tālākizglītībā un piesaistē. Tas liek secināt, ka uzņēmēji ar vārdu „sadarbība” saprot lielāka mēroga, uz konkrētu, izmērāmu mērķi orientētus projektus, pētījumus.

Aptaujātie uzņēmēji min daudzus veidus un instrumentus, kas varētu veicināt augstskolu un uzņēmēju sadarbību inovāciju, jaunu produktu, procesu un uzlabojumu jomā (vietējā, reģionālā, nacionālā, pārrobežu līmenī).

Informācijas par sadarbības iespējām ar augstskolām un/vai pētniekiem (pētniecības centriem) izplatīšanā uzņēmējiem ir svarīga tās regularitāte, praktiskā pielietojamība, kā arī uzticams informācijas avots, kas var būt ne tikai valsts vai pašvaldības iestāde, pati izglītības vai pētniecības iestāde, bet arī draugs vai paziņa, bijušais praktikants, biznesa informācijas centra konkrēts darbinieks. Aptaujas rezultātu analīze liek secināt, ka ļoti liela nozīme veiksmīgas sadarbības nodrošināšanā ir cilvēciskajam faktoram un personīgiem kontaktiem, kad uzņēmējs ar pētnieku ir jau bijuši pazīstami ilgstoši. Identificēta arī „vidutāja” nepieciešamība starp augstskolām un uzņēmumiem, piem., Biznesa informācijas centrs vai Biznesa inkubators ar „uzņēmēju uzticības personu”, kurai uzņēmēji, saņemot e-pastu ar kādu informāciju, uzticas vairāk nekā augstskolām.

Galvenie faktori, kas ietekmē uzņēmumu un izglītības vai pētniecības iestāžu sadarbības aktivitāti redzami 41.attēlā.

41.attēls

41.attēls: Galveno uzņēmumu un augstskolu veiksmīgu sadarbību ietekmējošo faktoru kopsavilkums (Autore: M.Rudzīte-Griķe, balstoties uz pētījuma rezultātiem)

Bez tam aptaujas rezultāti ļauj secināt, ka sadarbību veicinātu arī konkurence, sacensības gars (starp augstskolām un/vai reģioniem) biznesa ideju, plānu un jaunu produktu konkursu veidā, kurā dalību pieteiktu uzņēmums un augstskola (koledža), kopīgi izstrādājot jaunu produktu vai pakalpojumu. Konkursa rezultātus varētu vērtēt pēc apgrozījuma, klientu skaita un/vai pārdošanas apjoma pieauguma.

Vairāki uzņēmēji, kuri tika anketēti klātienē, kā svarīgu nosacījumu minēja to, ka sadarbība kā iespēja pastāv daudz, taču tā netiek pietiekoši izmantota, ir daudz jāstrādā, lai pieejamo iespēju praktiski realizētu. Tas pats attiecas uz augstskolu pētniekiem, tāpēc nepieciešama spēcīga abpusēja motivācija un vēlme sadarboties.

Atsevišķi klātienē un telefoniski intervētie uzņēmēji minēja, ka akadēmiskā sektora un uzņēmēju sadarbības kavēkļi saistīti arī ar augstskolas vadības nepietiekošu izpratni par biznesa vidi, mācībspēku vājo saikni ar tirgus vajadzībām, uzņēmēju tiešo vajadzību nepārzināšanu – ja augstskolas vadība būtu iesaistījusies ražošanā, rūpniecības procesos, pielietojamā pētniecībā, tad tā varētu „iznest” šo konceptu visu pasniedzēju vidū, varētu meklēt „praktiskos pasniedzējus”, kuri primāri veic pielietojamo pētniecību, pamatojot to ar teoriju (nevis otrādi).

Uzņēmēju anketēšanas tiešo interviju laikā secināts arī, ka uzņēmēji dažādi izprot terminus „jauns produkts”, „jauns pakalpojums”, jo dažiem sagādāja grūtības novērtēt savas inovatīvās darbības līmeni (intensitāti). Anketēšanas procesā tika veicināta uzņēmēju izpratne par inovāciju kā procesu, rosinot domāt par jebkura veida produktu un procesu uzlabojumu/jauninājumu nepieciešamību pašreizējos tirgus apstākļos (t.sk. neliela rakstura izmaiņu ieviešanas nozīmi), sākot no augsti inovatīviem augsto tehnoloģiju pielietojumiem vai eksporta uzsākšanu uz papildus valsti un beidzot ar degvielas maiņu no benzīna uz gāzi vai jauna veida iepakojuma materiāla un dizaina ieviešanu.

Uzņēmumu attīstība un potenciāls

Novērtējot savu uzņēmumu attīstības iespējas, lielākā daļa uzņēmēju ir pozitīvi noskaņoti gan novadā un reģionā, gan valsts un pārrobežu līmenī. Svarīgi to saglabāt un sniegt uzņēmumiem nepieciešamo atbalstu to turpmākai izaugsmei, t.sk. realizēt mērķtiecīgu ES struktūrfondu finansējuma izmantošanu, uzlabot valsts atbalsta programmas jauno produktu ieviešanai tirgū, sniegt nepieciešamas konsultācijas jauna biznesa plānošanai un mārketingam. Gandrīz visi uzņēmumu minētie nepieciešamie atbalsta pasākumi ietver (vai var ietvert) augstskolu sektora – studentu, praktikantu, pētnieku – ieguldījumu un pētniecības infrastruktūru. Priekšlikumi par sadarbības pasākumiem sniegti šī pētījuma secinājumu un ieteikumu sadaļā.

Analizējot avotus informācijas un padoma gūšanai, kas nepieciešami Jūsu biznesam, visbiežāk tiek izmantoti Interneta resursi un biznesa mēdiji. Iespējams tāpēc, ka tie ir vieglāk pieejami. Lai izmantotu pārējos avotus, nepieciešams lielāks laika (dažkārt arī finansiāls) ieguldījums, ko uzņēmējs bieži vien nevar atļauties, vai īsti neredz jēgu, neparedzot konkrētu gala rezultātu, ieguvumu, kā arī laika periodu, kad ieguldījumi atmaksāsies.

Lai uzņēmēji veiksmīgi sasniegtu minētās pašreizējās prioritātes, nepieciešama prasmīga IT izmantošana, savstarpēja kooperācija, sadarbības shēmu izmantošana, kvalificēta jauna darbaspēka nodrošināšana, kā arī jau esošo darbinieku (un vadības) tālākizglītība. Arī šeit liela daļa minēto pasākumu veiksmīgāk var tikt realizēti ar augstskolu sektora pārdomātu un mērķtiecīgu līdzdalību.

Daudzu uzņēmumu straujāku attīstību ietekmē kopējie procesi valsts (dažkārt reģiona) līmenī, piem., nodokļu politika, tūristu skaita palielināšanās, tautsaimniecības kopējā attīstība. Tas nozīmē, ka pat, ja uzņēmums individuāli ir gatavs ieguldīt inovāciju veicināšanā, nav garantijas, ka rezultāts būs maksimāli veiksmīgs. Nepieciešams plašāks skatījums uz konkrēto attīstības jomu.

Absolventu un darbinieku atbilstība uzņēmumu (darba tirgus) prasībām un uzņēmumu darbinieku apmācības

Tikai 27,7 % no respondentiem nodarbina vai kādreiz savā uzņēmumā ir nodarbinājuši augstskolu absolventus uzreiz pēc studiju beigšanas, novērtējot absolventu sagatavotību darbam savā specialitātē ļoti dažādi. Tomēr kopumā absolventu sagatavotību darba tirgum tiek vērtēta kā drīzāk laba un ļoti laba. Ļoti bieži absolventa sagatavotība

atkarīga no katra individuāla cilvēka, studenta vēlmes un apņēmības kvalitatīvi studēt, pasniedzēja vēlmes kvalitatīvi strādāt.

Zīmīgi ir tas, ka vairākas jauno speciālistu iezīmes, kuras daži uzņēmēji uzskata par stiprām pusēm (piemēram, ambīcijas), citi uzskata par absolventu trūkumu, kas traucē veiksmīgi integrēties uzņēmumā. Komunikācijas prasmes atzītas gan kā pluss, gan mīnuss, ja tās nav pietiekoši attīstītas. Tas vēlreiz liek secināt, ka ļoti liela nozīme ir cilvēciskajam faktoram un absolventa individualitātei.

Cilvēkresursu kvalitāte neapstrīdami ir viens no jebkura uzņēmuma darbības veiksmes faktoriem, tāpēc pozitīvi vērtējams tas, ka 56% respondentu uzņēmumos plāno finanšu resursus darbinieku mācībām. Arī uzņēmumu vadītāji un atbildīgie darbinieki diezgan regulāri uzlabo savas zināšanas un prasmes – ja ne izglītības iestādēs un oficiālosursos, tad patstāvīgi un pašmācības ceļā. Pastāv iespējas izglītības iestāžu, mācību centru programmu uzlabošanā, lai to saturs vairāk atbilstu uzņēmēju tālākizglītības vajadzībām un prasībām.

UZNĒMĒJU VIEDOKĻU SALĪDZINĀJUMS REĢIONU UN NOZARU GRIEZUMĀ

Autori veica vairāku aspektu salīdzinājumu uzņēmēju aptaujā abos reģionos – Utenā un Latgalē. Salīdzinājums parāda vairākas kopīgas iezīmes, kā arī vairākas atšķirības.

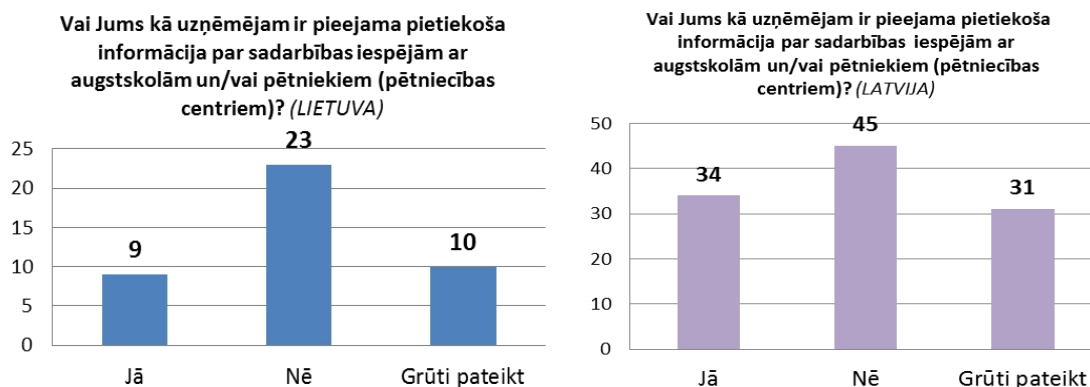
Utenas reģiona uzņēmēji vidēji biežāk izmanto jaunās tehnoloģijas nekā Latgales reģiona uzņēmēji – Utenā 62%, Latgalē 52% no respondentiem.

Taču abu reģionu uzņēmēju vidū 69% Lietuvas un 70% Latvijas respondentu tuvāko gadu laikā plāno ieviest jaunus produktus un/vai pakalpojumus. Tas norāda uz inovatīvas darbības nozīmības izpratni abu reģionu uzņēmumos, kā arī pamato augstākās izglītības iestāžu lomu un nozīmi konkurētspējīgu produktu un pakalpojumu veidošanā, mērķa tirgu izziņāšanā, kooperācijas tīklu attīstīšanā vispirms jau reģionālā mērogā un tālāk starptautiskā mērogā.

Nemot vērā pēdējo gadu ekonomisko situāciju Latvijā, ir viegli skaidrojama atšķirība uzņēmumu skaitā, kuri pēdējo 12 mēnešu laikā darbojušies ar peļņu – Latgales respondentu vidū tādi bijuši 64%, Utenas respondentu vidū ievērojami vairāk – 79%.

Abu reģionu uzņēmējiem līdzīgā mērā trūkst pietiekošas informācijas par sadarbības iespējām ar augstskolām un/vai pētniecības centriem un pētniekiem. Proporcionāli Utenas reģiona uzņēmēji (LT) to izjūt pat izteiktāk nekā Latgales uzņēmēji (LV). Jāatzīmē arī, ka lielai daļai ir grūti izvērtēt informācijas pietiekamību, kas var liecināt par to, ka uzņēmējiem iespējams nav bijusi konkrēta vajadzība, viņi informāciju nav meklējuši, kā arī viņiem tā mērķtiecīgi nav bijusi piedāvāta, tāpēc ir grūti izvērtēt.

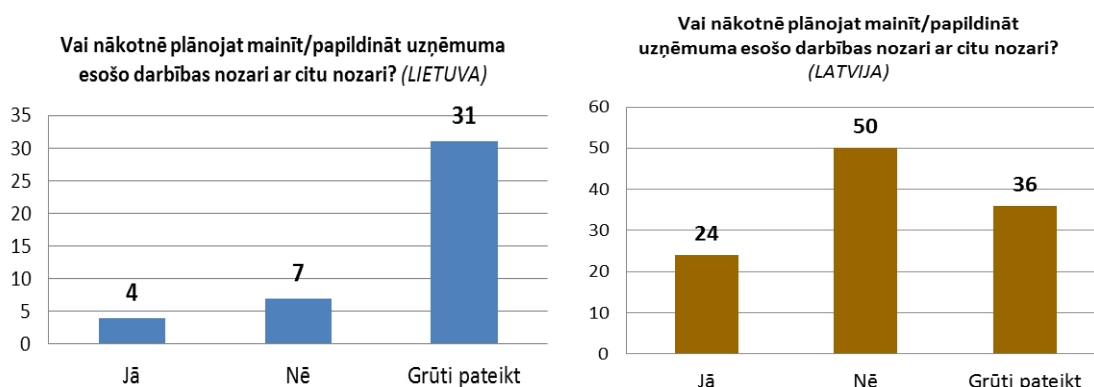
42.attēls

43.attēls, savukārt, atspoguļo izteiktu atšķirību abu reģionu uzņēmēju vidū, kas saistīta ar uzņēmumu nākotnēs plāniem. Izteikti lielākā daļa Utenas uzņēmēju ir nenoteikti un nav pārliecināti, vai nākotnē saglabās esošo darbības nozari, vai arī pievērsīsies jaunai. Turpretim gandrīz 50% no Latgales reģiona respondentiem ir pārliecināti, ka savu darbības jomu nemainīs. Abu reģionu uzņēmēju viedokļus noteikti ietekmē kopējā ekonomiskās situācijas nestabilitāte valstīs, kas rada lielākus riskus jauna biznesa vai jaunu darbības veidu uzsākšanai (salīdzinājumā ar jau zināmās jomas biznesa vides apstākļiem). Bez tam Latgales uzņēmējiem vairāk raksturīga tradicionālāka domāšana un sava veida bailes /nedrošība pret pārmaiņām.

Jāatzīmē arī, ka jau šobrīd liela daļa uzņēmumu abos reģionos darbojas vairākās nozarēs.

43.attēls

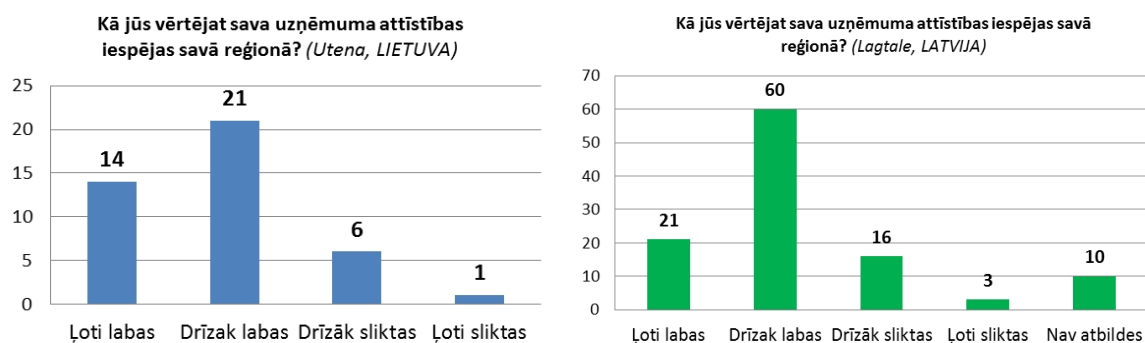
Vērtējot dažādas informācijas un padoma gūšanas avotus, augstskolas un zinātniskos institūtus abu reģionu uzņēmēji ierindo zemu – lielākā daļa šīs iestādes informācijas un padoma gūšanai nav izmantojuši vispār, vai arī ļoti reti. Tomēr Latgales respondentu vidū ir vairāki uzņēmumi, kas augstskolu un zinātnisko institūtu pakalpojumus izmanto lielā mērā.

Aptaujas dati rāda, ka sadarbību ar augstskolām un zinātniskiem institūtiem organizē galvenokārt lielie un vidējie uzņēmumi (11% no visiem respondentiem), kā arī tie respondentu uzņēmumi, kas darbojas lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē (16% no respondentiem), ieguves rūpniecībā un karjeru izstrādē (1% no respondentiem), izglītības un zinātniskās pētniecības darbā (5% no respondentiem), vai arī sniedz sabiedriskos, sociālos, individuālos pakalpojumus (10% no respondentiem).

Neapšaubāmi lielākā daļa respondentu abos reģionos – 83% Utenā un 67% Latgalē - ir ieinteresēti turpmāk sadarboties ar augstskolām un/vai pētniecības centriem. Nepieciešams meklēt labākos un efektīvākos veidus šīs sadarbības praktiskai organizēšanai (skat. dažus ieteikumus „Secinājumu un ieteikumu” sadaļā).

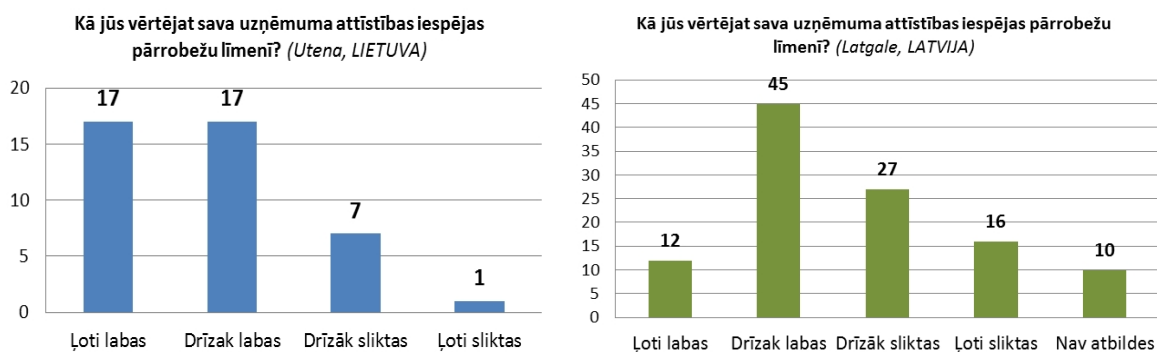
Analizējot abu reģionu respondentu viedokļus par attīstības iespējām reģionā un pārrobežu līmenī, situācija tiek vērtēta diezgan līdzīgi – lielākoties pozitīvi. Neskatoties uz nestabilo ekonomisko situāciju valstī, uzņēmēji savas attīstības iespējas vērtē kā labas vai ļoti labas.

44.attēls

Uzņēmējdarbības attīstības iespējas pārrobežu līmenī augstāk vērtē Utenas reģiona uzņēmēji - 81%, Latgales respondentu vidū pārrobežu biznesa attīstību cerīgi vērtē 52%, pārējie to vērtē kā drīzāk sliktu vai ļoti sliktu, vai arī nav snieguši atbildi.

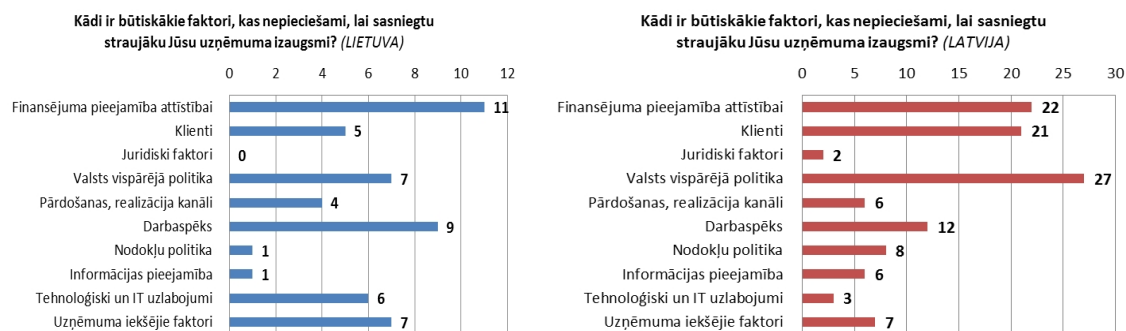
45.attēls

Interesantas atziņas sniedz abu reģionu uzņēmēju viedokļi par būtiskākajiem faktoriem, kas nepieciešami, lai sasniegtu uzņēmumu straujāku izaugsmi (46.attēls): Utenas reģiona respondentiem visbūtiskākais faktors ir finansējuma pieejamība (pamatlīdzekļiem, infrastruktūras attīstībai, iekārtām, t.sk. aizdevumu pieejamība apgrozāmiem līdzekļiem; aptaujātie Latgales uzņēmumu pārstāvji šo faktoru min kā otro svarīgāko, pirmajā vietā izvirzot valsts vispārējo politiku (t.sk.birokrātijas un korupcijas samazināšanu valsts iestādēs, kontrolējošo institūciju attieksmes maiņu, ceļu infrastruktūras sakārtošanu, biznesa vides sakārtošanu un harmonizēšanu ar blakus esošo valstu teritorijām)). Utenas uzņēmējiem otrs svarīgākais faktors ir kvalificēts darbaspēks. Vispārējā valsts politika ierindota trešajā vietā pēc svarīguma (blakus uzņēmuma iekšējiem faktoriem – piem., jaunu produktu izstrādei, profesionālismam savā jomā, lētāku izejmateriālu pieejamībai u.c.). Latgalē par ļoti būtisku faktoru atzīta klientu pieejamība (stabils pieprasījums), daudzkārt uzsverot arī kvalificēta darbaspēka nozīmi uzņēmuma izaugsmes nodrošināšanai.

Ievērojami atšķiras tehnoloģisko un IT uzlabojumu novērtējums – Utenas respondentu vidū šo faktoru starp svarīgākajiem minējuši 14%, turpretī Latgales uzņēmumu vidū tikai 3%.

46.attēls

Aptaujas rezultātu salīdzinājums nozaru griezumā parāda, ka jaunu produktu un pakalpojumu ieviešanā tirgū pēdējo triju gadu laikā aktīvāki bijuši uzņēmumi, kas darbojas ražošanas nozarēs, mašīnbūvē, metālapstrādē, tekstilizstrādājumu ražošanā, kā arī sabiedrisko, sociālo, individuālo pakalpojumu sniegšanā (3.44 punkti no 7). Salīdzinājumam vairumtirdzniecībā un mazumtirdzniecībā strādājošie uzņēmumi jaunu produktu un pakalpojumu ieviešanu tirgū novērtējuši vidēji ar 3.24 punktiem, lauksaimniecības un mežsaimniecības uzņēmumi – ar 3.07 punktiem.

Tuvākajā nākotnē (1-3 gados) jaunus produktus un/vai pakalpojumus aktīvāk plāno ieviest uzņēmumi, kas darbojas informāciju tehnoloģiju nozarē, ieguves rūpniecībā, koka, koksnes izstrādājumu un tekstilizstrādājumu ražošanā, pārtikas produktu un dzērienu ražošanā, mašīnbūvē, metālapstrādē, tūrismā, bet mazāk aktīvi būs lauksaimniecības, finanšu starpniecības, zinātniskās pētniecības nozaru uzņēmumi.

PĒTNIEKU INTERVIJU UN FOKUSGRUPU KOPSAVILKUMS

Intervējamo pētnieku skaits katrā no pierobežas reģioniem tika noteikts atbilstoši izglītības un pētniecības iestāžu skaitam reģionos 2011.gadā.

PĒTNIEKU APTAUJAS UN FOKUSGRUPU DISKUSIJU TEHNISKĀ INFORMĀCIJA

Pētījuma veicējs	SIA „ArGaumi”
Mērķa grupa/Respondenti	14 Latvijas un Lietuvas pētnieki (mērķtiecīgi atlasīti izglītības un pētniecības iestāžu eksperti)
Sasniegtais izlases apjoms aptaujā	14 respondenti (9 sievietes un 5 vīrieši)
Sasniegtais izlases apjoms fokusgrupu diskusijās	20 pētnieki (14 sievietes un 6 vīrieši)
Metodes	Tiešā anketēšana (klātienes strukturētas intervijas) WEB aptauja Telefon-intervijas, Skype-intervijas Fokusgrupu diskusija (klātienes strukturēta diskusija)
Fokusgrupu diskusiju skaits	4 diskusijas (pa 3-7 dalībnieki katrā)
Diskusiju norises vietas	Daugavpils, Rēzekne, Jēkabpils (Latvijā) Utena (Lietuvā)
Ģeogrāfiskais pārklājums	Latgales pierobežas reģions (Latvijā) Utenas pierobežas reģions (Lietuvā)
Aptaujas un diskusiju periods	20.03.2012. - 02.05.2012.

SASNIEGTĀS IZLASES RAKSTUROJUMS

	Latvijā	Lietuvā
E-pasta adreses, kurām izsūtīts uzaicinājums piedalīties aptaujā	20	12
Pabeigto WEB anketu skaits	5	3
Pēc validitātes pārbaudes neatbilstošo WEB anketu skaits	4	2
Tiešo klātienes interviju skaits anketas aizpildīšanai	6	2
Sasniegtais izlases apjoms	10	4

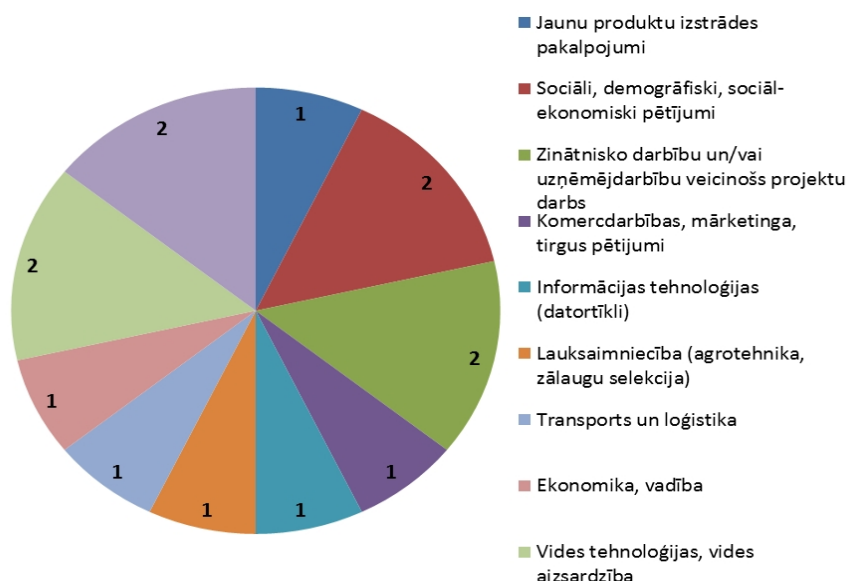
RESPONDENCES RAKSTUROJUMS

Respondentu dzimums	Vīrieši - 5 Sievietes - 9
Respondentu vidējais vecums	36.9 gadi
Respondentu sadalījums par reģioniem	Latgales reģions (LV) - 10 Utenas reģions (LT) - 4

Pētnieku pārstāvētie pētniecības virzieni: vides tehnoloģijas, inženiertehnoloģiju nozares, transports un loģistika, lauksaimniecība, sociālie un sociāl-ekonomiskie pētījumi, reģionālā attīstība u.c.

47.attēls

14 pētnieku, kuri piedalījās anketēšanā, pārstāvētie pētniecības virzieni

PĒTNIEKU APTAUJAS REZULTĀTI

Pētnieku aptaujas laikā sniegtās atbildes atklāj, ka lielākā daļa pētnieku (8 no 14 pētniekiem) ikdienas darbā nav saistīti ar jaunu produktu (preču un pakalpojumu) un/vai tehnoloģiju izveidi un ieviešanu. Populārākais pētniecības virziens izglītības iestādēs ir dažādu tirgus pētījumu veikšana. Minētie piemēri, kur aptaujātie pētnieki saskaras ar jaunu tehnoloģiju ieviešanu ir: patentu un prototipu izstrāde un tehnoloģiju adaptācija.

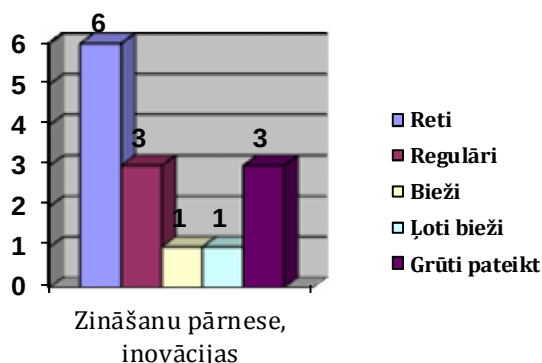
Pētījumā tika skaidrots informācijas pieejamības līmenis saistībā ar sadarbības iespējām ar uzņēmumiem. 7 no 14 pētniekiem atzīst, ka viņiem nav pieejama pietiekoša informācija par sadarbības iespējām ar uzņēmējumiem un uzņēmēju vajadzībām, 6 pētniekiem informācija ir pietiekoša, 1 pētniekam ir grūti pateikt. Visbiežāk norādītie informācijas nepietiekamības iemesli saistīti ar atgriezeniskā procesa trūkumu.

Abos reģionos izglītības iestādes savās mājas lapās ir uzskaitījušas iespējamās pētniecības veidus un virzienus, taču lielākajā daļā gadījumu uzņēmējam informāciju ir grūti atrast. Tiekoties dažāda mēroga konferencēs, tiek diskutēts par iespējamo sadarbību - kā

vislabāk izmantot augstākās izglītības iestāžu potenciālu. Daļa uzņēmēju, neskatot ātru peļņas gūšanas veidu, visbiežāk šīs iespējas neizmanto.

48.attēls

48.attēlā parādītas pētnieku atbildes saistībā ar sadarbības intensitāti ar uzņēmējumiem un jāatzīmē, ka nav atbildes, ka nav sadarbojušies vispār.

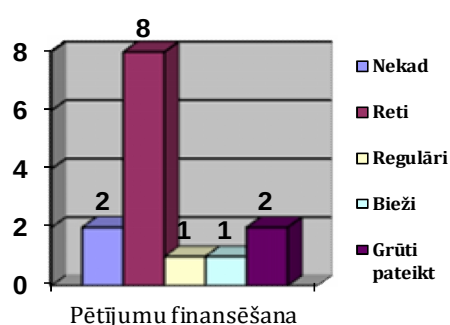
Biežāk minētās sadarbības formas izglītības iestādēm ir:

- Uzņēmumu veikts pasūtījums, kuru izpilda pētniecības iestāde (piemēram, tirgus pētījums par piena produktu tirgus piesātinājumu);
- Studentu pētījumi diplomdarbu ietvaros (students pēta konkrētus uzņēmumus (visbiežāk tūrismā, IT, biznesa menedžmentā);
- Praktšu organizēšana studentiem.

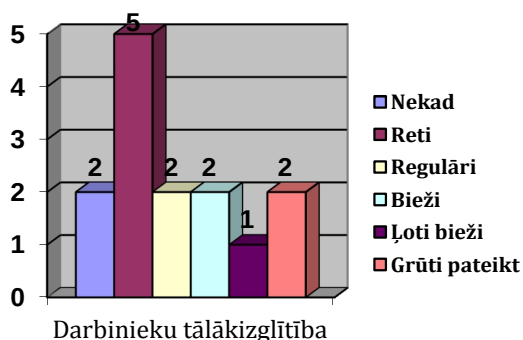
Atsevišķi pētnieki minējuši jau ilgstošu sadarbības pieredzi. Piemēram, Zemkopības institūta pētnieks sadarbojas ar uzņēmējiem valstī, veicot ārpussakņu mēslošanas metožu izpēti un sistēmu ierīkošanu (piemēram, ar SIA „Latagra”). Rēzeknes augstskolas Vides tehnoloģiju pārneses kontaktpunkts palīdz izgatavot prototipus ražojošiem uzņēmumiem.

Pastāv arī starptautiska sadarbība (piemēram, uzņēmumam AXON (Francija) ir ražotne Latgalē, kura veic pasākumus jaunu produktu izstrādei un ieviešanai ražošanā. Pētniecības pakalpojuma sniedzējs ir biedrība „Latgales aparātbūves tehnoloģiskais centrs”, kurš nodrošina nepieciešamo kvalitāti, iekārtas un pakalpojumu tepat Latgalē (Rēzeknē) un AXON tie nav jāpasūta Francijā vai citur Eiropā.

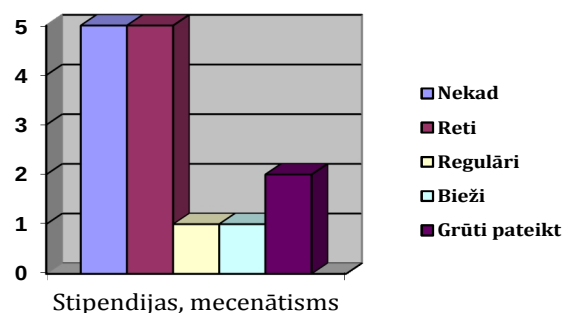
Pētījuma respondenti praktiski nav saistīti ar pētījumu projektu finansēšanu vai līdzdalību uzņēmēju uzsātajos pētījumu projektos.

49.attēls: Pētījumu finansēšana, līdzdalība pētījumu projektos

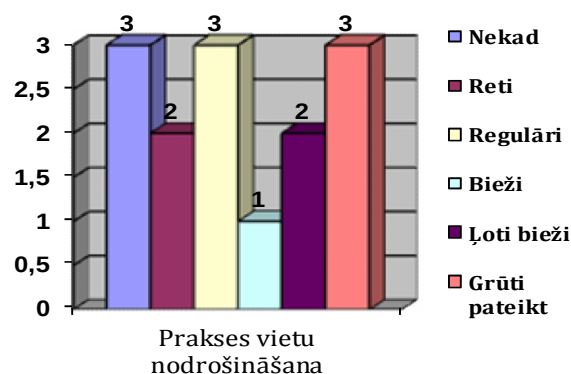
50.attēls: Darbinieku tālākizglītība

51.attēls: Stipendijas, mecenātisms

Intervētie respondenti reti ir bijuši saistīti ar uzņēmumu darbinieku tālākizglītības pakalpojumu sniegšanu. Respondenti praktiski nav saskārušies ar stipendiju piešķiršanas vai mecenātisma pasākumiem, kas būtu uzņēmēju un augstskolu (studentu) sadarbības veids.

52.attēls. Praktēsu vietu nodrošināšana

Respondentu atbildes saistībā ar prakses vietu nodrošināšanu studentiem atspoguļoja divu veidu atziņas – prakses vietas pašā izglītības un/vai pētniecības iestādē, un prakses vietu organizēšana augstskolas studentiem pie vietējiem uzņēmējiem. Vairāku izglītības iestāžu mērķi, funkcijas un darbība ne vienmēr var nodrošināt stažēšanos un praktikanšu darbu. Turpretim izglītības iestāžu pārstāvji komentēja, ka pastāv ļoti laba sadarbība ar uzņēmējiem, kuri nodrošina prakses vietas studentiem.

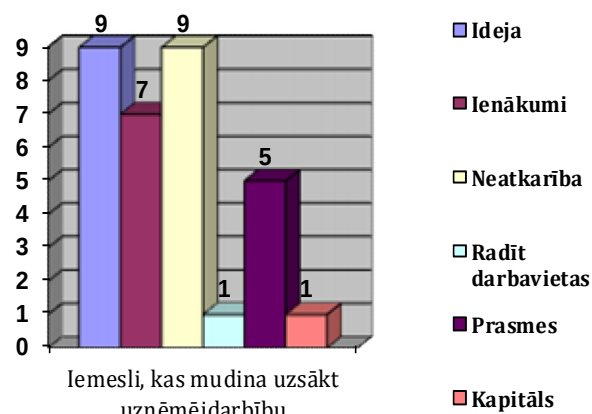
Utenas koledžai, piemēram, ir noslēgti aptuveni 300 sadarbības līgumi ar Lietuvas uzņēmējiem, kuri regulāri nodrošina prakses vietas koledžas studentiem.

Analizējot sniegtās atbildes uz jautājumu - kas pēc respondentu viedokļa mudina uzsākt uzņēmējdarbību, var secināt, ka visa pamatā ir laba ideja. Pārējās biežāk minētās atbildes ir saistītas ar personīgo prasmju, ambīciju pārbaudi un vēlmi gūt ienākumus, kas ļaus atpelnīt ieguldīto sākuma kapitālu. 13% respondentu uzskata, ka viens no svarīgākajiem iemesliem ir savu prasmju pārbaude. Retāk tiek minēts variants, ka tiek radītas jaunas darbavietas un starta kapitāla pieejamība.

Pētnieku un uzņēmēju viedokļi par nozīmīgākajiem uzņēmējdarbības uzsākšanas iemesliem ir līdzīgi. Arī uzņēmēji uzskata, ka nozīmīgākā motivācija rodas no labas biznesa idejas, otrajā vietā minot iespēju gūt lielākus ienākumus. Tomēr pētnieki neatkarības, personīgās brīvības un pašnoteikšanās vajadzību (kas uzņēmēju aptaujā ierindojas trešajā vietā) izvirza augstāk nekā iespēju gūt lielākus ienākumus.

Atbildot uz jautājumu par uzņēmējdarbības uzsākšanas kavēkļiem Latgales/Utenas reģionā, pētnieku piedāvātie varianti ir dažādi, tāpēc zemāk atspoguļots to kopsavilkums, sākot ar biežāk minēto un noslēdzot ar retāk minēto:

1. Ekonomiskā situācija valstī (ja būtu kopējais pieprasījums, rastos arī idejas un mazinātos bailes riskēt, atrastos arī finansiālais atbalsts)

2. Nav uzņēmības uzsākt uzņēmējdarbību
3. Nav finansiāla atbalsta
4. Sarežģītas administratīvās procedūras
5. Bailes riskēt, ka var ciest neveiksmi, bankrotēt
6. Trūkst zināšanu un prasmju par to kā uzsākt un attīstīt savu biznesu.

53.attēls. Kuri no minētajiem iemesliem, Jūsaprāt, mudina cilvēkus uzsākt uzņēmējdarbību?

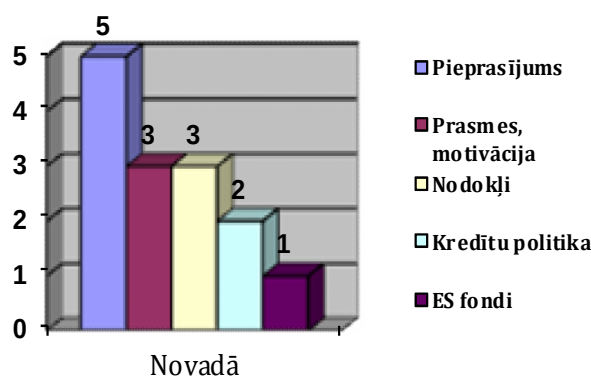
Šajā jautājumā uzņēmēju viedokļi diezgan krasi atšķiras no pētnieku viedokļa, jo uzņēmēji kā nopietnāko biznesa uzsākšanas kavēkli minējuši bailes riskēt, ka var ciest neveiksmi, bankrotēt, otrajā vietā ierindojot finansiāla atbalsta trūkumu, trešajā vietā - ekonomisko situāciju valstī. Uzņēmības trūkums uzņēmēju aptaujā pēc svarīguma pakāpes minēts tikai kā ceturtais iemesls.

Atsevišķi Latvijas pētnieki norādīja uz nesakārtoto uzņēmējdarbības vidi, proti, neefektīvu infrastruktūru - viss koncentrējas Rīgā, kā arī valsts sociālās garantijas bezdarbniekiem ir pārāk labas salīdzinājumā ar strādājošajiem un nemotivē neko mainīt.

Atbildot uz jautājumu - kas ir galvenie iemesli, kas kavē uzņēmējdarbības attīstību Latgales/Utenas reģionā, respondentu viedokļi sadalījās atkarībā no tā, vai tika raksturota situāciju novadā, reģionā, valstī vai pierobežā.

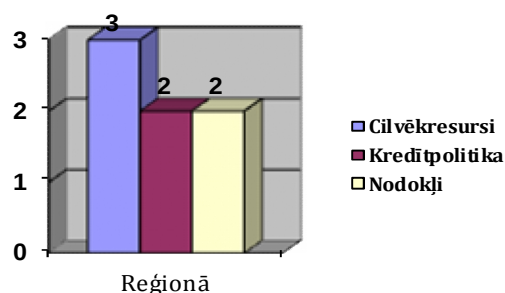
54.attēls.

Kas kavē uzņēmējdarbības attīstību Latgales/Utenas reģionā?

Kā būtiskāko faktoru, kas kavē uzņēmējdarbības attīstību novadā, pētnieki min pieprasījuma samazināšanos, kas saistīta ar ekonomisko krīzi, cilvēku pirktspējas samazināšanos. Nākamais faktors ir cilvēkresursu darba prasmju, uzņēmības un motivācijas trūkums. Uzņēmējiem visbūtiskākais attīstības kavēklis minēts pieprasījuma samazināšanās.

Raksturojot **situāciju reģionos**, pētnieku atbildes bija krietni dažādākas. Kā biežāk minētās var uzskaitīt: cilvēkresursu darba prasmju, uzņēmības, motivācijas trūkums; kredītu saņemšanas problēmas attīstības projektu īstenošanai; augstas nodokļu likmes. Pārējās atbildes tika minētas atsevišķi pa vienai: pašu līdzfinansējuma trūkums ES fondu projektiem; komunikācijas (t.sk. valodas) problēmas; spēcīga konkurence, pieprasījuma samazināšanās.

55.attēls. Kas kavē uzņēmējdarbības attīstību Latgales/Utenas reģionā?

Valstī respondenti kā pirmo uzrādīja - augstas nodokļu likmes un otrajā vietā ierindoja kā biežāk minēto atbildžu variantu - cilvēkresursu darba prasmju, uzņēmības, motivācijas trūkumu.

Pārrobežu līmenī gan latviešu, gan lietuviešu pētnieki kā būtiskāko min komunikācijas problēmas un pieprasījuma samazināšanos. Interesanti, ka uzņēmēji komunikācijas (t.sk. valodas) problēmas min tikai pirmspēdējā (devītajā) vietā pēc nozīmīguma.

Visi 14 aptaujātie pētnieki izteica savu viedokli arī par augstskolu absolventiem. Viņu sniegtās atbildes kopumā pārliecinoši par labu jaunajiem speciālistiem. Lielākā daļa augstskolu un pētniecības centru pārstāvji, novērtējot zināmos absolventus, viņu **sagatavotību darba tirgum** kopumā vērtē „Drīzāk laba sagatavotība”, 8 respondenti (57%) uzrādījuši pat atbildi „Ļoti laba sagatavotība”. Aptaujāto uzņēmēju vidū tikai 6% respondentu atzinuši, ka viņiem zināmo absolventu sagatavotība darba tirgum (novada, reģiona, valsts un pārrobežu līmenī) ir ļoti laba. Jāmin arī, ka pētniekiem bija grūti izteikt savu viedokli par absolventu sagatavotību pārrobežas teritorijā, tāpēc biežāk minētā atbilde bija „Grūti pateikt”, bet tad sekoja „Drīzāk laba sagatavotība”.

Atbildot uz jautājumu - kādos **inovāciju veidos**, jomās un nozarēs Jūs (Jūsu iestāde) esat vairāk interesēts, respondenti sniedz šādas atbildes:

- Inovatīvo produktu apstrādes rūpniecībā
- Jaunu tehnoloģiju ieviešanā pasniegšanas metodikā
- Vides tehnoloģijās- bezatkritumu saimniecība, resursu taupīšana, efektīva siltuma aprīte,
- Lauksaimniecības nozarē, agroķīmijā
- Sociālās inovācijās, kapacitātes paaugstināšanā visās tautsaimniecības nozarēs
- Praktiska rakstura sadarbībā starp uzņēmējiem un augstākajām izglītības iestādēm
- IT tehnoloģiju ieviešanā darba efektivitātes uzlabošanai.

Aptaujāto **pētnieku darba rezultāti**, kuri līdz šim izmantoti uzņēmējdarbībā ir:

- Prototipi – apstrādes rūpniecība
- Rezultāti no ārpussakņu mēslošanas izmēģinājumiem
- Kvalificēti speciālisti
- Sniegtie grāmatvedības pakalpojumi un konsultācijas, pētnieciskie pakalpojumi
- Studentu pētniecisko darbu, diplomdarbu zinātniskā vadība

Ieteikumi, uzlabojumi, kuri pēc pētnieku domām ir nepieciešami studiju procesā, lai veicinātu jauniešu uzņēmējdarbības aktivitāti un inovāciju aktivitāti:

- Sabiedriskās aktivitātes ārpus formālajam studiju procesam (NVO u.c.), bet vienlaicīgi nepieciešams studentus uzraudzīt, lai viņu darbošanās novestu pie kāda mērķa. Tādā veidā students var dabūt arī praktisku pieredzi, ko ierakstīt CV kā darba pieredzi, ko vēlāk novērtēs darba devējs.
- Labās prakses piemērs: LU debašu klubs (piem, pieredze dalībai TV studijā „Sastrēgumstunda”)
- Mācību uzņēmumi (kā vidusskolās) – arī augstskolās
- Apmēram 50 % lektori – nozares profesionāļi, un 50 %s augstskolu mācībspēki
- Studiju priekšmeti tādi kā E-komercija, Patentēšana, Inovāciju vadība jāiekļauj studiju programmās, kas sagatavo uzņēmējdarbības speciālistus.
- Pieredzes apmaiņa starp izglītības iestādēm, mācību ekskursijas, kas veicinātu jauniešu zinātkāri par uzņēmējdarbības vidi.
- Izglītības iestādēs jābūt modernai tehniskajai bāzei, jaunākajai literatūrai.
- Profesionālie konkursi.
- Studentu biznesa atbalsta centra izveidošana, kurš organizē studentu un uzņēmēju sadarbību.

Pētnieku atziņas par **jauno speciālistu stiprajām pusēm**: jaunie speciālisti uzreiz pēc augstākās izglītības iestādes absolvēšanas ir ambiciozi, atvērtāki visam jaunajam, „uzsūc” jaunās idejas, vairāk seko līdzī visam jaunajam pasaulē. Viņiem ir laba teorētiskā sagatavotība, lieto profesionālās, specializētās datorprogrammas. Līdzīgi domā arī uzņēmēji.

Pētnieku domas par **absolventu vājajām pusēm**: neliela vai vispār nekādas praktiskās pieredzes, zināšanu trūkums psiholoģijā, saskarsmē. Pietrūkst uzņēmības un motivācijas. Disciplīnas trūkums, neprot organizēt savu laiku. Jauno speciālistu motivācijas trūkums, kam iemesls visbiežāk ir - vecāku ietekme izvēloties profesiju, izglītības iestādi.

Visu pārstāvēto augstāko izglītības iestāžu pārstāvji apstiprināja studiju procesā ievēroto praktisko nodarbību un teorijas proporciju 50% pret 50%.

Atbildot uz jautājumu, kam jānodrošina pētnieku - uzņēmēju **sadarbības platforma**, pētnieku atbildes var iedalīt trijās grupās:

- valstij,

- universitātēm,
- biznesa centriem, biznesa inkubatoriem.

Populārākais atbilžu variants starp latviešu pētniekiem ir - universitātes, bet lietuviešu respondentu vidū ir - biznesa inkubatori. Lietuviešu pētnieku atbildēs dominēja uzskats, ka neko jaunu mākslīgi radīt nevajag, informāciju noteikti kādam ir jākontrolē un veiksmīgs piemērs ir efektīvi darbojošais Utenas Biznesa informācijas centrs.

Pētnieki identificējuši vairākas akadēmiskā sektora un uzņēmēju sadarbības šī brīža stiprās puses un **pozitīvas priekšrocības**: izglītības iestādes organizē seminārus, konferences, kuru ietvaros iepazīstina ar studentu praktiskajiem pētījumiem; organizē Ideju konkursus, kuru vērtēšanā piedalās uzņēmēji. Dažviet notiek praktiska informācijas apmaiņa. Pētnieki iesaka šādas **atbalsta formas** (materiālās un nemateriālās), lai veicinātu uzņēmumu inovatīvas darbības attīstību:

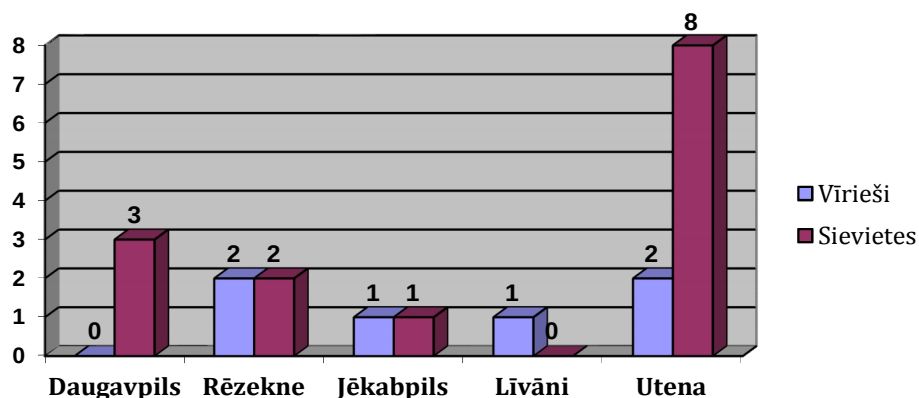
- Zināšanu pārneses pasākumi
- Līdzdalība pētījumu projektos
- Darbinieku tālākizglītība
- Darbinieku piesaiste no augstskolām
- Stipendijas, mecenātisms nelielos apmēros
- Prakses vietu nodrošināšana
- Līdzdalība studiju procesā
- Dalība augstskolas akreditācijas procesā
- Informatīvu semināru, diskusiju un konferenču organizēšana
- Konsultāciju sniegšana, piem., par tehnoloģiju pielāgošanu
- Jauno produktu izstrāde, produktu pilnveidošana (apstrādes rūpniecības jomā)
- Praktiska demonstrēšana (labāk vienreiz redzēt nekā 100 reizes dzirdēt).

FOKUSGRUPU DISKUSIJU REZULTĀTI

Fokusgrupu diskusijās bez 14 aptaujas dalībniekiem piedalījās vēl 6 pētnieki. Fokusgrupu diskusijas vadīja kvalificēts, konkrētā pētījuma uzdevumu veikšanai sagatavots **diskusiju moderators**: Mag.Biol. Ingrīda Veipa

56.attēls

Fokusgrupu diskusiju 20 dalībnieku dzīvesvietas un dzimuma sadalījums

Fokusgrupu diskusiju dalībnieki (t.sk. 14 pētnieki, kuri aizpildīja arī anketas):

Fokusgrupu diskusiju dalībnieki LATVIJĀ		Fokusgrupu diskusiju dalībnieki LIETUVĀ	
1. Ingrida Mārāne (<i>Biznesa augstskola Turība, Jēkabpils filiāle</i>)	1. fokusgrupu diskusija (Jēkabpilī)	1. Vitalija Bartuševičiene (<i>Utenas koledža</i>)	4.fokusgrupu diskusija
2. Aivars Jermušs (<i>Zemkopības zinātnes institūts</i>)		2. Rūta Jurgeloniene (<i>Utenas koledža</i>)	
3. Roberts Glaudiņš (<i>Jēkabpils Agrobiznesa koledža</i>)		3. Gintauts Bužinskis (<i>Utenas koledža</i>)	
4. Māris Igavens (<i>Biedrība "Latgales aparāt būves tehnoloģiskais centrs"</i>)	2. fokusgrupu diskusija (Rēzeknē)	4. Raimunds Čepuks (<i>Utenas koledža</i>)	
5. Einārs Ulnicāns (<i>Rēzeknes Augstskola, Reģionālistikas zinātniskais institūts (REGI)</i>)		5. Gitana Valukoniene (<i>Utenas koledža</i>)	
6. Iveta Mietule (<i>Rēzeknes Augstskola</i>)		6. Jūrate Aksomitiene (<i>Utenas koledža</i>)	
7. Ērika Teirumnieka (<i>Rēzeknes Augstskola, Vides Tehnoloģiju pārneses kontaktpunkts</i>)		7. Vaida Bartkute-Norkūniene (<i>Utenas koledža</i>)	
8. Alina Ostrovska (<i>Transporta un sakaru institūta Latgales filiāle</i>)	3.fokusgrupu diskusija (Daugavpilī)	8. Rima Žarskute (<i>Utenas koledža</i>)	
9. Viktorija Špilova (<i>Daugavpils Universitāte</i>)		9. Inga Kavaļauskiene (<i>Utenas koledža</i>)	
10. Vera Boroņenko (<i>Daugavpils Universitāte</i>)		10. Irina Šeršņova (<i>Utenas biznesa informācijas centrs</i>)	

Apkopojot fokusgrupu diskusiju laikā izteiktos 20 pētnieku viedokļus, identificēti vairāki **problēmu risinājumi** starp-sektoru sadarbības uzlabošanai. **Latvijas pētnieku** ieteikumi galvenokārt saistīti ar šādiem aspektiem:

- Kooperācija – kā papildinoša, katra uzņēmuma attīstību sekmējoša darba forma, kad viens uzņēmums veido savu produktu vai pakalpojumu (savā nišā) un citi saistītie uzņēmumi papildina, veicina un atbalsta šī „galvenā gala produkta vai pakalpojuma” izstrādi, t.i. klastera veida atbalsta formas (piem., ja kādā LATC pakalpojumā ir vajadzīga metāla griešana ar lāzeriekārtu, LATC to pasūta pie SIA „NOOK serviss”, un paši neplāno iegādāties šādu iekārtu, jo izveidota laba sadarbība);
- Praktiska informācijas apmaiņa, praktiska demonstrēšana („labāk vienreiz redzēt nekā 100 reizes dzirdēt”);
- Starptautiskas izstādes, kur redzamas jaunas idejas, citi mērogi;
- Mācīt caur spēlēšanos (kā bērniem) tieši tajā laikā, kad studentiem ir interese un tajās jomās, par kurām studentiem ir lielāka interese – jo ar prieku piedalīsies un mācīsies to, par ko būs reāla interese;
- Atsevišķa „Projektu daļa” augstskolā, kas nodarbojas ar praktiskās pieredzes veidošanu studentiem - praktiskās nodarbes, mācību uzņēmumi, tehniskās terminoloģijas papildus apguve, ārzemju pieredzes apguve;

- Regulāri jāveic studiju programmu iekšējā kontrole un analīze. Jāveic studentu, prakses vadītāju aptauja, kā arī absolventu - 1. un 2.gadā pēc absolvēšanas, lai noskaidrotu cik veiksmīgi ir iekļāvušies darba tirgū, vai kur tālāk turpina studēt.

Lietuvas pētnieki uzsvēruši tādus papildus risinājumus kā:

- Uzņēmējdarbības izglītība visos līmeņos (t.sk. jau vidusskolās);
- Jauniem darbiniekiem, uzsākot darba gaitas jaunā uzņēmumā, jāiziet adaptācijas periods līdz 6 mēnešiem. Šo periodu var samazināt, ja uzņēmējs ir pieņēmis lēmumu pieņemt jaunu darbinieku, jau kvalifikācijas prakses laikā praktikantu gatavo kā potenciālo darbinieku savam uzņēmumam. Līdz ar to ieguvēji ir abi- uzņēmējs iegūst kvalificētu un adaptējušos darbinieku, bet students iziet kvalifikācijas praksi un sagatavojas darba gaitām;
- Izglītības iestādēm, Biznesa informācijas centriem regulāri, bet ne uzbāzīgi atgādināt uzņēmējiem par piedāvātajām sadarbības iespējām. Varētu tikt izveidots reģistrs, tā saucamais „informācijas siets”, un atkarībā no informācijas pieejamības - tā tiktu novirzīta īstajai mērķauditorijai;
- Praktiķu piesaiste studiju procesam – lekcijām (piem., Utenas koledžas Tūrisma programmā ir pozitīva pieredze, kad lekciju vadīšanai piesaistīts Utenas Tūrisma informācijas centra vadītājs);
- Autoritāšu, personību nozīme izglītības procesā, informācijas sekmīgā pasniegšanā auditorijai (piemēram, Prof.Rimvīds Jasinavičs, kurš vada nodarbības studentiem un arī skolotājiem un pasniedzējiem par to, kā pasniegt uzņēmējdarbības izglītību, tieši ar savu personību (harizmu) spēj mainīt auditorijas viedokli par biznesa vides jautājumiem.) Šādas personības jāpiesaista studiju procesā;
- Augstskolu un Biznesa info centra kopīgi rīkoti informatīvi semināri, motivējošas un patiesi iedvesmojošas apmācības (piem. Prof. Rimvīda Jasinaviča vadītās), atvērtas vides radīšana, kad uzņēmējs jūtas gaidīts, novērtēts un jūt, ka augstskola vai BIC ir patiesi ieinteresēta palīdzēt; kopīga biznesa ideju bankas izveide; praktiķu piesaiste lekciju vadīšanai; atbalsts kopīgu pētniecības projektu pieteikumu dokumentācijas noformēšanai, projektu ieviešanai (t.s. papīrdarbam), kam bieži vien nav pietiekoši laika.

Izvērtējot pētnieku aptaujas un fokusgrupu diskusiju rezultātus, atklāti vēl citi svarīgi aspekti, t.sk.:

- Grūtības, kas saistītas ar augstākās izglītības atbilstību konkrēta reģiona vai novada taustaismniecības struktūrai, jo universitāte/augstskola negatavo speciālistus novadam vai reģionam, bet gatavo pēc profesijām (pēc profesiju klasifikatora). Nepieciešami papildus pasākumi, lai reģionos pētītu nepieciešamo speciālistu pieprasījumu, sagatavoto absolventu kvalifikācijas atbilstību attiecīgajiem uzņēmumiem, kuriem nepieciešami kvalificēti darbinieki;
- Cilvēkresursu darba prasmju, uzņēmības, motivācijas trūkums (t.s. „strukturālais bezdarbs”, bezdarbs pa profesijām, nepieciešamība pārstrukturizēties) – aspekti, kuru ietekmēšanai vajadzīgas kompleksas programmas ar vairāku pušu (ne tikai uzņēmēji un augstskolas) iesaisti;
- Kvalificētu darbinieku apmācībā svarīga loma ir motivētam mācībspēkam, kas jāņem vērā nākotnē plānojot mācībspēku atalgojuma sistēmu.

Salīdzinot respondentu sniegtās atbildes par Latviju un Lietuvu, var secināt, ka domas sakrīt raksturojot iemeslus, kas kavē uzņēmējdarbības attīstību. Pastāv vairāki draudi un uzņēmējdarbības vides attīstības kavēkļi, kas ir ārpus uzņēmēju un akadēmiskā sektora iestāžu kontroles:

- Kredītu saņemšanas problēmas attīstības projektu īstenošanai (Latgalē izpaužas vairāk nekā Utenas reģionā);
- Trūkst ātrās realizācijas ķēdes vietējai produkcijai (piemēram, LR likumā „Par pašvaldībām” minētas pašvaldību funkcijas saistībā ar vietējā tirgus organizēšanu, bet pašvaldības to nespēj/nevēlas pildīt - RIMI/MAXIMA vietā vajadzētu meklēt visus iespējamus veidus, lai atbalstītu vietējās produkcijas ražotājus un tirgotājus)
- Valdībai skaidri jādefinē attīstāmās, subsidējamās nozares (attieksme, prioritāšu noteikšana).

STUDIJU PROGRAMMU ANALĪZE

STUDIJU PROGRAMMU ANALĪZES TEHNISKĀ INFORMĀCIJA

Pētījuma veicējs	SIA „ArGaumi”
Pētījuma objekts	17 studiju programmas Latgales augstskolās 3 studiju programmas Utenas koledžā
Analīzes metodes	Statistikas datu un dokumentu analīze Tiešās intervijas, telefon-intervijas ar programmu direktoriem, absolventiem, darba devējiem
Analizēto programmu izglītības tematiskās grupas	Humanitārās zinātnes un māksla: 1 Sociālās zinātnes, komerczinības un tiesības: 14 Inženierzinātnes, ražošana un būvniecība - 1 Veselības aprūpe un sociālā labklājība - 4
Analizēto programmu līmeņi	1. līmeņa profesionālās studiju programmas: 6 (Latvijā), 3 (Lietuvā) Akadēmiskā bakalaura studiju programmas: 2 Profesionālā bakalaura (2. līmeņa profesionālās) studiju programmas: 4 Maģistra studiju programmas: 5
Analizēto programmu tipi	Akadēmiskās programmas: 3 Profesionālā programmas: 17
Studiju programmu analīzes periods	01.05.2012. - 15.06.2012.

Zemāk sniegts katras programmas izvērtējums, to strukturējot trīs galvenajās daļās:

Studiju programmas īss apraksts

Studiju programmas satura analīze

Galvenie secinājumi un ieteikumi

57.attēls: Studiju programmu izvērtējuma kopsavilkuma struktūra

Izlasē iekļautas šādas studiju programmas:

1. Daugavpils Universitātes akadēmiskā bakalaura studiju programma „Austrumeiropas biznesa un kultūras sakari”
2. Daugavpils Universitātes akadēmiskā bakalaura studiju programma „Ekonomika”
3. Daugavpils Universitātes akadēmiskā maģistra studiju programma „Ekonomika”
4. Daugavpils Universitātes profesionālā maģistra studiju programma „Starpkultūru attiecības”
5. Daugavpils Universitātes profesionālā maģistra studiju programma „Uzņēmējdarbības vadība”

6. Daugavpils Universitātes profesionālā maģistra studiju programma „Sabiedrības un iestāžu vadība”
7. Jēkabpils Agrobiznesa koledžas 1.līmeņa profesionālā studiju programma „Komercedarbība (uzņēmējdarbība)”
8. Jēkabpils Agrobiznesa koledžas 1.līmeņa profesionālā studiju programma „Namu apsaimniekošana un pārvaldīšana”
9. Jēkabpils Agrobiznesa koledžas 1.līmeņa profesionālā studiju programma „Grāmatvedība un finanses”
10. Rēzeknes Augstskolas profesionālā maģistra studiju programma "Finanšu vadība”
11. Rēzeknes Augstskolas profesionālā bakalaura studiju programma "Uzņēmējdarbība”
12. Rīgas Tehniskās universitātes Daugavpils filiāles profesionālā bakalaura studiju programma „Mašīnu un aparātu būvniecība”
13. Transporta un Sakaru institūta Latgales filiāles profesionālā bakalaura studiju programma „Transporta un biznesa loģistika”
14. Rīgas Starptautiskās ekonomikas un biznesa administrācijas augstskolas Daugavpils filiāles profesionālā bakalaura studiju programma „Sabiedrisko attiecību un reklāmas menedžments”
15. Baltijas Starptautiskās akadēmijas Daugavpils filiāles 1.līmeņa profesionālā studiju programma „Mazā un vidējā biznesa vadība”
16. Daugavpils medicīnas koledžas 1. līmeņa profesionālā studiju programma „Sociālā rehabilitācija”
17. Latvijas Universitātes P.Stradiņa medicīnas koledžas Rēzeknes filiāles 1. līmeņa profesionālā studiju programma „Māszinības”
18. Utenas koledža 1. līmeņa profesionālā studiju programma „Jurisprudence”
19. Utenas koledža 1. līmeņa profesionālā studiju programma „Fizikālā terapija”
20. Utenas koledža 1. līmeņa profesionālā studiju programma „Māszinības”

Studiju programmu analīzes galvenie secinājumi un ieteikumi

Daugavpils Universitātes akadēmiskā bakalaura studiju programma „Austrumeiropas kultūras un biznesa sakari”

Galvenie secinājumi un ieteikumi:

- Akadēmiskā bakalaura studiju programma „Austrumeiropas kultūras un biznesa sakari” ir samērā unikāla programma, kas piedāvā iegūt starpdisciplināras zināšanas, prasmes un kompetences kulturoloģijā, socioloģijā un ekonomikā darbam kultūras un biznesa sakaru veidošanai Austrumeiropā.

Tāpēc, ka pirmie absolventi šajā programmā būs tikai 2011./2012. st.gadā, nav iespējams izvērtēt programmas pienesumu Latgales reģiona darba tirgum, kā arī sociālekonomiskai attīstībai un starptautiskiem sakariem. Tomēr potenciālie darba devēji atzinīgi novērtē programmas esamību un nepieciešamību.

- Programmai būtu vēlams pastiprināt „biznesa” daļu, gan piedāvājot plašāku ekonomikas un uzņēmējdarbības saturu, gan arī veidojot ciešāku saikni ar komersantiem kā potenciālajiem darba devējiem un akadēmisko pētījumu pasūtītājiem. Līdz ar to studentu veiktajiem pētījumiem (studiju darbiem, bakalaura darbiem) būtu jābūt vairāk orientētiem uz praktisku pielietojamību, kas palīdz risināt konkrētus sadarbības jautājumus, jaunu produktu attīstību u.tml.
- Uz doto brīdi, nozīmīgākā starptautiskās sadarbības daļa tiek balstīta uz tūrisma veicināšanu un ar to saistītu produktu radīšanu un popularizēšanu. Tāpēc būtu lietderīgi studiju programmas saturā iekļaut arī tādus studiju kursus, kā „Tūrisma pamati”, „Kultūrtūrisms”.
- Tāpat, ņemot vērā jaunākās tendences uzņēmējdarbībā un sakaru veidošanā, būtu jāpievērš uzmanība jaunāko IT apguvei, e-komercijas, inovāciju procesu vadības, radošo industriju un radošās uzņēmējdarbības pamatu apguvei.
- Lielāks vieslektoru īpatsvars, kā arī starptautiskas studentu prakses un lielāka mobilitāte studiju programmas ietvaros palīdzētu sekot līdzi kultūras un biznesa aktualitātēm Austrumeiropā, kā arī piešķirtu apgūtajām zināšanām praktisku pielietojamību.

Daugavpils Universitātes profesionālā maģistra studiju programma „Starpkultūru attiecības”

Galvenie secinājumi un ieteikumi:

- Lai gan studiju programma ir labi strukturēta atbilstoši profesijas „Sabiedrisko attiecību menedžeris” standartam, tomēr nav skaidrs piedāvājamais tvērums starpkultūru attiecībām (reģionālais, starpreģionālais, starptautiskais, globālais).
- Ja programma galvenokārt fokusējas uz starpkultūru attiecību menedžeru sagatavošanu izglītības un sociālās sfēras organizācijām, respektīvi valsts un pašvaldību budžeta iestādēm, un plašsaziņas līdzekļiem, tad lielākie uzsvāri ir liekami uz starpkultūru attiecību jautājumu risināšanu reģiona ietvaros, tai skaitā īstenojot integrācijas politiku, kurai tiek pievērsta lielāka loma arī nacionālā līmenī, iekļaujot starpkultūru mijiedarbības jautājumus Nacionālajā attīstības plānā 2014-2020 gadam, līdz ar to paredzot resursus šo jautājumu risināšanai. Šajā gadījumā programmas saturs būtu papildināms ar studiju kursiem, kas veicina IT izmantošanu darbā ar dažādām iedzīvotāju grupām, tai skaitā palīdz attīstīt adekvātas komunikācijas prasmes attālināto pakalpojumu organizēšanā un sniegšanā.

- Izskatot iespējas piedāvāt profesiju „Starpkultūru attiecību menedžeris” komercstruktūrām, jārēķinās ar Latgales reģiona tautsaimniecības struktūru, respektīvi lielo pašnodarbināto un individuālo komersantu skaitu, kas pašreiz nedarbojas uz starptautiskiem tirgiem, kā arī reti piesaista citus cilvēkus savai komercdarbībai. Tātad Latgales reģionam šai profesijai nevarētu būt plašs pieprasījums un programma varētu orientēties uz starpkultūru attiecību kā ārpakalpojuma attīstību vai arī attīstīt sadarbību ar mazajiem, vidējiem un lielajiem komersantiem, kas plāno darboties uz ārējiem tirgiem. Tādā gadījumā bez jau piedāvātajiem uz uzņēmējdarbību orientētajiem studiju kursiem, programmā būtu iekļaujami studiju kursi, kas paplašina studējošā izpratni par reģionam nozīmīgajām eksportspējīgajām nozarēm, respektīvi, mežsaimniecība, pārtikas ražošana, apstrādes rūpniecība.
- Varētu izskatīt iespēju piedāvāt studiju programmu arī Utenas reģiona iedzīvotājiem, tomēr ir jāveic ekonomiskie aprēķini vai ieguldījumi studiju programmas pielāgošanai attaisnos ienākumus, kas tiek gūti no šādas programmas realizēšanas.
- Skatot uzņēmējdarbības attīstības tendences ilgtermiņā, kā arī veidojot saikni starp kultūru un uzņēmējdarbību, vērā ņemama arī nepieciešamība pievērst uzmanību studiju programmā radošo industriju, radošās uzņēmējdarbības jautājumiem, kas Latgales reģionā ir ar savu multikulturālo potenciālu, bet joprojām neaizpildīta uzņēmējdarbības niša. Tāpēc speciālistu sagatavošana šajā jomā varētu dot pozitīvu pienesumu reģiona attīstībai ilgtermiņā.
- Ņemot vērā programmas internacionālo raksturu, būtu nepieciešams programmas satura dažādošanai un studentu redzesloka paplašināšanai vairāk piesaistīt vieslektorus, kā arī nodrošināt prakses iespējas dažādās kultūras vidēs.

Daugavpils Universitātes profesionālā maģistra studiju programma „Sabiedrības un iestāžu vadība”

Galvenie secinājumi un ieteikumi:

- Valsts un pašvaldību budžeta iestāžu skaits reģionā ir salīdzinoši mazāks par komercsabiedrību, zemnieku un zvejnieku saimniecību skaitu, kā arī ir prognozējama valsts un pašvaldības pakalpojumu optimizācija, ieviešot attālinātos pakalpojumus, vienas pieturas aģentūras u.tml., tāpēc pastāv iespēja, ka studiju programma esošā studiju kursu piedāvājumā var zaudēt savu aktualitāti un nepieciešamību. Kā objektīvi signāli tam var būt arī studējošo skaita samazināšanās pēdējos gados.
- Studiju programmas saturā būtu vēlams iekļaut tādus studiju kursus, kas var palīdzēt studentiem – iestāžu un uzņēmumu vadītājiem iegūt zināšanas jaunu produktu radīšanā ar augstāku pievienoto vērtību gan izmantojot inovatīvus produktus un pieejas, gan izmantojot dažādas IT, tai skaitā, piedāvājot studiju kursus, kas būs nepieciešami organizējot attālināto darbu, e-pakalpojumu sniegšanu iedzīvotājiem.
- Lielākā daļa Latgales ekonomiski aktīvo iedzīvotāju ir pašnodarbinātās personas vai individuālie komersanti, savukārt uzņēmēju aptaujas parāda, ka aktuālākās vajadzības ir palielināt pārdošanas apjomus, ieiet jaunos ārvalstu tirgos, uzlabot produkta/servisa kvalitāti u.tml., līdz ar to nozīmīga loma ir paredzama komersantu sadarbības jeb kooperācijas jautājumu risināšanai, gan veidojot reģionālos klasterus (t.i. komersanti nodrošina viens otru ar izejvielām, kuru savienošana rezultātā rodas jauni produkti un pakalpojumi ar augstu pievienoto vērtību). Šādi aspekti būtu iekļaujami arī studiju programmas saturā.
- Plānošanas periodā no 2014.līdz 2020.gadam liela uzmanība tiek pievērsta publiskā sektora aktīvākai sadarbībai ar privāto sektoru, t.sk., nodrošinot potenciālos un esošos komersantus ar dažādiem atbalsta instrumentiem arī pašvaldību līmenī, tad studiju

programma varētu piedāvāt studiju kursus, kas valsts un pašvaldību iestāžu speciālistiem palīdz labāk apgūt uzņēmējdarbības vidi, tādā veidā spējot labāk identificēt un attīstīt publiskā un privātā sektora sadarbību.

- Ņemot vērā to, ka Utenas reģiona iedzīvotājiem netiek piedāvāt iegūt augstāko izglītību reģiona ietvaros, var izskatīt iespējas ka Daugavpils Universitāte piedāvā studiju iespējas šī reģiona iedzīvotājiem. Taču, lai izstrādātu šādu piedāvājumu, ir jāveic ekonomiskie aprēķini, kas tiek saistīti ar studiju kursu pielāgošanu Utenas reģiona iedzīvotāju vajadzībām, t.sk., studiju kursu pasniegšanas valodas jautājumu risināšana (piemēram, studijas ar sinhrono tulkojumu).
- Studiju programma, kas nodrošina profesionāla maģistra grāda apguvi, ir cieši sasaistāma ar esošo praktisko pieredzi valsts un pašvaldību pārvaldē, komercuzņēmumu vadībā, tāpēc studiju programmas apguvei būtu piesaistāms lielāks skaits vieslektoru, kas ir veiksmīgi uzņēmumu un iestāžu vadītāji un var nodot savu praktisko pieredzi studējošajiem.

Daugavpils Universitātes Akadēmiskā bakalaura studiju programma „Ekonomika”

Galvenie secinājumi un ieteikumi:

- Studiju programma veidota tieši ar mērķi sagatavot speciālistus reģionam. Studiju procesā ir izdalīts atsevišķs studiju priekšmets „Reģionālā ekonomika”.
- Lai arī programma ir akadēmiska pēc savas būtības, būtu nepieciešams palielināt prakses īpatsvaru, tādējādi tiks sagatavoti darba tirgum atbilstoši speciālisti, kuriem ir saikne ar tirgus mainīgajām prasībām. Akadēmiskās zināšanas noteikti jāapvieno ar zināšanu praktisko pielietojumu studiju procesa ietvaros.
- Vēlams papildināt studiju priekšmetus ekonometrija, darba ekonomika, iekļaujot jaunākos datus par tendencēm Latvijā.
- Lai veicinātu ražošanas jomas attīstību Latgalē, programmas saturu ieteicams papildināt ar priekšmetiem, kas saistīti ar ražošanas aspektiem, piemēram, produkta idejas izstrāde ražošanai, jauno tehnoloģiju nodrošinājums ražošanas inženieriem (virtuālā realitāte, ātrā prototipēšana), ražošanas process, produkta dizaina un ražošanas ilgtspējas nodrošināšana
- Programmā ieteicams iekļaut inovāciju rosinošus, mūsdienu ražošanā (it sevišķi tehniskajās nozarēs) aktuālus jautājumus, t.sk. par stratēģisku pieeju mūsdienīgu tehnoloģiju pielietošanā, par šo tehnoloģiju ietekmi uz uzņēmumu attīstību un ekonomiku kopumā. Būtu vērtīgi studentiem sniegt pamata informāciju un piemērus radošai jaunāko tehnoloģiju, programmatūru un instrumentu pielietošanai biznesa projektu plānošanā, produktu uzlabošanā, izvērtējot cenu un ražošanas izmaksas, ražošanas procesu organizatorisko un vadības metožu pilnveidošanā.

Daugavpils Universitātes akadēmiskā maģistra studiju programma „Ekonomika”

Galvenie secinājumi un ieteikumi:

- Ieteicams iekļaut studiju kursu, kura ietvaros veicinātu studentus piedāvāt inovatīvas biznesa idejas. Latgales reģions ir tas, kur ir nepieciešams īpaši piedomāt pie jaunu un inovatīvu biznesa ideju realizēšanu uzņēmējdarbībā, lai mazinātu bezdarba līmeni, kas ir Latgales reģionā ir salīdzinoši lielāks nekā citos. Uzņēmējdarbības attīstība, darba vietas piesaistīs jaunos speciālistus palikt Latgalē un sekmēt šī reģiona tautsaimniecību, tādējādi veicinot kopīgo Latvijas ekonomikas izaugsmi.

- Maģistru studiju process nav iedomājams bez zinātniski pētnieciskā darba. Būtu ieteicams organizēt uzskaiti, kura parādītu, cik bieži un kādā apjomā studenti un pasniedzēji izmanto bibliotēku un lasītavu. Lasītavā varētu būt plašāks maģistra līmenim atbilstošas periodikas klāsts, t. sk., ārzemju augstskolu zinātniskie raksti. Materiāli tehniskās bāzes pilnveidošanas iespējas varētu būt saistītas arī ar intraneta paplašinātu pielietojumu mācību procesā.
- Aptaujas dati uzrāda, ka darba devēji (70%) vēlas, lai maģistri vairāk apgūst profesijai nepieciešamās praktiskās zināšanas.
- Palielināt vieslektoru skaitu, kā arī veltīt vairāk uzmanības teorētiskā materiāla saiknei ar praktisko pētniecisko darbību.
- Nepieciešama mērķtiecīgāka igstpējīgas attīstības aspektu iekļaušana programmā – kā savstarpēji ietekmējas ekonomiskā, sociālā un dabas vide, mūsdienīgo ražošanas tehnoloģiju ietekme uz vidi, risku izvērtējums.
- Ņemot vērā, ka Latgales reģiona tautsaimniecības struktūru galvenokārt pārstāv mazie un mikrouzņēmumi. Ieteicams apsvērt kooperācijas iespēju, sadarbības tīklu un ārpakalpojumu izmantošanas iespēju plašāku apskatu.

Daugavpils Universitātes profesionālā maģistra studiju programma „Uzņēmējdarbības vadība”

Galvenie secinājumi un ieteikumi:

- Latgales reģiona tautsaimniecības situāciju var būtiski uzlabot, pilnveidojot cilvēkresursu vadības sistēmu, ko savukārt var nodrošināt, paaugstinot personāla vadītāju kompetences. Daugavpils Universitātē Sociālo zinātņu fakultātes Ekonomikas katedrā izstrādātā profesionālās augstākās izglītības maģistra studiju programma “Uzņēmējdarbības vadība” paredz sniegt zināšanas, kas nepieciešamas uzņēmumu un iestāžu vadībai un attīstībai. Programmas apguve sekmē mazo un vidējo uzņēmumu cilvēkresursu attīstību, un tas, savukārt, ietekmēs uzņēmumu konkurētspēju Latvijā un pasaulē, kā arī jaunu uzņēmumu dibināšanu.
- Pozitīvi vērtējami studiju priekšmeti, kas veicina inovāciju ieviešanu uzņēmējdarbībā, piemēram, studiju priekšmets „Inovātīvās metodes uzņēmējdarbībā”.
- Konkrētās studiju programmas nepieciešamību apstiprina darba devēju sniegtās atbildes aptaujās. Viņi uzskata, ka viņu darbiniekiem būtu nepieciešams paaugstināt profesionālo kvalifikāciju, apgūstot Daugavpils Universitātes piedāvāto maģistra studiju programmu, taču atzīmē arī plašāku praktisko zināšanu un iemaņu, reālāka skatījuma nepieciešamību.
- Studiju programmā 26% no kopējās apmācības ir izdalīta kvalifikācijas praksei, kas vērtējams atzinīgi, jo profesionālās maģistra studijas nepieciešams apgūt, vērojot uzņēmējdarbības procesus praktiski, veicot uzņēmējdarbības analīzi.

Rēzeknes augstskolas 2. līmeņa profesionālās augstākās izglītības maģistra studiju programma “Finanšu vadība”

Galvenie secinājumi un ieteikumi:

- Veiktās aptaujas starp absolventiem, sniedz respondentu apmierinātības augstu pakāpi. Respondenti norāda, ka ieteiktu arī citiem šo studiju programmu. Tas ļauj domāt, ka absolventi veiksmīgi iekļaujas darba tirgū un ir konkurētspējīgi tieši apgūto zināšanu dēļ.

- Ieteicams pieaicināt lektorus praktiķus, lai nezaudētu saikni ar darba tirgu. Atsaucoties uz informāciju no studiju programmas realizētājiem, secinām, ka praktiķi ir piesaistīti šajā studiju programmā un viņi ir vēlētu lektoru statusā.
- Ieteicams iekļaut praktikumu- praksi, kas ļautu studentiem teorētiskās zināšanas pielietot modelējot dažādas uzņēmējdarbības situācijas.

Rēzeknes augstskolas 2. līmeņa profesionālā bakalaura studiju programma “Uzņēmējdarbība”

Galvenie secinājumi un ieteikumi:

- Pozitīvs rādītājs ir tas, ka absolventi (70%) paliek strādāt specialitātē tieši Latgales reģionā.
- Veiktā absolventu aptauja rāda, ka iegūtais diploms palīdzēja atrast darbu 45.54% absolventu, 54.46% atrast darbu tas tomēr nepalīdzēja. Tikai 25.74% strādā specialitātē, kuru apguva studijās (74.26% nestrādā savā speciālitātē). Ieteicams rīkot izpēti, lai noskaidrotu cēloņus šādai situācijai.
- Ieteicams piesaistīt vairāk lektorus praktiķus.
- Ieteicams plānot materiāli tehniskā nodrošinājuma uzlabošanu, jo 36.27% aptaujāto studentu norādīja, ka atbilst daļēji un viens respondents sniedz atbildi - nemaz neatbilst.
- Lai augstskolas un uzņēmumu sadarbība kļūtu par divu atšķirīgu „kultūru” savstarpēju atbalstu kopēju mērķu sasniegšanai, ieteicams vairāk popularizēt abu pušu veiksmīgas sadarbības piemērus gan Latvijā, gan Eiropā. Ieteicams popularizēt un izmantot ES programmas, kas ir izstrādātas partnerattiecību veidošanai, ir mērķētas uz sadarbību konkrētās jomās, piemēram, pētnieku vai studentu mobilitāti.
- Būtu nepieciešams izvērst pastāvošās un iespējamās sadarbības formas ar uzņēmumiem, piemēram, konferences, stažēšanās, individuāli un daudzdisciplināri grupu projekti. Biznesa inkubatori nodrošina pielāgotu atbalstu augstskolu studentiem un mācībspēkiem, kas formulē konkrētas idejas jauniem uzņēmējdarbības projektiem (start-up, spin-off uzņēmumiem). Visām šīm darbībām būtu jābūt pieejamām studentiem jau uzsākot studijas, tās ieteicams rūpīgi integrēt studiju programmā.

Rīgas Starptautiskās ekonomikas un biznesa administrācijas augstskolas Daugavpils filiāles profesionālā bakalaura studiju programma „Sabiedrisko attiecību un reklāmas menedžments”

Galvenie secinājumi un ieteikumi:

- Konkrētā studiju programma šobrīd netiek realizēta nepietiekoša studentu skaita dēļ. Potenciālie studenti pēdējos gados tika novirzīti uzsākt studijas citās radniecīgās studiju programmās.
- Zemais studentu skaits programmā varētu būt saistīts ar Latgales reģiona uzņēmumu pašreizējo ekonomisko situāciju un „izdzīvošanas”-stratēģijas piemērošanu vairumā gadījumu. To grūti apvienot ar finansējuma novirzīšanu mārketinga aktivitātēm, reklāmai un uzņēmuma tēla mērķtiecīgai veidošanai. Kamēr nav pieejas papildus ārējam finansējumam, reklāmas un sabiedrisko attiecību pasākumi daļēji tiek atstāti novārtā.
- Ieteicams veikt Latgales reģiona uzņēmēju aptauju ar mērķi noskaidrot, kā Sabiedrisko attiecību un reklāmas menedžments var palīdzēt attīstīties viņu biznesam. Aptaujas rezultāti norādītu, vai šādi speciālisti nākotnē ir vajadzīgi, vai arī jāmaina studiju priekšmetu piedāvājums.

Rīgas Tehniskās universitātes Daugavpils filiāles profesionālā bakalaura studiju programma „Mašīnu un aparātu būvniecība”

Galvenie secinājumi un ieteikumi:

- Studenti studē Daugavpils filiālē pirmos divus kursus, trešo kursu un diplomu iegūst Rīgā. Vidēji 5 studenti pāriet uz trešo kursu studēt Rīgā. Grūti izsekot absolventu nodarbinātības rādītājiem, kā arī nevar spriest, vai darba attiecības uzsāktas Latgales reģionā.
- Iepazīstoties ar tautsaimniecības struktūru, var secināt, ka mehānikas inženieri Latgales reģionam ir vajadzīgi. Atzinīgi jāvērtē veiktie tirgus pētījumi, kuri pamato tirgus pieprasījumu pēc konkrētajiem speciālistiem tuvākajā nākotnē.
- Tiek uzrādīts tikai viens studiju priekšmets kā obligātais, kas integrējas ar uzņēmējdarbību: ekonomika. Ieteicams papildināt studiju priekšmetu skaitu, kurā apgūst inovāciju nozīmi uzņēmējdarbībā.
- Mašīnbūves un metālapstrādes nozares ekonomiskās attīstības tendences gan Latgales reģionā, gan Latvijā ir perspektīvas un daudzsoļošas. Nozarēs darbojas daudzi uzņēmumi, t.sk. vairāki „lielie spēlētāji” (piemēram, A/S “Daugavpils lokomotīvu remonta rūpnīca”), bet arī daudzi nelieli uzņēmumi. Lai veiksmīgi izmantotu nozares potenciālu, nepieciešama uzņēmumu klaster-veida kooperācija reģiona līmenī (arī valsts līmenī). Studiju programmā ieteicams ietvert vispārējos klasteru veidošanās un darbības principus.
- Paredzamās nozares nākotnes attīstības tendences kopumā rāda, ka nākotnē noteicošais vairs nebūs vienkārši produkts (mašīna vai aparāts), bet gan tajā papildus integrētā aparatūra un pakalpojumi - klienta vajadzībām pielāgoti risinājumi. Uzņēmumi kļūs arvien integrētāki ar saviem klientiem, lai varētu nodrošināt labākus vispārējos risinājumus viņu vajadzībām, t.sk. jūtamas klientu prasības pēc īsākiem pasūtījumu reakcijas laikiem (ātrākām piegādēm), ko iespējams nodrošināt ar automatizētu elastīgo ražošanas sistēmu palīdzību. Šos aspektus ieteicams ietvert studiju programmā.
- Bez tam uzņēmumu kompetencēm, esošo un nākotnes darbinieku prasmēm pilnībā jāatbilst jaunām kvalitātes prasībām nozarē, t.sk. gan uzņēmumiem, gan augstskolām jārēķinās ar lielākām investīcijām pētniecībā un attīstībā. Attīstīsies digitālā ražošana, palielinot IKT izmantošanu, robotikas attīstību. Studiju programmas apgūvē ieteicams lielākā mērā integrēt moderno tehnoloģiju izmantošanu – gan teorētisko zināšanu sniegšanu, gan iespēju robežās to praktisku pielietojšanu.
- Ņemot vērā to, ka mašīnbūve, aparātbūve un metālapstrāde ir arī viena no Utenas reģiona tautsaimniecības jomām, ieteicams izstrādāt un realizēt pārrobežu sadarbības, mobilitātes projektus.

Transporta un Sakaru institūta Latgales filiāles profesionālā bakalaura studiju programma „Transporta un biznesa loģistika”

Galvenie secinājumi un ieteikumi:

- Latgales reģionā tuvākajā laikā nepieciešamība pēc loģistikas speciālistiem nesamazināsies, tāpēc programmas aktualitāte nav apšaubāma.
- Programmā ir ļoti augsts vieslektoru īpatsvars - 92%, kas nodrošina praktisko aspektu pilnvērtīgu aptveršanu programmā, taču var radīt risku nenodrošināt kvalitatīvu kopējo studiju procesu. Ieteicams pārdomāt pamatlektoru piesaistes palielināšanu (iespēju robežās, par 10-20%).

- Pēdējos gados plānojot Latgales reģiona potenciālu transporta un loģistikas pakalpojumu jomā, aktualizēti vairāki loģistikas centru stratēģiskie varianti - piemēram, nelielu loģistikas centru attīstība rajonos, kas izvietoti pie Krievijas robežas un kuros ir stratēģiski automobiļu ceļi un dzelzceļi (šādi centri apkalpotu Krievijas kompānijas, kas tiecas atrasties ES, bet kurām tai pat laikā ir cieši sakari ar Krievijā esošajiem piegādātājiem un patērētājiem, kā arī ar vietējo rūpniecību), vai vidējo/lielo loģistikas centru attīstība liela ātruma koridoru TET-T tuvumā (ievērojamas investīcijas TET-T sistēmā ļaus nodrošināt reģionu ar nosacīti tuvu pieeju pie liela ātruma automobiļu ceļiem un dzelzceļa ar lielu caurlaides spēju caur sākotnējo transporta tīklu reģionos) – studiju programmā ieteicams likt nozīmīgu uzsvaru uz šāda veida reģionāliem aspektiem, stratēģisko plānu analīzi, veicinot un motivējot studnetus palikt reģionā un uzsākt savu uzņēmējdarbību.
- Atsevišķu uzsvaru ieteicams likt uz Daugavpils lidostas projektu un tā ietekmi uz plašāku pārvadājuma variantu izvēli Latgales reģionā un blakus esošo valstu pierobežas teritorijās (t.sk. Utenā), kas attiecīgi veicinās dažāda profila kompāniju veidošanos. Studiju procesā iespējams iekļaut praktiskas biznesa attīstības scenāriju spēles, kad studenti radoši vizualizē jauno situāciju, jaunu transporta un loģistikas pakalpojumu uzņēmumu veidošanos.

Daugavpils medicīnas koledžas 1. līmeņa profesionālā studiju programma „Sociālā rehabilitācija”

Galvenie secinājumi un ieteikumi:

- Izvērtējot izglītības programmas „Sociālā rehabilitācija” aktualitāti Latgales reģionā, programmas īstenošanas gaitu un efektivitāti Daugavpils medicīnas koledžā, izsekojot darbinieku kompetences paaugstināšanas līmenim, uzskatām, ka programma „Sociālā rehabilitācija” tiek īstenota kvalitatīvi, ka tās īstenošana studējošajiem nodrošina iespēju iegūt labas zināšanas un apgūt nepieciešamās prasmes darba pienākumu veikšanai sociālajā sfērā.
- Sakarā ar straujo sociālo pakalpojumu attīstību mūsu valstī un lielo darbinieku skaitu pirmspensijas vecumā, tuvākajos gados darbam Latgales novada sociālajās iestādēs būs nepieciešami kvalificēti speciālisti sociālās aprūpes un rehabilitācijas jomā.
- Lai nodrošinātu jauno speciālistu sekmīgu iekļaušanos dinamiskajā darba tirgū, būtiska ir sadarbība starp izglītotājiem un darba tirgus pārstāvjiem.
- Darba devēji, vērtējot studentu prasmes un iemaņas norāda uz nepieciešamību attīstīt iniciatīvu un lēmumu pieņemšanu kritiskās situācijās. Šobrīd darba tirgū ir nepieciešami sociālie rehabilitētāji, tāpēc darba devēji ir ļoti apmierināti ar to, ka koledža sagatavo kvalificētus speciālistus šajā nozarē. Darba devēji augsti novērtēja mācību procesu kopumā un studentu zināšanas, iemaņas un prasmes.
- Salīdzinot augstskolas studiju programmu „Sociālā rehabilitācija” ar ārvalstu studiju programmām Eiropā, redzams, ka Latvijas studiju programmā akcentēta prakses, vispārīgā izglītība un nozares studiju kursu sabalansētība kā veiksmīgas profesionālās darbības priekšnoteikums.
- Studenti norādījuši, ka studiju laikā vēlētos papildus apgūt kā izvēles priekšmetus angļu valodu, latviešu valodu – tas ir nozīmīgs ieteikums, jo sociālā rehabilitācija var kļūt par daļu no jaunu konkurētspējīgu uzņēmumu biznesa idejām (t.sk. apvienojumā ar veselības tūrismu, aktīvo tūrismu, kultūrtūrismu, neformālās izglītības pakalpojumiem u.c.), kur mērķa tirgus būtu ne tikai Latvijas iedzīvotāji, bet citu valstu tūristi.
- Studiju procesā ieteicams palielināt dažādu mācību metožu pielietojumu, IKT pielietojumu, kā arī papildināt programmas saturu ar informāciju un piemēriem par veiksmīgu moderno tehnoloģiju pielietošanu pašā sociālās rehabilitācijas procesā.

- Lai novērstu atsevišķu studiju kursu sadrumstalotību un paaugstinātu absolventu kopējo konkurētspēju darba tirgū, ieteicams tos apvienot lielākos blokos (moduļos), tajos papildus integrējot tieši Latgales reģiona, pārrobežas teritorijas, kā arī starptautiska rakstura aspektus.

Baltijas Starptautiskās akadēmijas Daugavpils filiāles

1.līmeņa profesionālās augstākās izglītības studiju programma

„Mazā un vidēja biznesa vadība” darbam ar klientiem tūrisma jomā

Galvenie secinājumi un ieteikumi:

- Studiju programma Daugavpils filiālē tiek realizēta tikai 2 gadus, tāpēc grūti spriest cik viegli jaunie speciālisti iekļausies darba tirgū.
- Studiju priekšmeti ir integrēti tūrisma uzņēmējdarbības jomā.
- Ņemot vērā reģiona dabas resursu potenciālu, t.sk. neskartās dabas ainavas, šī potenciāla prasmīgai izmantošanai Latgales reģionā ir nepieciešami kvalificēti uzņēmējdarbības speciālisti tūrisma jomā - studiju programma ir aktuāla ne vien reģiona, bet arī pārrobežu līmenī.
- Ieteicams piesaistīt lektorus- praktiķus, lai veiksmīgāk sagatavotu speciālistus tieši reģionam.

Latvijas Universitātes P.Stradiņa medicīnas koledžas Rēzeknes filiāles 1. līmeņa profesionālā studiju programma „Māšzinības”

Galvenie secinājumi un ieteikumi:

- Par cik PSMK ir LU struktūrvienība, turpmāk sadarbībā ar Medicīnas fakultāti jāveido tālāka sadarbības stratēģija, plānojot gan kopīgus pētnieciskos projektus un konferences, gan vēl ciešāk integrējot 1.līmeņa profesionālās augstākās izglītības programmu „Māšzinības” ar turpmākām studijām bakalauratūrā.
- Salīdzinot LU P.Stradiņa medicīnas koledžas studiju programmu „Māšzinības” ar ārvalstu studiju programmām, vissvarīgākajā studiju programmas daļā – vispārējā ārstniecība un aprūpe, - ir vairāk kā 90% atbilstība starptautiskā ES studiju vidē veidotai programmai, kas nodrošina absolventu konkurētspēju ES darba tirgū. Salīdzinātajās studiju programmās praktiski vienoti iezīmējas arī fundamentālo zinātņu studiju kursi. Taču vērojama atšķirība speciālās ārstniecības un aprūpes studijuursos, kas pamatojas ar katras valsts likumdošanu un tirgus ekonomikas attīstības tendencēm. Realizējot studiju programmu ar studiju moduļu apguvi vienā no pamatspecialitātēm, koledžas absolventi iekļaujas vienotā izglītības sistēmā Eiropā.
- Koledžai ir ilggadēja sadarbības pieredze ar dažādām medicīnas izglītības iestādēm ES - Dānija, Igaunija, Zviedrija, Spānija, Bulgārija u.c. Tas ļauj analizēt dažādās pieejas mūsu specializācijas jomā, kas katrā valstī ir nedaudz diferencētas, pamatojoties uz likumdošanu, kas, savukārt, ietekmē studiju procesa organizāciju un studiju ilgumu.
- Perspektīvē paredzot E-veselības (veselības nozares efektivizācijas programma, izmantojot informācijas un komunikācijas tehnoloģiju līdzekļus) attīstību Latvijā un visā ES, ieteicams programmas saturā ietvert e-dokumentu aprites utml. jautājumus. E-veselība Eiropas Savienībā izvirzīta kā viens no galvenajiem instrumentiem veselības aprūpes kvalitātes, piekļuves un drošības veicināšanā. E-veselības programmas ieviešana uzlabos medicīniskā personāla darba efektivitāti, samazinās pacienta neierašanās gadījumus, samazinās gaidīšanas laiku uz ambulatoro aprūpi, optimizēs laboratorijas izmeklējumus, samazinās nozaudētos radioloģijas izmeklējumu rezultātus. Māsām ir

nozīmīga loma programmas ieviešanas procesā, t.sk. e-Veselībai ir izšķiroša nozīme arī starpvalstu veselības aprūpes uzlabošanā – jo tā nodrošina ātru informācijas piegādi par pacientu no vienas valsts medicīnas iestādes uz citas valsts medicīnas iestādi.

- Ņemot vērā Latvijas valsts veselības aprūpes nozares reformas, t.sk. „mazo slimnīcu” slēgšanu, aktuāls ir jautājums par savienojumiem (ceļiem, transporta sakariem) ar „lielajām slimnīcām”. Vērojama izteikta medicīniskās aprūpes un medicīniskās rehabilitācijas pakalpojumu nepietiekamība mazpilsētās un lauku teritorijās, t.sk. nepietiekoša mājas aprūpe. Ieteicams programmas saturā ietvert tēmas saistībā ar māsu mobilitātes palielināšanu, mobilo pakalpojumu sniegšanas attīstību, kas varētu būt viens no t.s. sociālās uzņēmējdarbības veidiem. Tas nozīmē arī lielāka uzņēmējdarbības kursu īpatsvara veidošanu programmā.

Jēkabpils Agrobiznesa koledžas 1.līmeņa profesionālās augstākās izglītības studiju programma „Grāmatvedība un finanses”

Galvenie secinājumi un ieteikumi:

- Konkrētā studiju programma ir pieprasīta darba tirgū. Absolventu un uzņēmēju aptaujas norāda uz programmas konkurētspēju.
- Ietverti studiju priekšmeti, kas atbilstoši profesijas standartam sniedz nepieciešamo integrāciju ar uzņēmējdarbību.
- Analizējot datus var secināt, ka ir izveidojusies sadarbība ar dažādu organizāciju pārstāvjiem, kas nostiprina saikni studentiem ar darba devējiem un sniedz reālo tirgus situāciju.
- Absolventu skaita samazinājums saistīts ar pieprasījuma samazināšanos nepilna laika studijās. Tas ir saistīts ar demogrāfiskajiem procesiem reģionā- gados jauni cilvēki meklē darbu Rīgā vai izbrauc no valsts. Dažādu organizāciju pārstāvji jau ieguvuši 1.līmeņa augstāko profesionālo izglītību JAK un tā kā pilsētā, novadā netiek radītas jaunas darbavietas, tad strādājošie savas tālākās studijas var turpināt citu augstāko izglītības iestāžu realizētajās studiju programmās.
- Ieteikums uzsākt realizēt 2.līmeņa augstākās profesionālās izglītības studiju programmu.
- Ieteicams programmā papildus iekļaut dažādu grāmatvedības datorprogrammu apguvi, jaunāko informāciju par grāmatvedības risinājumiem, kā arī biznesa inovācijas grāmatvedības ārpakalpojumu jomā, kas ir pierādījušies kā pieprasīti jautājumi no darba devēju un pašu jauno speciālistu puses.
- Lai veicinātu grāmatvežu pieredzes un informācijas apmaiņu savā starpā (jo bieži vien praktiskajā dzīvē ir nepieciešamība kādam piezvanīt un pārliecināties konkrētu jautājumu), ieteicams organizēt informatīvi izglītojošus neformālus sadarbības pasākumus ar jau pieredzējušiem grāmatvežiem.

Jēkabpils Agrobiznesa koledžas 1.līmeņa profesionālās augstākās izglītības studiju programma „Komercdarbība”

Galvenie secinājumi un ieteikumi:

- Studiju programma ir veidota tā, lai jaunais speciālists apgūtu visas nepieciešamās pamatprasmes un pamatzināšanas, kuras nepieciešamas pašam patstāvīgi uzsākot uzņēmējdarbību. Studiju programmā ietvertie studiju priekšmeti sniedz priekšstatu par uzņēmējdarbības vidi Latvijā.

- Kvalifikācijas prakse sniedz priekšstatu par uzņēmuma funkcionēšanu un teorijas saistību ar praksi.
- Studiju programmā ir iekļauti divi praktiskumi, kur studenti jau var modulēt dažādas problēmsituācijas un labāk sagatavoties kvalifikācijas praksei, darbam uzņēmumā.
- Uzņēmēju (kvalifikācijas prakšu vadītāju) aptaujas norāda uz studentu diezgan labu zināšanu līmeni, kā rezultātā piedāvā absolventiem palikt uzņēmumā uz patstāvīgu darba laiku.
- Lai veicinātu ražošanas jomas attīstību Latgalē, programmas saturu ieteicams papildināt ar priekšmetiem, kas saistīti ar ražošanas aspektiem, piemēram, produkta idejas izstrāde ražošanai, jauno tehnoloģiju nodrošinājums ražošanas inženieriem (virtuālā realitāte, ātrā prototipēšana), ražošanas process, produkta dizaina un ražošanas ilgtspējas nodrošināšana
- Ņemot vērā, ka Latgales reģiona tautsaimniecības struktūru galvenokārt pārstāv mazie un mikrouzņēmumi. Ieteicams apsvērt komersantu, nelielu komercsabiedrību, mikrouzņēmumu kooperācijas iespēju, sadarbības tīklu veidošanas iespēju, kā arī sadarbības ar ārpakalpojumu sniedzējiem iespēju plašāku apskatu, kas īpaši aktuāls Latgales reģiona tautsaimniecības struktūrai.

Jēkabpils Agrobiznesa koledžas 1.līmeņa profesionālās augstākās izglītības studiju programma „Namu pārvaldīšana”

Galvenie secinājumi un ieteikumi:

- Tā kā darba tirgus pieprasījums Namu pārvaldnieka profesijā pārsniedz piedāvājumu, tad šīs studiju programmas nepieciešamība nav apšaubāma ne reģionālā līmenī, ne valstiskā.
- Studiju programmas konkurētspēju pastiprina fakts, ka studiju programma tapa ciešā sadarbībā ar uzņēmējiem, darba devējiem. Studiju programmas tapšanas gaitā un kopš programmas realizācijas sākuma notiek divpusēja sadarbība ar darba devējiem, kuras rezultātā studiju programma tiek veidota atbilstoši namu apsaimniekotāju sabiedrību prasībām un ieteikumiem. Programmas realizācijas gaitā šī sadarbība turpinās, uzklusot darba devēju viedokli. Analizējot darbavietas, kurās strādā programmā studējošie, jāsecina, ka diezgan liela daļa no nepilna laika klātienē studentiem jau strādā namu apsaimniekotāju sabiedrībās.
- Viesdocētāju īpatsvars ir 38%, kas arī ir pozitīvs rādītājs, jo ir sadarbība ar praktiķiem.
- Programmas saturu un studiju procesu ieteicams maksimāli saistīt ar būvniecības nozari, tās attīstības tendencēm, jauninājumiem celtniecības materiālos, būvniecības procesos, jo Namu pārvaldnieka funkcijas un pienākumi pēc būtības ir būvniecības procesa noslēguma posms (Būvniecības iecere – Skiču projekts – Tehniskais projekts – (Energo audits) – Būvniecība – Ekspluatācija (t.sk. namu pārvaldīšana un apsaimniekošana); līdzīgi arī pie jebkura nama renovācijas projektiem. Ja speciālists nav lietas kursā par VISU procesu, viņš nespēj maksimālā kvalitātē veikt savus profesionālos pienākumus.

Utenas koledžas 1. līmeņa profesionālā studiju programma „Fizikālā terapija”

Galvenie secinājumi un ieteikumi:

- Demogrāfiskās izmaiņas, transportlīdzekļu skaita pieaugums un iedzīvotāju mazkustība, iedzīvotāju saslimstību struktūra nosaka medicīniskās rehabilitācijas pakalpojumu pieprasījuma pieaugumu Lietuvā ik gadu. Pieprasījums pēc medicīnas rehabilitācijas

pakalpojumu nosaka nepieciešamību pēc fizikālās terapijas speciālistiem, tāpēc šīs studiju programmas aktualitāte nav apšaubāma.

- Pozitīvi vērtējama ne tikai vispārējās izglītības priekšmetu, fundamentālo zinātņu un profesionālās kvalifikācijas priekšmetu, bet arī personības attīstības priekšmetu – piem., prasme strādāt komandā - iekļaušana studiju programmā. IKT prasmju un svešvalodu prasmju attīstība vērtējama kā būtiska programmas stiprā puse, kas absolventiem paver daudz plašākas darba iespējas reģionā un ārpus tā robežām, kā arī sadarbībā ar ārzemju uzņēmumiem Lietuvā.
- Ņemot vērā, ka vispārējās ekonomiskās situācijas uzlabošanās tik drīz nav paredzama (t.sk. esošajos nozares uzņēmumos un iestādēs finansiālo apsvērumu dēļ neradīsies pietiekoši daudz jaunas darba vietas, kur strādāt jaunajiem speciālistiem), ieteicams mainīt vai papildināt studiju programmas fokusu ar papildus kursiem, kas saistīti uzņēmējdarbības veicināšanu, pašnodarbinātības attīstību, kā arī ar inovācijas elementiem, kas veido fizikālās terapijas saikni ar citām nozarēm, piemēram, veselības tūrismu, aktīvas atpūtas pakalpojumiem, veselības veicināšanas izglītības pakalpojumiem. Tādējādi studiju programmas absolventam pavērsies jaunas iespējas uz savas uzņēmējdarbības attīstību privātajā sektorā.
- Lai veicinātu absolventu palikšanu Utenas reģionā (nevis došanos uz lielpilsētām vai izbraukšanu uz ārzemēm), programmas saturā ieteicams papildus iekļaut reģionāla rakstura mācību saturu. Piemēram, studentiem pieejamo izvēles pētījuma priekšmetu (pētniecisko tēmu) saraksta izstrādē, priekšlikumu iesniegšanā ieteicams vairāk iesaistīt reģiona uzņēmējus, iestādes (potenciālos darba devējus).
- Kaut arī jau šobrīd studenti un pasniedzēji piedalās mobilitātes programmās un projektos, to ieteicams darīt aktīvāk, t.sk. iespēju robežās integrējot studiju procesā kā obligātu sastāvdaļu. Tas nozīmē, ka jānodrošina kvalitatīva svešvalodu kursu apguve.

Utenas koledžas 1. līmeņa profesionālā studiju programma „Vispārējās prakses māszinības”

Galvenie secinājumi un ieteikumi:

- Kopumā programma atbilst reģiona specifikai un darba devēju prasībām.
- Studiju programmas pašnovērtējuma ziņojumos jau minētās vairākas paredzamās studiju kvalitātes uzlabošanas iespējas, t.sk. mērķtiecīgas pasniedzēju mācības (meistari, doktora grāds), piedalīšanās starptautiskajās programmās, projektos, starptautiskās fakultātes attīstība un studentu apmaiņas programmu izmantošana. Plānots arī sistematizēt un uzlabot sadarbību ar darba devējiem dažādos virzienos. Veselības aprūpes un rehabilitācijas nodaļa regulāri sazināties ar dažādām veselības aprūpes iestādēm, kuru darbība ir saistīta ar veselības aprūpi dažādos līmeņos (Utenas apgabala slimnīca, Utenas primārās veselības aprūpes centrs, Republikāniskā Viļņas Universitātes slimnīca, Utenas speciālā internātskola, paliatīvās aprūpes iestādes u.c.). Tas ļaus sagatavot un īstenot kopīgus projektus, studentiem praktizēt profesijā, iesniegt priekšlikumus par studiju programmas analīzi, māsām piedalīties kvalitatīva darba komisijās, veikt brīvprātīgo darbu – tādējādi ievērojami uzlabojot programmas pievilcību studentu acīs un sagatavoto speciālistu atbilstību.
- Attiecības ar darba devējiem tiek balstītas uz praksi savās organizācijās. Aptaupu rezultāti liecina, ka darba devēji parasti atzinīgi atsaucas par koledža apmācītajiem aprūpes speciālistiem, liekot īpašu uzsvāru uz to labajām un apmierinošajām praktiskajām prasmēm, komunikabilitāti.
- Tā kā Utenas reģionā (tāpat kā Latgales reģionā) vērojama medicīniskās aprūpes un medicīniskās rehabilitācijas pakalpojumu nepietiekamība lauku teritorijās, t.sk. nepietiekoša mājas aprūpe, ieteicams programmas saturā ietvert tēmas saistībā ar

māsu mobilitātes palielināšanu, mobilo pakalpojumu sniegšanu savas kompetences robežās, t.sk. koledža sadarbībā sociāliem partneriem varētu ieviest pilotprojektus mobilo brigāžu pakalpojumu sniegšanā, kas varētu būt viens no t.s. sociālās uzņēmējdarbības piemēriem.

Utenas koledžas 1. līmeņa profesionālā studiju programma „Tiesību zinības”

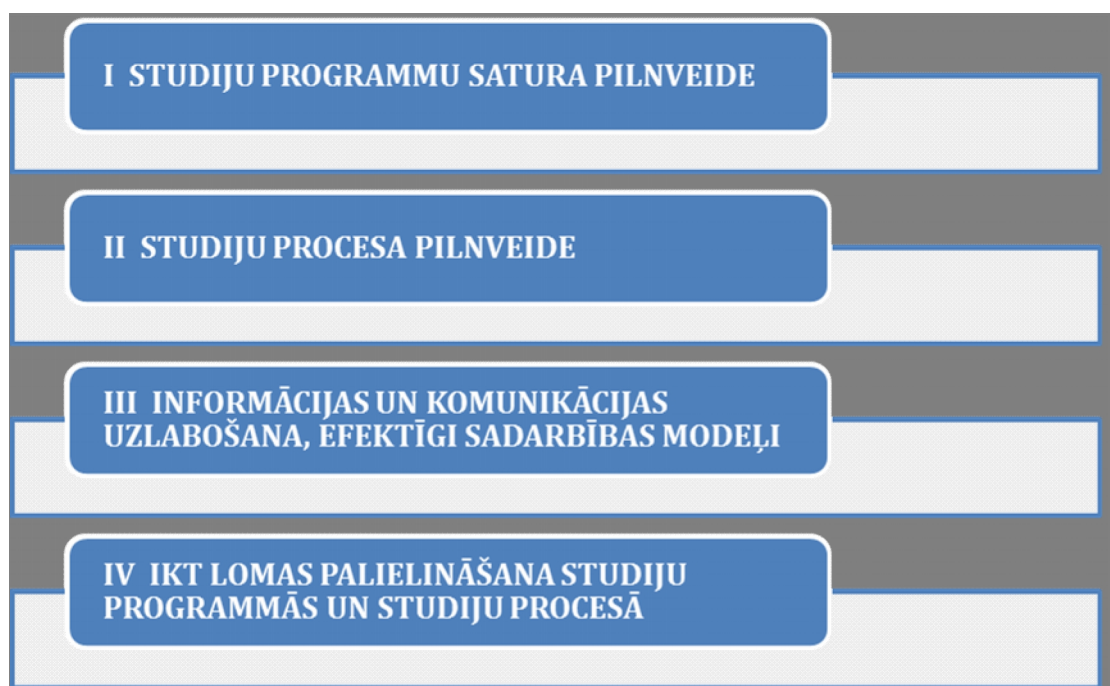
Galvenie secinājumi un ieteikumi:

- Pēc satura kvalitātes un līmeņa “Tiesību zinības” studiju programma Utenas koledžā ir līdzvērtīga tiesību studiju programmai Mīkola Romera universitātē un Viļņas universitātē. Utenas koledžas absolventi tiek uzņemti trešajā studiju gadā studēt jurisprudenci Juridiskajā fakultātē Viļņas Universitātē un Juridiskajā studiju programmā Mīkola Romera universitātē.
- Studiju programmas kursu analīze norāda, ka studiju saturs rada priekšnoteikumus, lai sasniegtu visus plānotos rezultātus, kas noteikti advokātu mācību standartā. Paredzētie rezultāti saistīti ar personas spējām darboties tajās darbības jomās, kas aprakstītas standartā.
- Koledža nodrošina labvēlīgus apstākļus akadēmiskajam personālam, lai atjauninātu savu kvalifikāciju. Pasniedzējiem ir iespēja piedalīties dažādos tālākizglītībasursos, semināros, konferencēs, projektos, pasākumos, kas norisinās sadarbībā ar dažādām apvienībām. Tiek radīti labvēlīgi apstākļi, lai veiktu zinātnisko darbību. Pasniedzēju profesionālā kvalifikācija ir augsta.
- Koledžas bibliotēka piedāvā informācijas pakalpojumus, nodrošina piekļuvi informācijas resursiem, palīdz īstenot pētījumus. Bibliotēkas fonds tiek pastāvīgi atjaunots un papildināts ar jaunākajām publikācijām, tiek abonēta dažāda periodika. Kopš 2005.gada bibliotēkā tiek integrēta bibliotēku programma Aleph-500.
- Lai palielinātu profesijas integrāciju ar mūsdienu uzņēmējdarbības vidi, ieteicams programmā palielināt biznesa ekonomisko un juridisko jautājumu apjomu, t.sk. apgūt pašreizējā situācijā aktuālus jautājumus par publiskās – privātās partnerības līgumiem, to izpildes procesu, par sociālās uzņēmējdarbības veidiem un to juridiskajiem aspektiem.

SECINĀJUMI UN IETEIKUMI

Šajā nodaļā sniegti autoru priekšlikumi uzņēmējdarbības un zinātnes sektoru sadarbības uzlabošanai. Priekšlikumu izstrādē ņemti vērā iepriekš veikto pētījumu, statistikas datu analīzes rezultāti, pētījuma ietvaros veiktās uzņēmēju un pētnieku aptaujas ietvaros saņemtie viedokļi, kā arī 20 studiju programmu analīzes rezultāti.

Uzņēmējdarbības un zinātnes sektoru sadarbības priekšlikumi Latgales (LV) un Utenas (LT) reģionu kontekstā strukturēti **4 tematiskos blokos**:

I STUDIJU PROGRAMMU SATURA PILNVEIDE

Studiju programmu izvērtējuma rezultātā pētījuma autoriem ir pārlicība par to, ka, lai panāktu studiju programmu tiešāku atbilstību reģiona tautsaimniecības attīstībai, nepieciešama **studiju programmu kopējā fokusa maiņa** kā aprakstīts zemāk (t.sk. absolventu gatavošana galvenokārt par darba devējiem, uzņēmējiem (pašnodarbinātām personām), nevis darba ņēmējiem).

Analizējot Latgales reģiona tautsaimniecības struktūru, redzam, ka skaita ziņā ļoti liela daļa ekonomiski aktīvo iedzīvotāju Latgalē ir pašnodarbinātie, individuālie komersanti vai mikrouzņēmumi, t.sk. mazas zemnieku saimniecības, kuras nestabilos ekonomikas apstākļos elastīgi mēģina „izdzīvot”.

Arī Utenas reģionā lielākā daļa uzņēmumu ir nelielas firmas vai mikrouzņēmumi (t.sk. IK, z/s un pašnodarbinātas personas), kas darbojas nevis vienā šaurā specializācijā, bet gan vairākās (dažkārt pat nesaistītās) nozarēs, meklējot labākos risinājumus biznesa attīstībai.

Lai veicinātu Latgales un Utenas reģionu ekonomisko aktivitāti, studiju programmu saturā svarīgi koncentrēties ne tikai uz salīdzinoši lielu uzņēmumu vajadzībām pēc DARBINIEKIEM, bet tikpat svarīgi – gan akadēmiskajās, gan profesionālajās programmās – veicināt jauno DARBA DEVĒJU (UZŅĒMĒJU) veidošanos, t.sk. individuālo komersantu, pašnodarbinātu personu veidošanos, kuri nevis meklē darbu citur vai gaida, ka kāds viņus pieņems darbā, bet gan paši spēj sevi sekmīgi nodarbināt. Studiju programmām ne tikai

jāgatavo darbinieki uzņēmumiem, bet gan jāgatavo uzņēmējdarbību orientēti speciālisti, kas piedāvā savus konkurētspējīgus individuālos produktus un pakalpojumus.

Tas nozīmē, ka katra studiju programma jāveido **multidisciplināra** un blakus priekšmetiem, kas nodrošina specialitātei nepieciešamo kvalifikāciju, obligāti jāiekļauj arī biznesa ideju ģenerēšanas, **uzņēmējdarbības attīstības un biznesa sadarbības jautājumi**.

Priekšlikums:

Veicināt studiju programmu multidisciplināru saturu ar obligātiem uzņēmējdarbības izglītības elementiem JEBKURĀ studiju programmā

Izglītība un apmācība ir noteikti par būtiskiem faktoriem Lisabonas stratēģijas vispārējo mērķu sasniegšanā. Lai Latgales un Utenas sabiedrība pastāvētu un sacenstos globālajā ekonomikā, jāstiprina iedzīvotāju uzņēmējdarbības gars. Lai sasniegtu šo mērķi, jāmodernizē izglītības sistēma, un universitātes un uzņēmumi jāatzīst par šā procesa nozīmīgu virzītājspēku.

Lai students pēc augstskolas absolvēšanas būtu potenciāli sagatavotāks arī savas uzņēmējdarbības uzsākšanai, viņam studiju laikā jāizprot uzņēmumu konkurētspējas veidošanās pamatprincipi un konkurētspēju ietekmējošie faktori. Lai veiksmīgāk uzlabotu studiju programmu saturu atbilstoši jaunajam fokusam, ieteicams ņemt vērā uzņēmumu konkurētspēju noteicošos faktorus – tirgi, klienti, komunikācijas tīkli, uzņēmuma attīstības plāni, produktu un pakalpojumu stratēģijas, cilvēku un fiziskais kapitāls (tā pieejamība un izmantošanas efektivitāte), ārējās vides nosacījumi utt.

Neapšaubāmi katram mazam uzņēmumam individuāli tirgus apstākļos konkurēt ir grūti. Viena no konkurētspējas palielināšanas iespējām ir individuālo darba veicēju (amatnieku, mājražotāju, lauksaimnieku, mazo zemnieku saimniecību, dažādu nozaru mikrouzņēmumu u.c.) **kooperācijas tīklu veidošana**. Labas koordinācijas rezultātā šādi tīkli var radīt daudzveidīgus produktus un sekmīgi attīstīt konkrēto tautsaimniecības nozari reģionā.

Esmu pārliecināta, ka jāveido mazo zemnieku atbalsta programma, kas sāktu darboties pēc 2014. gada. Manuprāt, tajā jāiekļauj atbalsts kooperācijai, izglītošanai un nišas produktiem. Iespējams, daļai mazo saimniecību vajadzētu domāt par uzņēmējdarbību ārpus lauksaimniecības.

Zemkopības ministre Laimdota Straujuma, 2012

Kā piemērs ir amatniecības joma, kuras attīstībā dažādu nozaru amatnieku savstarpējai sadarbībai ir milzīga loma, tādā veidā risinot vairākas problēmas, piemēram:

- kopīga izejmateriālu iegāde, kas dod iespēju ekonomēt līdzekļus šai procesā un palielina utilizācijas rādītājus, piemēram, šķirojot materiālus pēc to izmēriem un kvalitātes;
- savlaicīgas izejmateriālu piegādes nodrošināšana;
- amatniecības izstrādājumu nogādāšana noieta tirgos bez tirdzniecības aģentu starpniecības;
- dažādu nozaru amatnieku apvienošanās konkrētu darba uzdevumu veikšanai;
- aizdevumu saņem ar labvēlīgākiem nosacījumiem, jo, aizdodot amatnieku grupai vai apvienībai, samazinās aizdevuma riska pakāpe.

Augstskolām ir būtiski studiju saturā pievērsties jautājumiem, kas studentos rada izpratni par sadarbības un kooperācijas nozīmi reģiona mērogā. Studentiem ne tikai

jāiemācās pats arods, bet arī jāapgūst **sociālās un biznesa prasmes**, kas dod iespēju sadarboties ar nozares partneriem, lai savas zināšanas, prasmes un produktus pārdotu.

Priekšlikums:

Programmu saturā uzsvērt tirgus sektora ekonomiski aktīvo vienību sadarbības, kooperācijas, klaster-veida aktivitāšu milzīgo nozīmi reģiona konkurētspējas veicināšanā

Reģionam raksturīgā uzņēmējdarbības struktūra rada nepieciešamību pēc "savedējiem", "kooperatoriem", „koordinatoriem”, "brokeriem", kas labi pārzina reģiona situāciju, palīdz veidot efektīvas partnerības, spēj piemēlēt nepieciešamos atbalsta instrumentus, meklēt jaunus tirgus (arī eksportu). Šāds process Latvijā jau ir uzsākts, veidojot reģionālos klasterus (piemēram, pārtikas klasteris Vidzemē, metālapstrādes klasteris Latgalē u.c.), un arī speciālisti ar menedžmenta prasmēm reģionā jau šobrīd tiek gatavoti, taču programmās nepieciešams uzsvērt reģiona specifiku.

Tādējādi akadēmiskais sektors var dot savu pienesumu arī vietējo produktu pārdošanas ķēžu attīstībai. Augstākās un profesionālās izglītības iestādes gatavotu speciālistus reģiona mārketinga programmas attīstībai un ieviešanai.

Bez tam studiju programmām pietiekošā līmenī jāattīsta studentu **radošā domāšana**, lai viņi spētu savu specialitāti redzēt plašākā kontekstā, spētu to krustot ar citām nozarēm un meklētu inovatīvus produktus un pakalpojumus.

Radošā uzņēmējdarbība, radošās industrijas, inovatīvi produkti ar augstu pievienoto vērtību ir arī starp galvenajām nākamā ES fondu plānošanas perioda 2014.-2020.prioritātēm. Augstskolām jābūt gatavām izmantot arī pieejamās ārējā finansējuma piesaistes iespējas, sevi pozicionējot kā **reģionālas inovāciju atbalsta sistēmas** neatņemamu sastāvdaļu.

Priekšlikums:

Jebkurā studiju programmā iekļaut priekšmetus, kas veicina studentu radošu domāšanu, inovācijas izpratni un tās lomas apzināšanos

Sakarā ar negatīvo ekonomisko situāciju valstī, pēdējos gados pētījuma teritorijā vērojams pastiprināts iedzīvotāju emigrācijas process – cilvēki izbrauc uz citiem reģioniem, uz ārzemēm plašāku un/vai labāk apmaksātu darba iespēju meklēšanai. Vairums veiksmīgi iekārtojas jaunās dzīvesvietās un reģionā vairs neatgriežas.

Nemot vērā ekonomiskās situācijas nestabilitāti un mainīgās uzņēmējdarbības vides prasības, lai veicinātu jauno speciālistu palikšanu reģionā, nepieciešams pastiprināt **reģionālā lokālpatriotisma aspektu** iekļaušanu studiju programmu saturā, t.sk. gan teorētisko priekšmetu daļā, gan praktisko stundu apjomā.

Lai palielinātu reģionā dzīvojošo un strādājošo jebkura vecuma iedzīvotāju kvalitatīvas dzīves un darba iespējas reģionā, ieteicams paplašināt **mūžizglītības programmu pieejamību**, neierobežojot un nesasaistot to ar iepriekšējiem akadēmiskiem sasniegumiem vai īpašas kvalifikācijas prasībām. Mūžizglītībai jābalstās uz darba ņēmēju praktiskajām vajadzībām, kas nepieciešamas darbavietā. Visa apmācība jāorientē uz darba vietā nepieciešamiem rezultātiem. Kvalifikācijas sasniegšanai nevajadzētu būt galvenajam mūžizglītības mērķim.

Priekšlikums:

Studiju programmu saturu papildināt ar reģionāl- un lokālpatriotisma aspektiem, palielinot potenciāli reģionā paliekošo speciālistu skaitu

II STUDIJU PROCESA PILNVEIDE

Absolventu aptaujās par apmierinātību ar studiju kvalitāti, kā arī darba devēju aptaujās par absolventu atbilstību darba devēju prasībām, lielākā daļa abu minētu grupu pārstāvji uzsver, ka studiju procesā **nepieciešams lielāks praktisko stundu skaits**, t.sk. reālu uzņēmumu, iestāžu un institūciju darba vides izjušana.

Darba devēji atzīst, ka jaunajiem darbiniekiem, uzsākot darba gaitas jaunā uzņēmumā, jāiziet adaptācijas periods līdz 5-6 mēnešiem. Šo periodu varētu samazināt, ja uzņēmējam, kurš pieņēmis lēmumu pieņemt jaunu darbinieku, būtu iespēja jau kvalifikācijas prakses laikā praktikantu gatavot kā potenciālo darbinieku savam uzņēmumam. Līdz ar to ieguvēji ir abi - uzņēmējs iegūst kvalificētu un adaptējušos darbinieku, bet students iziet kvalifikācijas praksi un sagatavojas darba gaitām. Tas nozīmē, ka studiju procesā viss pēdējais semestris studentam būtu jāpavada jau pie jaunā darba devēja, kad parādītos jaunā speciālista pašaktivitāte, uzņēmība, darba prasmes, atbildība, praktiska vēlme un spējas pildīt uzliktos pienākumus.

Priekšlikums:

Lielā daļā studiju programmu ievērojami palielināt prakses apjomu, tās norisi plānojot studiju procesa noslēgumā vismaz 4-6 mēnešu garumā

Vairums sociālo partneru, novērtējot studentu pētniecisko darbu kvalitāti un praktisku pielietojamību, atzīst, **ka studentu pētniecisko darbu kvalitāte** daudzos gadījumos nav pietiekoša. Lai pētījumi vairāk atbilstu uzņēmēju vajadzībām, uzņēmējdarbības atbalstam reģionā, apkopotu vairāki risinājumi (t.sk. saistīti ar uzņēmējdarbības un pašvaldību vajadzībām) un nodefinētas galveno iesaistīto pušu atbildības/lomas.

Priekšlikums:

Augstskolas loma:

- *Stingrākas prasības, metodiskie noteikumi attiecībā uz pētniecisko darbu tēmu sasaisti ar vietējo pašvaldību reālo problemātiku, jo sevišķa novada līmeņa datu ieguvē (kuru trūkums visām pašvaldībām ir aktuāla problēma);*
- *Prasība studentiem saņemt atzinumu-vērtējumu no tās iestādes vai uzņēmuma, par kuru tiek veikts pētījums (tad attiecīgās iestādes tiešām izlasītu pētījumus un pārņemtu praktiski pielietojamos risinājumus);*
- *Publiski pieejams pētniecisko darbu tēmu saraksts (un iepriekš izstrādāto darbu bāze) universitātes / augstskolas mājas lapā, sadalīta pa jomām, kas varētu interesēt sabiedrību, t.sk., pašvaldības un uzņēmējus;*
- *Pētniecisko darbu vadītāju – pasniedzēju – lielāks uzsvars uz darbu praktisko pielietojamību, uz tēmas aktualitāti pēc būtības, ne tik daudz uz studentu teorētiskajām zināšanām, spējām argumentēt, strādāt ar informāciju, sintezēt, analizēt, secināt u.t.t.;*
- *Blakus pētnieciskā darba vadītājam no universitātes prasība pēc pētnieciskā darba vadītāja no pašvaldības vai konkrēta uzņēmuma puses;*
- *Prasība izmantot „ekspertu metodi” - intervēt konkrētajā jomā dažādu līmeņu kompetentus cilvēkus, apkopot speciālistu (ekspertu) spriedumus un viedokļus, saskaņot darba melnrakstu ar iesaistītajām pusēm, atgriezeniskās saiknes nodrošināšana, ne tikai problēmu un iespēju apraksts, bet arī konkrētu rīcību ieteikšana*

Svarīgi apzināties, ka augstskolas vienas pašas prakses pētniecisko darbu kvalitāti uzlabot nespēj, ja nebūs pārējo iesaistīto pušu atbalsta.

Studentu loma

- Izlēmība par jomu, kuru grib pētīt (personīga interese, vēlme un motivācija) - mērķtiecīgi izvēloties tēmu, iespējams labāk panākt uzticību no uzņēmējiem vai pašvaldības;
- Regulāra interesēšanās par pētāmo jomu (mēdiji, citi pētījumi šajā jomā, dzīves piemēri, sava prakse), kas veicina orientēšanos pamata jautājumos un notikumos;
- Personīga iniciatīva tiešai un ciešai komunikācijai ar pētāmo pašvaldību un/vai uzņēmumu; vēlme saredzēt iespējas, sadzirdēt vajadzības un gatavība darboties!;
- Pirms došanās uz pašvaldību vai uzņēmumu, kurā veikt praksi un par kuru izstrādāt pētniecisko darbu: savas pētnieciskās tēmas piesaistoša un pārliecinoša tēla izveide, t.i., ka šī tēma pašvaldībai vai uzņēmumam ir aktuāla un reāli pielietojama. Tas saistīts ar pašvaldības un/vai attiecīgā uzņēmuma iepriekšēju izpēti, reālo vajadzību noskaidrošanu, abpusēju komunikāciju;
- Apzinīgums, pašatdeve (pēta paši, nenoraksta no jau esošajiem pētījumiem), t.sk. pētnieciskais darbs kā daļa no „sava biznesa plāna”.

Pašvaldību loma

- Informācijas un datu pieejamības nodrošināšana studentu vajadzībām, informācijas par uzņēmējiem aktuālām pētnieciskām tēmām apkopošana, t.sk. ikgadēju informatīvu semināru organizēšana, kuru laikā pašvaldība un uzņēmēji prezentē aktuālas pētnieciskās tēmas;
- Pašvaldību un tās uzņēmējus interesējošo pētniecisko tēmu detalizēts apraksts un publicēšana mājas lapā, nosūtīšana universitātei (par ko aicina studentus rakstīt pētnieciskos darbus);
- Atsevišķas sadaļas „Pētniecība” vai „Izpēte” izveidošana pašvaldības mājas lapā, kur pašvaldība ievieto aktuālās vajadzības kā konkrētus darba uzdevumus, publicē iepriekš veiktos pētījumus, tādā veidā radot sasaisti starp pētījumiem un sekojošu turpinājumu;
- Pētījumu komponentes (sadaļas par pašvaldībā nepieciešamajiem pētījumiem) iekļaušana pašvaldību attīstības programmās;
- Personāla (kaut daļēja) paredzēšana pašvaldībā komunikācijai ar studentiem un augstskolām;
- Atbalsts neformālas viedokļu apmaiņas platformu uzturēšanai par izsludināto tēmu (tikšanās, blogi, diskusiju platformas, kas palīdz aktualizēt jautājumu, diskutēt un apzināt sabiedrības viedokli);
- Aicināt tos studentus, kas pēta attiecīgās pašvaldības problemātiku, uz kopēju pētniecisko darbu prezentāciju pašvaldībā – tādā veidā vienkopus (neatkarīgi no augstskolas un programmas) iepazīstoties ar pētnieciskajiem darbiem, kā arī studentiem palīdzot iegūt potenciālus savstarpēji interesantus mijiedarbīgus aspektus;
- Ikgadēji pētniecisko darbu konkursi ar balvām (t.sk. varbūt naudas balvām), pirms tam izsludinot vairākas tēmas, par ko būtu ieteicams rakstīt;
- Zinātniski pētniecisko darbu veikšanas aktivizēšana jau vidusskolas laikā, kad pašvaldība skolēniem varētu prezentēt savu darbu un identificēt aktuālos jautājumus, kuru risināšanai būtu nepieciešama papildus informācija un pētījumi;
- Sadarbības līgumu slēgšana ar augstskolām un pētnieciskajiem institūtiem, kur pašvaldība katru gadu aktualizē savu interešu loku;
- Pašvaldība kā informācijas apmaiņas centrs, kurā studenti nodod informāciju par to, ko viņi studē, par ko raksta pētnieciskos darbus un ko būtu gatavi darīt pēc

studijām. Pašvaldība šo info nodod saviem uzņēmējiem, kas intereses gadījumā var sazināties ar jaunajiem speciālistiem.

Uzņēmumu loma

- Būt aktīviem un iesniegt sev interesējošās pētnieciskās tēmas vietējai pašvaldībai (piem. attīstības plānotājiem) un/vai universitātei;
- Būt gataviem uzņemt studentus, nodrošinot studiju prakses vietas un ļaut studentiem reāli strādāt savā studiju specialitātē (nevis tikai veikt tehnisku darbu - kopēšanu utml.). Ja students ir tiešām ieinteresēts un motivēts, būt gataviem veltīt studentam diezgan ievērojamu laiku, rēķinoties ar reālu ieguvumu uzņēmumam;
- Apzināties, ka uzņēmumiem ir nozīmīga loma nākošo darbinieku „audzināšanā”.

Paši studenti atzinuši, ka visefektīvākā zināšanu un prasmju apguve notiek praktisku individuālo vai grupu darbu rezultātā, kopīgas darbošanās, kopīgu ieviesto projektu rezultātā. Lai palielinātu uzņēmējdarbības aspektu integrāciju studiju praktiskajā daļā, viens no variantiem ir **mācību uzņēmumu veidošana** ne tikai komerczinību studiju programmu ietvaros.

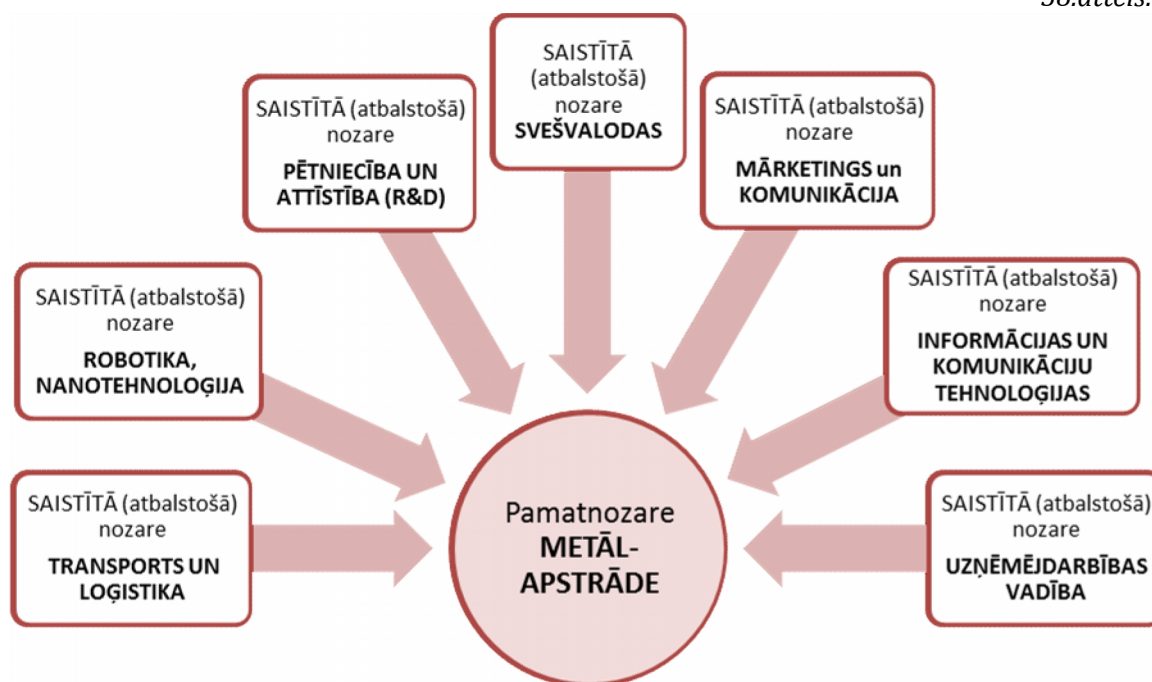
Gan Latvijā, gan Lietuvā ir daudzi labās prakses piemēri, kur šādi mācību uzņēmumi veiksmīgi var pāraugt arī par nopietniem pakalpojumu sniedzējiem vai produktu ražotājiem. Piemēram, LLU biedrība "Tehniskās fakultātes Studentu pašpārvalde" (TFSP), apvienojoties studentiem un mācībspēkiem, 2012.gada vidū atklāja servisu „Mehu serviss”, kurā nodrošinās Jelgavā līdz šim neaizņemtu nišu – automašīnu ar svaru līdz 4 tonnām remontu. Sākotnēji "Mehu servisā" tiks nodrošināts "pilns serviss" – automašīnas tiks sagatavotas tehniskajai apskatei, tiks veikta auto piekares un dzinēja remontēšana, riepu maiņa un savirzes regulēšana, taču ar laiku klāsts tiks paplašināts un varētu tikt izveidota auto mazgātuve. "Mehu servisa" galvenais mērķis ir studējošos ievadīt nopietnā darbā, apvienot viņus ciešā sadarbībā ar mācībspēkiem, kā arī radīt iespēju papildus praksei arī "piepelnīties".

Priekšlikums:

Mēģināt studiju prakses iespēju robežās organizēt kā mācību uzņēmumu darbību, t.sk. koordinēti plānot vienlaicīgu prakšu norisi dažādās programmās, kuras tematiski ir sasaistāmas un pēc būtības viena otru papildina

Studiju prakšu laikā veidotajos mācību uzņēmumos varētu iesaistīties **studenti no vienas augstskolas dažādām fakultātēm**, vai arī **no dažādām augstskolām** un studiju programmām, ņemot vērā nozares un attiecīgā mācību uzņēmuma specifiku. Kā redzams mācību uzņēmuma piemērā 58.attēlā metālapstrādes nozarē, kas ir viena no Latgales reģiona galvenajām tautsaimniecības nozarēm, uzņēmumā vajadzīgi speciālisti no vismaz 7 atbalstošām nozarēm. Vienā metālapstrādes nozares mācību uzņēmumā tāpat jāsadarbojas dažādu augstskolu un fakultāšu studentiem (ar augstskolas mācībspēku profesionālu atbalstu).

58.attēls:

*Nozaru saikņu piemērs iespējamā metālapstrādes nozares mācību uzņēmumā
(Autore: M.Rudzīte-Griķe, pamatojoties uz pētījuma rezultātiem)*

Šādu dažādu studiju jomu (un uzņēmējdarbības jomu) integrāciju nosaka paredzamās tautsaimniecības (sevišķi ražošanas jomu) attīstības tendences, piemēram, kā:

- Nākotnē noteicošais vairs nebūs vienkārši produkts (instruments vai iekārta), bet gan tajā papildus integrētā aparatūra un pakalpojumi - klienta vajadzībām pielāgoti risinājumi
- Parādīsies jaunas energo-efektivitātes (piemēram, jauni jaudas un enerģijas avoti) un eko-draudzīguma (piemēram, ražošanas tehnoloģijas) prasības, kas bieži nozīmēs arī augstākas izejvielu cenas; prasības pēc videi draudzīgas ražošanas procesiem (piemēram, sakarā ar atkritumu apsaimniekošanu, pārstrādājamiem produktiem), eko-draudzīga iepakojuma, maksimāli efektīviem loģistikas un transporta tīkliem
- Apkalpošanas servisa attīstība kā izstrādātā ražojuma/gala produkta neatņemama sastāvdaļa, t.sk. pāreja no „piegādātāja” statusa uz „partnera” statusu
- Veidosies starptautiskas, multi-lokālas ražošanas vietas un attīstīsies elastīga, klientu vajadzībām maksimāli pielāgota ražošana
- Attīstīsies digitālā ražošana, palielinot IKT izmantošanu, robotikas attīstību
- Lai spētu konkurēt globālajā tirgū, nepieciešama klasteru veidošana, globālu sadarbības tīklu veidošana, partnerattiecību projekti,

Tas nozīmē, ka **jāattīsta ļoti daudzpusīgas uzņēmumu kompetences**, lai efektīvāk pārvaldītu visus procesus - finanšu, ražošanas tehnoloģijas, partneru un tīklu, juridiskos, administratīvos, loģistikas, piegādes, P&A u.c. - un paaugstinātu šo procesu efektivitāti, t.sk. personāla (vadības, pārdošanas, plānošanas, ražošanas, projektu personāla) kvalitātes un darba organizācijas veicināšana.

Kā viens no mācību uzņēmumu veidošanas sākumposmiem, kas var būt pirmais augstskolu solis šajā virzienā, ir **biznesa ideju konkursi** augstskolās.

Priekšlikums:

Organizēt biznesa ideju konkursus, biznesa plānu vai jaunu produktu prototipu konkursus, kur

piedalītos uzņēmumos un augstskola (koledža), t.sk. studenti, kopīgi izstrādājot jaunu inovatīvu produktu vai pakalpojumu.

Ir skaidrs, ka šādu mācību uzņēmumu veidošana prasa milzīgu darbu un motivāciju kā no studentu, tā mācībspēku puses. Taču tā kā uzņēmējdarbības un zinātnes sadarbība ir un turpmākajos gados arī būs viena no Eiropas Savienības kopējās ekonomikas attīstības prioritātēm, šāda veida aktivitātēm **var tikt piesaistīts arī ārējais finansējums**. Dažus no ārējā finansējuma avotiem, lūdzu, skat. zemāk.

Ārējo finansējumu iespējams piesaistīt arī nākošajai studiju procesa un sekojoši kopējās izglītības kvalitātes uzlabošanas iespējai - **starptautiskai sadarbībai**. Visām pētījuma gaitā analizētajām augstskolām ir noslēgti vairāki sadarbības līgumi, kas paredz sadarbību Erasmus programmā, sadarbību **studentu apmaiņā, pasniedzēju apmaiņā un kopējo augstskolu savstarpējo** integrāciju un apriti starptautiskā līmenī, kas ir būtisks priekšnosacījums profesionālo kompetenču un prasmju pilnveidošanā, kā arī efektīvas konkurētspējas nodrošināšanā.

Priekšlikums:

Turpināt un plašāk piedāvāt studentiem studiju un prakses iespējas sadarbības partneru augstskolās un uzņēmumos ārzemēs, iespēju robežās VISĀS studiju programmās nodrošināt ārvalstu vieslektoru pārstāvniecību

Vieslektoru lekcijas ir ne tikai starptautisko sadarbību veicinošs faktors. Studentiem tā ir lieliska iespēja gūt jaunas zināšanas un informāciju par savas nozares un biznesa sfēras aktualitātēm un attīstību ārzemēs, kā arī iepazīties ar katrai valstij raksturīgajām kultūras un uzņēmējdarbības vides atšķirībām. Bez tam jāatzīmē psiholoģiskais fenomens, kad, dzirdot informāciju no vietējā pasniedzēja un no „ārzemju” pasniedzēja, students vieslektorā klausīsies ar lielāku interesi.

Studiju procesu iespējams ievērojami efektīvizēt un studiju rezultātus padarīt atbilstošākus darba tirgus prasībām ar studentu un pasniedzēju **dalību starptautiskos projektos** (Erasmus, Grundtvig, Leonardo da Vinci u.c. programmās). Tas studentiem sniedz plašas iespējas turpmākajā karjeras attīstībā, kā arī ļauj veikt mērķtiecīgus darba tirgus pētījumus, kopīgi izstrādāt jaunas sistēmas vai esošo sistēmu uzlabojumus. Kā ļoti veiksmīgu piemēru var minēt Utenas koledžas (LT) dalību ES projektā „Pielāgotas lietišķo pētījumu sistēmas attīstība un ieviešana (Tailored Applied Research) - TARSI” ar mērķi koledžā attīstīt **individuāli pielāgojamu lietišķo pētījumu sistēmu**, lai stiprinātu sadarbību starp koledžu un uzņēmējdarbības sektoru lietišķās pētniecības un inovāciju jomā.

TARSI sistēma palīdz stiprināt sadarbības saiknes ar sociālajiem partneriem - uzņēmumiem, lai uzlabotu galvenokārt studiju procesa praktisko daļu. Sistēma ļauj atjaunot un bagātināt studiju procesa saturu ar jaunākajiem pētījumu datiem, kas attiecas uz reģionu, paaugstinot pētniecības kompetenci gan studentiem un pasniedzējiem, gan uzņēmumu pārstāvjiem.

Saskaņā ar konkrētām biznesa vajadzībām, tiek pētīti īpaši jautājumi un veikta gadījumu salīdzinošā analīze pārvaldes, finanšu, attīstības un cilvēkresursu jomās. Pētījumi ietver detalizētu analīzi par problēmu un ieteikumu paketi. Lai sasniegtu labāko iespējamo rezultātu, studentu un pasniedzēju komanda tiek veidota katram pētnieciskajam projektam atsevišķi.

TARSI sistēma nav tikai studiju procesa sastāvdaļa, bet arī inovatīva sadarbības forma. Tās izveidē piedalījās daudzi sociālie partneri, tā ir pilnībā integrēta Utenas koledžas studiju procesā, jo sevišķi noslēguma darbu izstrādē.

Sistēma ir aktīva, tā uzņēmumiem dod iespēju vieglāk pasūtīt lietišķos pētījumus, kopīgi ar akadēmisko sektoru pielietot jaunākās pētniecības metodes un tehnikas, uzlabo komunikāciju pētījumu pasūtīšanas un izstrādes procesā, studentu iesaistīšanos pētnieciskajā procesā, kā arī uzlabo teorijas un prakses integrāciju.

*Utenas koledžas rektors,
Assoc.Prof.Dr. Gintauts Bužinskis*

III INFORMĀCIJAS UN KOMUNIKĀCIJAS UZLABOŠANA, EFEKTĪGI SADARBĪBAS MODEĻI

Veiksmīgas biznesa stratēģijas īstenošanai un līdz ar to arī konkurētspējas palielināšanai, bez uzņēmuma iekšējiem resursiem, ļoti būtisku lomu spēlē tas, cik lielā mērā uzņēmums spēj piesaistīt dažādus resursus no ārpuses. Bieži vien šie ir resursi, kas iegūstami bez maksas vai ieguldot salīdzinoši nelielu finansiālo vai laika ieguldījumu. Kā piemērus šādiem uzņēmumu konkurētspēju veicinošiem resursiem var minēt informāciju, ko uzņēmumi var iegūt no piegādātājiem, klientiem, arī konkurentiem; sadarbību ar uzņēmējdarbības vecināšanas organizācijām, piemēram, jaunu kontaktu vai produkcijas noieta tirgu ģenerēšanai, sadarbību ar universitātēm un pētniecības institūtiem jaunu, inovatīvu produktu un pakalpojumu attīstīšanai un tml. Taču bieži vien uzņēmumi šos resursu neizmanto pietiekoši aktīvi, līdz ar to palaižot garām savas attīstības iespējas. /Nordea vitameta „Latvijas uzņēmumu konkurētspēja, 2011.gada jūnijs”/

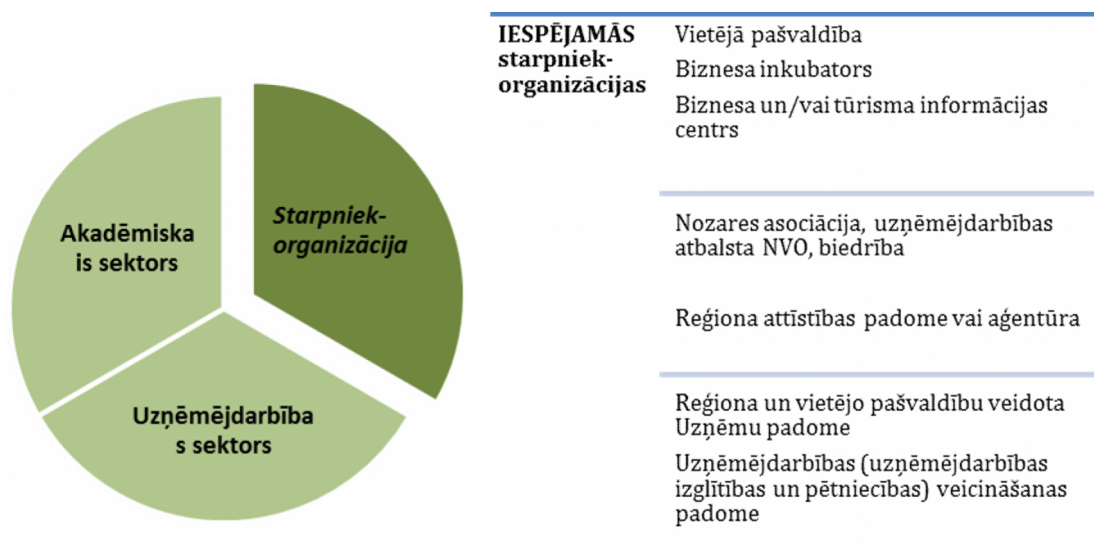
Dialogā starp universitātēm un augstākajām mācību iestādēm jākoncentrējas uz mērķtiecīgu sadarbību un rīcību. Izvērtējot uzņēmēju viedokļus par komunikācijas ar augstskolām efektivitāti, kopējo informācijas apmaiņu un sadarbības iespēju pārzināšanu, jāsecina, ka komunikācija un informācijas apmaiņa gandrīz nekad nav biju pietiekoša. Uzņēmumi nepārzina pētniecības centru iespējas un piedāvājumus, augstskolas un centri savukārt nepārzina uzņēmēju reālās vajadzības. Apzinoties, ka šāda situācija jau ir gadiem, komunikācijas procesa uzlabošanai skaidri redzama **koordinējoša „starpniek-organizācijas” atbalsta nepieciešamība**.

Dažādu nozaru uzņēmumiem ir pieejami vairāki profesionālās un mūžizglītības kursi gan Latvijā, gan Lietuvā (pie tam bieži tie notiek projektu ietvaros, kas nozīmē, ka lielu daļu kursu izmaksas tiek segtas no ES vai citu ārvalstu palīdzības līdzekļiem). Taču reģionos esošie uzņēmumi bieži vien nezina par šādu apmācību pieejamību. Pat, ja informācija līdz tiem nonāk, tā ir sarežģītā valodā – uzņēmumi pilnībā neizprot apmācību vai citu atbalsta pasākumu reālo labumu; to pašu var attiecināt uz ES fondu un projektu konkursu saistošo dokumentu valodu, kas uzņēmējam nav saprotama.

Lai šos trūkumus novērstu un veicinātu pieejamo iespēju (bieži vien bezmaksas vai par samazinātu maksu) izmantošanu, reģiona uzņēmumiem nepieciešams koordinējošs atbalsts (starpniek-organizācija), t.sk. informācijas izplatīšana un skaidrošana, kopīgu braucienu organizēšana uz apmācībām vai grupu veidošana un pasniedzēju piesaiste reģionā.

Priekšlikums:

Izvērtējot augstskolas un „starpniek-organizāciju” iepriekšējās sadarbības pieredzi, izvēlēties vienu „starpniek-organizāciju” (ar uzticamu tēlu uzņēmēju acīs) mērķtiecīgai sadarbībai un to regulāri nodrošināt ar uzņēmējiem svarīgu, lietderīgu informāciju

*Augstskolu un uzņēmēju aadarbības uzlabošanas modelis
(Autore: M.Rudzīte-Griķe, pamatojoties uz pētījuma rezultātiem)*

Katrai augstskolai šī starpniec-organizācija var būt cita, bet tās uzdevums ir viens - veidot ciešāku saikni ar izglītības iestādēm, uzņēmumiem un valsts institūcijām, kā arī ar galveno ražošanas nozaru vadošajiem zinātniekiem un speciālistiem.

Starpniec-organizācijas funkcijas:

- Informācijas aprites nodrošināšana
- Praktisku uzdevumu veikšana
- Atbalsta pētniecībai organizēšana
- Zināšanu un tehnoloģiju pārneses organizēšana

Starpniec-organizācijas praktisko uzdevumu piemēri:

- Projektu pieteikumu izstrāde uzņēmumu apvienībām Latgales reģionā, Utenas reģionā un pierobežas teritorijā
- Kopīga transporta organizēšana uzņēmumu pārstāvju (vai tikai dokumentu u.c.) nokļūšanai Rīgā vai Viļņā

Priekšlikums:

Augstskolā izveidot „dzīvu” komunikācijas tīklu, lai nodrošinātu uzņēmumiem aktuālo informāciju par biznesa laboratoriju, universitāšu, zinātnisko institūtu, tehnoloģiju pārneses punktu, pētniecības centru iespējām un piedāvājumu, kuru potenciāli varētu izmantot kā resursu inovatīvu, konkurētspējīgu produktu un pakalpojumu ieviešanai.

Liela daļa mūsdienu studentu ir ļoti talantīgi, radoši un spējīgi radīt tirgū nepieciešamas un pārdodamas preces un pakalpojumus, atrodoties vēl studiju procesā. Taču bieži vien par šiem potenciālajiem tirgus produktiem biznesa vide neuzzina, jo nav veikts pietiekams **studentu darbu mārketing**s.

Viens no risinājumiem ir regulāras studentu darbu izstādes un prezentācijas. Kā labās prakses piemērs ir nesen atklātā Latvijas Mākslas akadēmijas jauno dizaineru diplomdarbu izstāde "Radars 2012" (nosaukums nosaka studentu darbu tālo perspektīvu, radošo ideju trajektoriju). Mākslinieki piedāvā iepazīt dažādus dizaina izgudrojumus, piemēram, muzikālu galda spēli "Stīdzis" un akvārija ūdens mainīšanas spaini (kas atvieglo ūdens ieliešanu akvārijā), kā arī pašuzsildošo bundžu Vīnes desiņām - trīs iepakojuma variantus. Vairākiem

jaunajiem dizaina studentiem jau izveidojusies sadarbība ar darba devējiem (t.sk. ārpus Latvijas, piemēram, Vācijā). Tāpat tiek piedāvāti sociālo problēmu risinājumi, pilsētas tēla uzlabošanas dizainiski risinājumi.

Priekšlikums:

Organizēt regulāras studentu darbu izstādes, pētījumu rezultātu prezentācijas, kā arī veikt mērķtiecīgu studiju programmu mārketingu, studentiem vai pasniedzējiem piedaloties nacionālās, reģionālās izstādēs vai konkursos

Nemot vērā, ka 54,6% no respondentiem (uzņēmējiem) norādījuši, ka ikdienā savā darbā izmanto jaunās tehnoloģijas, t.sk. internetu, 67,7% respondentu informācijas un padoma gūšanai izmanto vai lielā mērā izmanto internetu, kā arī informētību, informācijas pieejamību un apmaiņu daudzi respondenti minējuši kā svarīgu priekšnoteikumu augstskolu un uzņēmēju sadarbības veicināšanai, nedrīkst par zemu novērtēt sociālo tīklu nozīmi mūsdienu sabiedrībā.

Pārdomāta un **mērķtiecīga sociālo tīklu izmantošana** augstskolai var būt arī efektīvs informācijas un komunikācijas līdzeklis ar uzņēmumiem un citiem sociālajiem partneriem. Piemēram, Latvijas Studentu vortāls "StudentNet" (www.Studentnet.lv) regulāri apkopo un izplata studentiem lietderīgu informāciju, t.sk. ir izveidots profils "Draugiem.Lv" (www.draugiem.lv/studentnet), kā arī "Twitter" kots (www.twitter.com/StudNetLv).

Priekšlikums:

Nodrošināt augstskolas pārstāvniecību visos ietekmīgākajos sociālajos tīklos, t.sk. veicot studentu darbu, studiju programmu un personāla kvalifikācijas mārketingu

IV IKT LOMAS PALIELINĀŠANA STUDIJU PROGRAMMĀS UN STUDIJU PROCESĀ

Novērtējot sev zināmo absolventu stiprās puses, liela daļa respondentu (uzņēmēju) minējuši IKT prasmes un iemaņas kā nozīmīgu jauno darbinieku priekšrocību. E-prasmes nav būtiskas tikai personiskai izaugsmei un nodarbinātībai, tās ļauj ievērojami uzlabot uzņēmumu konkurētspēju un produktivitāti, nosargāt savu uzņēmumu digitālajā laikmetā, izmantot valsts piedāvātos e-pakalpojumus, un maziem uzņēmumiem var sniegt pat bezmaksas grāmatvedības uzskaites iespējas.

Reaģējot uz straujām dažādu tautsaimniecības nozaru pārmaiņām, IKT lomu resursu saudzēšanā, darba efektivitātes paaugstināšanā, lielāku uzmanību ieteicams pievērst augstākās un profesionālās izglītības iestāžu ciešākai sadarbībai ar IKT nozares speciālistiem un asociācijām, lai jebkuru studiju programmu varētu papildināt ar uz modernām tehnoloģijām balstītiem mācību materiāliem, nodrošinot arī to pieeju internetā. Svarīgi, lai absolventiem būtu pietiekošas zināšanas un informācija par IKT iespējām savā nozarē, praktiskas IKT prasmes un iemaņas.

Lai nodrošinātu uzņēmēju minēto vajadzību pēc aktuālās informācijas, augstākās izglītības iestādēm jānodrošina, ka darbojas attiecīgās izglītības iestādes **aktīva aktuālās informācijas platforma**, kas nodrošina nepieciešamo informāciju minēto „starpniek-organizāciju” darba veikšanai, kā arī darbojas reģiona pievilcības paaugstināšanai, ārējo investoru piesaistei.

Viena no LIKTA tikko izstrādātās Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas nozares prioritāšu hartas (parakstīta 13.06.2012.) prioritātēm ir „uz informācijas un komunikācijas tehnoloģijām balstīta konkurētspējīga uzņēmējdarbības vide”. Sakārtotas un efektīvas IKT veido infrastruktūras vidi, kurā uzņēmēji tiek atbrīvoti no nelietderīgas resursu izmantošanas, tādējādi veicinot darba ražīgumu, konkurētspēju, eksportspējas pieaugumu un

pienesumu valsts budžetam. To ievērojami veicinās ne tikai IKT jomas speciālistu atbilstoša izglītība, zināšanas un prasmes, bet jebkuras nozares, jebkuras studiju programmas **absolventu IKT prasmju līmenis**, t.sk. specifisku programmu pārzināšana un pielietošana tūrismā, medicīnā, lauksaimniecībā, mašīnbūvē, metālapstrādē utt. IKT izmantošana dažādu nozaru uzņēmumos papildus veicinās eksporta iespējas un kopējo konkurētspēju.

IKT aspekta pastiprināta iekļaušana studiju procesā veicinās inovatīvu un uz IKT orientētu jaunu uzņēmumu izveidi (start-up). Tam palīdzēs citi valstī ieviestie pasākumi, piemēram, LIKTA šobrīd īstenotais projekts „Informācijas Tehnoloģiju apmācības mazajiem un mikro uzņēmumiem konkurētspējas un produktivitātes veicināšanai”.

Priekšlikums:

Jebkurā studiju programmā ietvert obligātus priekšmetus IKT zināšanu un praktisko iemaņu attīstīšanai, t.sk. informācija par pieejamajām datorprogrammām attiecīgajā nozarē un citiem IKT risinājumiem

Pētījuma ietvaros veiktā studiju programmu un procesa analīze parādīja, ka viens no iemesliem, kāpēc daļa Utenas koledžas (LT) studentu pārtrauc studijas, ir finanšu līdzekļu trūkums, kuru daudzi risina, dodoties uz ārzemēm. Citi studenti nespēj apvienot darbu ar studijām saspringto grafiku dēļ. Līdzīga situācija novērota arī Latvijā. Ja studenti ir motivēti mācīties un nevēlas zaudēt savu darbu, ieteicams studentiem nodrošināt **tālmācības iespējas**.

Priekšlikums:

Lai paaugstinātu studiju procesa pievilcību, ieteicams izskatīt iespēju piedāvāt studentiem daļēju vai pilnīgu studiju programmas apgūšanu tālmācības formā.

Kā jau minēts iepriekš, daudzu minēto priekšlikumu ieviešanai iespējams piesaistīt arī ārējo līdzfinansējumu. Daži no pieejamiem finansējuma avotiem potenciāliem uzņēmējdarbības un zinātnes sadarbības projektiem un pasākumiem Latvijā un Lietuvā ir šādi:

- Eiropas Komisijas Mobilitātes programmas
 - o Leonardo da Vinci
 - o Erasmus
 - o Comenius
 - o Grundtvig
 - o Mācību braucieni
 - o Yoth for Europe
 - o Youth for Understanding
 - o European Voluntary Service
 - o Youth
- Ziemeļvalstu un Baltijas valstu mobilitātes programma „Uzņēmējdarbība un rūpniecība”
- Ziemeļvalstu un Baltijas valstu mobilitātes programma „Kultūra” (ilgtermiņa sadarbības tīklu veidošanai un īstermiņa sadarbības tīklu veidošanai)
- Ziemeļvalstu un Baltijas valstu NVO programma
- NVO programma Baltijas jūras reģionam
- Valsts Kultūrkapitāla fonds (Latvija)

- ES programmas „7.ietvara programma”, „EUREKA”, „Inteliģenta enerģija Eiropai”, „Eko-inovācijas”, „Kultūra”, „PROGRESS”, „Media”, „Marco Polo”
- ES programma "Eiropa pilsoņiem" - pasākums "Sadraudzības pašvaldību iedzīvotāju tikšanās", pasākums „Sadraudzības pašvaldību tematiskais tīklojums”
- Latvijas - Lietuvas pārrobežu sadarbības programma Eiropas kaimiņattiecību un partnerības instrumenta ietvaros
- Latvijas – Lietuvas – Baltkrievijas pārrobežu sadarbības programma Eiropas kaimiņattiecību un partnerības instrumenta ietvaros
- Baltijas jūras reģiona programma
- Atsevišķas grantu programmas, piemēram, ABLV Charitable Foundation grantu programma "Laikmetīgās mākslas izstādes", Roberta Cimeta fonda mobilitātes programma kultūras jomā, u.c.
- Ārvalstu vēstniecību atbalsts

BIBLIOGRĀFIJA

1. *Augstskolas reģionos: zināšanu un prakses mijiedarbe.* (2011) Tisenkopfs T., Bela B., Kunda I. (red.). Rīga: Zinātne.
2. Chakrabarti A., Rice M. *Changing Roles of Universities in Developing Entrepreneurial Regions: The Case of Finland and the US.*
3. *Creative and innovative regions.* (2009) Sixth progress report on economic and social cohesion. Report from the Commission June 2009.
4. Chakrabarti A., Rice M. *Changing Roles of Universities in Developing Entrepreneurial Regions: The Case of Finland and the US.*
5. *Creative and innovative regions.* (2009) Sixth progress report on economic and social cohesion. Report from the Commission June 2009.
6. *Darbības programma „Cilvēkresursi un nodarbinātība”.* LR Finanšu ministrija, 2008. 237.lpp.
7. *Darbības programma „Uzņēmējdarbība un inovācijas”.* LR Finanšu ministrija, 2007. 117 lpp.
8. Daugavpils Investīciju iespēju un uzņēmumu katalogs. (2011) Daugavpils.
9. Drucker P. *Innovation & Entrepreneurship Practice & Principles.* New York: Butterworth Heinemann. 1999.
10. Hedin S. (ed) *Higher education institutions as drivers of regional development in the Nordic countries.* Nordregio Working Paper 2009:3. p-45.
<http://www.nordregio.se/inc/openitem.asp?id=76230&nid=2112>
11. *Higher Education and Regions. Globally competitive, locally engaged.* (2007) OECD.
12. Huggins R., Jones M., Upton S. (2008) *Universities as drivers of knowledge based regional development: a tripple helix analyses of Wales.* International Journal of Innovation and Regional development, Vol. 1, No. 1.
13. *Global Innovation Index* (2011) [tiešsaiste] [skatīts 28.04.2011] Pieejams: http://www.globalinnovationindex.org/gii/main/reports/2009-10/FullReport_09-10.pdf
14. ES 2020 stratēģija. Pieejams: <http://www.em.gov.lv/em/2nd/?cat=30360> [skatīts 2011. 29.martā]
15. ES Reģionu komitejas 2007. gada 13. un 14. februārī atzinums "Efektivitāte un vienlīdzīgums Eiropas izglītības un apmācības sistēmās" eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0481:FIN:LV:DOC
16. *Innovation Union Scoreboard 2011.* (2012) EU. [tiešsaiste] [skatīts 28.04.2011] Pieejams: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/files/ius-2011_en.pdf
17. INSIGHTS No.4 (5), Utena: Utenas koledža, 2011
18. Koivula J., Rinne R. *The dilemmas of the changing university.*
19. *Komercdarbības konkurētspējas un inovāciju veicināšanas programma 2007.-2013. gadam.* LR Ekonomikas ministrija, 2007. 41 lpp.
20. *Komercdarbības konkurētspējas un inovācijas veicināšanas programma 2007. – 2013.gadam.* (2007) Rīga: Ekonomikas ministrija.
21. *Knowledge Economy Index* (2011) [tiešsaiste] [skatīts 28.04.2011] Pieejams: http://info.worldbank.org/etools/kam2/KAM_page5.asp
22. Latvijas Mazo un vidējo uzņēmumu attīstības programma 2004.-2006.gadam. Pieejams: <http://old.em.gov.lv/em/2nd/?cat=17803> [skatīts 2011.gada 2.aprīlī]
23. *Latvijas progress uzņēmējdarbības izglītības attīstībā pēc iestājas Eiropas Savienībā* (pētījuma autore V.Bikse) Eiropas Komisijas pārstāvniecība Latvijā, 2009.

24. *Latvijas profesiju klasifikators*
http://www.lm.gov.lv/upload/darba_devejiem/prof_klasif_0112.pdf
25. *Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija 2030. gadam*. Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija, 2010. 98 lpp.
26. *Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2007. – 2013.* LR Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija, 2006. 56 lpp.
27. *Latvijas nacionālās reformu programmas „ES 2020” stratēģijas īstenošanas projekts.* LR Ekonomikas ministrija, 2010. 26 lpp.
28. *Lietuvas profesiju klasifikators*
<http://www.aikos.smm.lt/aikos/klasifikator.htm>
29. Maryann P. Feldman, (2004) *The Geography of Innovation. Economics of Science, Technology and Innovation.*
30. *Measuring Innovation: A New Perspective.* (2010) Paris:OECD.
31. Masveida jaunrade un inovatīva ekonomika. Pieejams:
www.latvija2030.lv/.../dm_iespeju_vienlidziba_radosa_uznemejdarbiba.doc [skatīts 2011. 27.martā]
32. Mazo uzņēmumu Eiropas harta. Pieejams:
old.em.gov.lv/em/images/modules/.../item_file_17830_1_lv.doc [skatīts 2011. 27. martā]
33. *Making Progress and Economic enhancement a Reality for SMEs* (End users (SMEs and stakeholders) needs, requirements and feedback to overcome barriers for innovation activities. National report for Lithuania) (2011)
34. *Making Progress and Economic enhancement a Reality for SMEs* (End users (SMEs and stakeholders) needs, requirements and feedback to overcome barriers for innovation activities. National report for Latvia) (2011)
35. Nacionālā inovāciju programma 2003.-2006.gadam. http://www.innovation.lv/ino2/publications/NIP_MK_010403.pdf Pawlowski K. The „Fourth Generation University” as a Creator of the Local and Regional Development.
36. Olczyk, Magdalena A demand for innovation support in small and medium sized enterprises in the Baltic sea region.
37. *Profesionālās un augstākās izglītības programmu atbilstība darba tirgus prasībām.* Rīga: Latvijas Universitāte, 2007. XII+232.lpp.
38. Par ESF starta programmu „Atbalsts pašnodarbinātības un uzņēmējdarbības uzsākšanai” Pieejams: <http://www.altum.lv/public/atbalsts-komercedarbibas-uzsacejiem.html> [skatīts 2011.gada 11.aprīlī]
39. Pawlowski K. The „Fourth Generation University” as a Creator of the Local and Regional Development.
40. Porter. M. The Competitive Advantage of Nations.
41. Puukka J., Marmolejo F. (2008) *Universities as engines for the development of their regions: Lessons from the OECD.* work IAU conference Utrecht, 17 July.
42. *Regions Matters. Economic Recovery, Innovation and Sustainable Growth.* (2009) OECD.
43. *Regions Matters. Economic Recovery, Innovation and Sustainable Growth.* (2009) OECD.
44. *Reģionu attīstība Latvijā*, Valsts reģionālās attīstības aģentūra, Rīga, 2011. 171 lpp.
http://regionai.stat.gov.lt/pdf/utenos%20apskritis_socdemas_11_25.pdf
45. Skreija, D., Ķirsons, M. Sāk tvert Austrumu puses izdevības. *Dienas Bizness, Pielikums TOP 500*, 2011.gada 7.novembris.
46. SR041. Ekonomiski aktīvās statistikas vienības sadalījumā pa lieluma grupām un statistiskajiem reģioniem. *Centrālās Statistikas pārvaldes datu bāze*, 2012. Pieejams:

- <http://data.csb.gov.lv/DATABASE/rupnbuvn/lkgad%C4%93jie%20statistikas%20dati/Statistikas%20vien%C4%ABbu%20re%C4%A3istrs/Statistikas%20vien%C4%ABbu%20re%C4%A3istrs.asp> [skatīts 2011.gada 7.aprīlī]
47. *Studiju programmu pašnovērtējumu ziņojumi un komisiju ziņojumi:*
<http://www.aiknc.lv/lv>
 48. *Sustainable Production through Innovation in SMEs*. Country report for Lithuania (2010)
 49. Shwab, K. (2010) *The Global Competitiveness Report 2010–2011*. [tiešsaiste] [skatīts 17.03.2011] Pieejams:
<http://www.weforum.org/en/initiatives/gcp/Global%20Competitiveness%20Report/index.htm> 15. lpp.
 50. Wyckoff A., Pilat D. (2010) Innovation: Sensible strategies for sustainable recoveries. *OECD Observer* No 279 May 2010. pp. 27-29.
 51. Weber L.E. Duderstadt J.J. (2010) *University research for innovation*. London: Economica Ltd.
 52. *Utenos rajono savivaldybe EKSPORTO IR INVESTAVIMO GIDAS*, Utena: Utenas biznesa informācijas centrs, 2008
 53. Uzņēmējdarbības vide Latvijā. Pieejams:
<HTTP://BALTICEXPORT.COM/?ARTICLE=UZNEMEJDARBIBAS-VIDE-LATVIJA&LANG=LV>, [skatīts 2011.27.novembrī].
 54. Zanders, M. Inovatīvā Ekonomika – vārdi pareizi, darbi ... ? *Kapitāls*, 2010, Nr.06/(150): 8-9. lpp.
 55. *University research for Innovation*. (2010) Weber L.E., Duderstadt J.J. eds. *Ekonomika*.
 56. Ziņojums par tematiskajā darbnīcā „Iespēju vienlīdzība un radoša uzņēmējdarbība” izteiktajiem priekšlikumiem. Pieejams:
www.latvija2030.lv/upload/iespejas_uznemejdarbiba_prot.doc [skatīts 2011.gada 28.martā]
 57. *Ziņojums par Latvijas tautsaimniecības attīstību*. Rīga: Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija, 2010. 144lpp.
 58. Zvirgzdiņa, R. Uzņēmējdarbības attīstības tendences Latvijas reģionos. Grām.: *Latvijas Lauksaimniecības universitātes raksti 19 (314)*, Rīga: LLU, 2007. 54.-61.lpp.
 59. Ziegenbalg C., Munteanu O. Comprehensive analysis of programmes and initiatives in Lithuania that assist the Collaboration between science and SME (2010) LUH.